№ 86.

[illegible]

Мазепа

22

Begeska

Лібретто в Інтагарії. 1

Мазепа.

Опера на 3 дії.

(Для української сцени приготовив
В. Левицький)

Дієві особи:

Мазепа — — — баритон;
Кочубей — — — 1ший бас;
Андрій — — — 1ший тенор;
Орлик — — — бас;
Іскра — — — 2гий тенор;
Черь-козак — — — 2гий тенор;
Любов — — — мецосопран;
Мотря — — — сопран.

Козаки, козачки, гості й слуги Кочубея, сердюки, монахи, кати.

—.—.—.——

Річ діється на початку XVIII століття.

(I. дія.

Образ 1ий: хор дівчат.

1. Ява.

Сад над берегом ріки в хуторі Кочубея; на право видна часть дому з галерією.

Хор дівчат (за сценою):

Заплету-завю вінок свій пахучий!
Лентою з коси мов сон свій грядучий
Перевяжу я вінок цей пахучий
І на це вплету мак-цвіт повноцвітний,
Бо кохається в нім чорнобровий мій милий!

(Мотря виходить з дому, наближається до ріки.)

Пущу з водою цей вінок пахучий
Плисти по хвилі срібнопенній, рвучій.

(Хор — і Мотря на сцені).

Шана і слава, Мотре, красуньо!
Ми до тебе пливем,
Зоре наша ясна!
Нам без тебе сумні,
Княжно наша красна,
Скучні - скучні!

Мотря: Гаразд-здоровля вам,
подругам, посестрам!
Пішлаби я з вами

Домити віхками,
Милого гадати, —
Та годі сей час!
Гість у хаті в нас,
Володар наш, славний пан гетман!
Без мене гуляйте
На цій бистрій водоньці!

Хор дівчат:
Робити годі переліс,
Як гість прийде почтити дім!
Без тебе нині нам
І ворожба вінків
У гулі і наше співів!
Веслуймо, посестри, як слід!
Кінчім, подруги, хоровід
І пісень гукання!
(човни відпливають).

Заплету-зав'ю вінок свій пахучий!
Легкого з коси мов сон свій градучий
Перевяжу я вінок цей пахучий,
Пущу з водою вінок свій пахучий
Плисти по хвилі срібнолених ручіїв.

(Мотря глядить за відпливаючими подру-
гами задумана.)

2. Ява.

Мотря – Андрій.

Мотря:
Вам любі пісні, ворожба і гуми,
Дівочий любий хоровід! —
Мені ж жадні слова Мазепи чути! *
І стан його і гордий розмах літ!
Мене до гетьмана провадить
Якась недопонятная власть,
Якась судьба печальна радить,
Мене ж на його волю здасть!
Своїми чудними очами,
Своїми чулими словами
Сивенький голуб – він урік мене! (2)
Все люблю в нім і сиві брови
І зморщки лиць його дякові
І сивий волос, бистрий зір
І хитрий серця розговір
Все люблю в нім (2).
[Мене до гетьмана провадить
повторяя слова від 41 — 47
Сивенький голуб – він урік мене].
Люблю його з душі я знов — — —
(до Андрія): Ах, злякав мене ти знов! — —

Андрій (чутливо)
Прости, о Мотре, прощення благаю!
Давно в тузі примучений
На смуток твій я споглядаю,
Давно я бачу, важу, знаю,
Що ти терпиш в пригоді цій,

Від бурі серця й співчування
Тобі й мій жаль і потішання
Як друг в душі приношу цій,
Жаль мені тебе, ангеле мій! (2

Мотря: Як ти мою підслухав тайну
Вже не перечитай мені!
Я знаю наставлення твої дружні! —

Андрій: Дружні? дружба? Ах, ні!
Я зв'язав свій світ,
Його я тебе ще з ранніх любою літ
В любови пристрасти святій!
Рано чи ввечір в тиші нічній
На березі ріки, чи в день
В тіни крислатих черешень
Тебе я часто виглядав,
І з насолодою страждав,
Щасливий, як узрів лиш тень ---
Хоть без надії я кохав,
Не хмарив я тебе собою,
А смирно голову схиляв
Перед своєю злосудьбою! --

Мотря: Приятелю, прости! *
Невольну всю вину!
Ти вірний друг мій в юности!
Як я тебе мину?
Ах прости, невольну всю вину,
Ах прости!

Андрій: Обманює мене цей світ!
Як був твоїм від ранніх літ,
Кохався без надій,
Не докучав тобі
Ніколи в своїй журбі!

Мотря:
І я, як ти, нещасна,
Не дорікай мені!
На віки заврочив мене урочий чар!
Нехай від цієї страсти
Загину я, бо власти
Не має бідне серце до борні!
Не загашу цей жар!
Не загашу цей страсти жар!

Андрій (з більшим чуттям):
Уви, привид щастя світлий,
Що приснувся нам і згас! —
Уви, страсти замах підлий,
Затроїв життя ти молодого час!
Корюся, бо судьби устав
Чужих я не відміню!
Як торсовий біль мій став!
Судьба велить мені
Вічно кохати
І вічно з кохання страждати! —

Мотря: Бідний друже мій
І я як ти нещасна —
(повторяє слова в. 94 — 99)

Андрію, ах прости
Невольну цю мою вину!
Прости, Андрію, на віки прощай!

Андрій: Пощож так відміняєш
Щастя привид без вороття?
Мотре моя безславна!
Та страсть спалить тебе в огню!
Ах прощай, прощай
На віки, мій страчений раю!
У раз і другий й третій,
На все прости, дружино!

(плачучи, припадає до її рук, відтак скоро відходить. Мотря відходить до дому. Через якийсь час сцена лишається пустою.)

3. Ява.

(Двері на галерію відчиняються, виходить Мазепа, Кочубей, Любов, Мотря, гості. На галерії розставляються музиканти, співаки, сердюки, слуги.)

Мазепа: Гостини, Весілю, час гостиною
На славу нашу, мою й твою!
За це від серця спасибоньку вам —
Пан-господарю ж нашій господині
Поклін мій вам і мій привіт!

А донечці-красулі, коханій щебетулі
Щастя на тисячі літ!. (2)

Хор: Ясновельможний наш,
Пан Гетьмане,
На здоров'я!
На многі літа!
На здоров'я! Слава!
Слава тобі від всієї України!
На віки слава!

Мазепа: Спасибі вам! (стискає руку Кочубеєва)
Однак щоб радість нам не щерблена була, —
Скажи юнацтву, щоб спів веселий загукав,
Танок-гопак звичай, щоб вшанував!
По старому обичаю,
Я й хор і пісень кохаю,
Танок оглядаю!

Кочубей: Що, гостю мій, запрагнеш,
Матимеш, ждати не будеш!
(до хору) Гей, спів! Гей, танок!

(Хор, опісля танок:)

Хор: Нема-нема тут місточка, нема й переходу,
Коли ж тобі, галю, треба, бреди через воду!
Гей, хлопче, без місточка найду переправу,
Біда лишень, що злі люди пустять лиху славу!
Ех, сама ти лиху славу на себе наводиш,
Коли від хлопця о півночі, дівчино, виходиш.

Якжеж раньше виходити, коли тебе добре знаєш,
Раньше ж, милий, ти голубку свою не шукаєш.
Нема нема тут місточка, місток непотрібний,
Біда лиш, що пустить слівце світ до того здивний
Ех Ганно (Ех хлопче), все цілуєш, милуєш, все мене гладиш,
А чому ж, бо ти дівчину дуже вірно мовиш.

Гопак.

5. Ява.

Мазепа: Який тут чар! я за літами тими
Сам почувавсь ще з молодими, —
Спасибіг вам! (весело)
Забарився рід, так до дому час!
Хоч важну ще річ звичаю
Обговорити з тобою маю.

Кочубей: Честь і радість зробить це згори!
Пане-гетьмане, говори!

— — —

(Встають, виходять у глубину саду.
Музиканти, слуги остають на галерії;
гості розходяться по саду.)

Кочубей: (вертая з Мазепою):
Мій пане, шутка це, не вірую!
Мазепа: Не шутка це, Василю, щира правда!
Зі серця щирого говорю!
Віддай за мене Мотрю
З глубини серця я прохаю:
Віддай за мене Мотрю!
Її кохаю всім єством!
Кочубей: Ти, пане гетмане, старий,
А в доні моїй мала бесталанна!
Мазепа: При чім тут вік? невже любов
Не є для старших знана знов?
Невже любов для молоді
Лиш — є насолода?
Годі так сказати!
І старший муж любити вміє й почувати!
Скоренько молоде серденько
Спалахне й згасне —
Вмить весна в нім любов,
Вмить зникає знов!
В нім жодна наше почування!
Не так легенько для хвилини
Не скоро так на хвилювання
Бува серденько старшого,
Закаменіле за літами!
Воно повільно і серед хмар
У пристрасті палює свій жар,

Цей жар, котрого сяйво власне
Хиба ль з його життям загасне. (3 р.)

6. Сва — суперечка.

Кочубей: Мазепо, річ грішну гадаєш,
Тиж Мотрі хресний батько, знаєш?
Мазепа: Гей, мабуть, так годі!
Найдемо розгрішення в Царгороді.
Кочубей: А Мотря як прийме твоє кохання?
Химерне жене бажання,
Їм не люб дідуган!
Молодим дівчатам не твій стан!
Мазепа: Тим не журися, старий мій друже!
Мотря мене, бачиш, навидить дуже,
Той не забудь, а вір мені, Василю!
Бо поки стану свататись за хвилю,
Я не прохав ще в неї згоди,
Та певний, що буде.
Кочубей: Ні, я не дам дитини в поневіроку уроди!
Верзеш пусте!
Батьківська влада ж воля в нас святі!
Не віддам дочки тобі (2 р)
Затям собі це слово!

Мазепа (здержуя свій гнів, насилу спокійно):
Василю гордий! Чуєш-слухай, що скажу:
Запізний спротив твій тай за наругу!
Бо Мотря здалася мені вже за супругу!

Кочубей: Мій пане, є міра в кождім болю!
Дочку згвалтувати не позволю!
Не дам безчестити дитини свої!
Ні! Тобі я приязнь виповідаю!
Мій чесний дім, будь ласка, опустіть!

Мазепа: Що? Так мені смів дім виповідати? Мені?
~~Ти~~, смів? А хтож з віч мати?

(На голос суперечки виходить Любов, Мотря,
Іскра, гості, сердюки, слуги - з дому,
Андрій з другої сторони саду):

Кочубей: Гордий женишку, як ти міг
На честь і совість забути?
Влади твоєї не боюсь,
Богом і правдою клянусь
Не бути тут моїй дитині
На паству яструбові нині
Не дам голубки, ні, нікому!

Любов: Старче без сорому й чести,
Чи ж можна? Гріх! ні, це не станеться,
Поки ми живі!
(2) Отцем він може бути їй,
А не мужем супрузі!
Безумність! безумність!
Боже, напоуми його!

Андрій: Хитрун гладенький! Як можна?
Ні, до гріха не приведе!
Чув? Отцем і дідом міг бути
Тобі похресниці невинній,
А ти супругом хочеш стати?
Хитруне-хитруне!
Стоїш над гробом
І хочеш їй супругом стати?
Ні, не перехитриш!

Хор жінок: Грізний, сильний Мазепа!
Він гетьман, володар України! (2)
Пристрасть грішну затаїв,
Серце химерне зловив,
Ах, ухватив він нашу голубку (2)
О горе!

Він гетман, володар грізний. С

Сердюки: Грізний, сильний пан гетман,
Пан гетман, володар України!
Власть його і його сила
Вона б нас всіх розчавила (2)
Вибрав вже давно за пар
Панну цю наш володар,
Сильний, могутній гетман!
Сила й власть! Покорися
Черне тому й поклонися!

Гості: { Грізний (252/253)
{ Пристрасть (248/249)
Наша голубка дім свій покине,
Він від нас її візьме
Й уникає, о горе.
Він гетман, володар грізний.

Кочубей: Він гетман (і т. д. 247–249.)
Старий безумець
На віку вже схилі!
Мужем їх бути хоче — о — ні!

Мазепа: Забув, безумче, ти хто я?
А де повинність послуху твоя?
Де застанова, схаменися!

Мотря: Вільна я, невільна мушу покидати
Свій дім я рідню — Мазепа всім мені;
Без нього смерть.

Хор: Гетьман власть і гетьман сила.

Кочубей: Влади твоєї не боюсь,
Богом і правдою клянусь,
Не віддам я голубки своєї.

Любов
Кочубей: { Безумний старче, щось забув
На честь і на сивість —

Хор: (280) Грізний сильний і т. д. (251 —)

Любов
Андрій :
Кочубей { Влада твоя нам не страшна,
Правда в Господа сильна,
Голубку нашу ще й дитину
На паству не дамо злочинцю.

Мотря: (Перелякана і схвильована тулиться до матері).

Мазепа: Гей, сердюки, до зброї! до зброї!
(до Кочуба і ін.) Почуйте власть вам мою!

Кочубей: Гей челядь, гей други!
Не терпіти нам наруги!

10

Андрей: Ми друга не стерпим наруги!
Іскра: Карайте клятих, аї руки!

Хор сердюків (різко): Посмійте наблизитися, собаки!
Кочубей: Дитини я не дам в наругу!
Мазепа: Що я велю, закон це!
Хор сердюків: Вели, а в куски всіх порубаєм.
Андрій: В своїм дворі господар паном!
Іскра: Вас як оріх будем товкти,
Московські псі нахабисти.
Мазепа: Хто ж, забуваєш, я твій володар!
Ти зараз покорися,
Мій приказ буде закон для тебе.
Кочубей: Не дам дитини на наругу
В своїм дворі лиш я є паном
Хор жінок: Знай, русофіле!
Хор сердюків: Ми в куски всіх порубаєм,
Ану приступайте, зрадчики!

Гості, Іскра, Андрій: Гей, русофіле, руша тілько!
Будем вас як оріх товкти!
Мотря (кидається між батька й Мазепу)
Мій гетьмане й мій Тату!
Сварку цю загаси

Лицарі, я прошу!

<u>Мазепа</u> (до Сердюків)

Стягни! Вломися шаблюку кожний в вашій зброї!

(Сердюки виконують приказ)

(Кочубей, Андрій, гості, слуги відступають.)

<u>Мазепа</u>: Полковнику! Загальний гнів мав дещо волі
З вівцею львови дужились годі!
Захочу, хвилька лиш, і станеться погане,
У зараз смердів-хлопів твоїх і тебе не стане!

(стріляє на сердюків.)

Та годі! вір!
Зачнімо інший розговір!
(вбігають сердюки й окружають Мазепу, прочі довкола Кочубея, Андрій відповідає стрілом у воздух)

Позір!
Не хижаком прийшов ~~[illegible]~~ я тут в гостину!
Не забирати вашого ~~[illegible]~~ !
Хибно по доброму з своїх гасниму —

<u>Любов</u>: Не ждати нам добра, де є насильство,
А слабшим — горе їм!

<u>Андрій</u>: Не ждати нам добра, де є насильство,
Серце зло віщує тут!

<u>Мотря</u>: Не ждати вже добра, мене взяло горе

<u>Іскра</u>: Не ждати нам добра, де є насильство!

Кочубей: Не ждати добра, не ждім добра
Як твориться насильство
Його слів — —
Хор жінок: зо. Не ждати нам добра, де насильство —
Хор сердюків: Не ждіть добра, навчить вас гетман
Пошанувати владу
Мазепа: (до Кочубея): Хай дочка твоя свобідно вибирає,
що любо їй —!
О Мотрьо! рішайся! чи підеш відціль зі мною?
Мотря: Боже мій!
Любов: Боже рідненька!
Мазепа: Чи на вічний вік розлука?
Кочубей: О Мотрьо!
Мазепа: Чи ти моя?
Мотря: (довго змагається в тяжкій розпуці; відтак
опускає маму, переходить до Мазепи
і обіймає його при дверях): Твоя!
Любов: Боже мій!
Андрій: О горе!
Ескра: Не знати чекак? Чого вона злюбила?
Всі: зо. Так оно єсть, вони давно злюбились.
Мазепа: (придержуючи Мотрю коло грудей своїх)
Коли моя, зі мною ходи!
(до Кочубея):
Спасибі за гостину, Сатанку,
Спасибі тобі! Спасибі, вам усім!

18. (до своїх) Гей, други! Позір! Геть! за Мною!

(відходить з Мотрею, всі йдуть за ним)

Любов: О, Боже!

Кочубей, Андрій, Іскра, гості й слуги порываються здержати Мазепу, але сердюки добувають шабель і завертають їх.

Сердюки: Постоїмо за гетьмана!

Гості, слуги, Іскра: Як стерпіти обиду?

Андрій: Тирана скаженого!

Кочубей: О горе нам!

— · — · →

Картина II.

(По одній стороні сидить Кочубей зажурений і сумний серед приятелів, тут і Андрій і Іскра, по другій стороні сидить Любов, окружена женщинами.)

Хор жінок: Не обрій - буревій криє тумами,
Засмутилося серце матері чорнодумами.
Не роса на ліса опускається,
Це за донею мати слезою обливається.

Любов (піддержувана женщинами входить):
Де ти моє лихо, де ти дитятко моє?
Так чого покинуло рідне гніздочко своє?
В кігті злого ворога ти віддалася сама
Батька й неньку ти оставила,
Гора й сорому ти їм направила,
10. Унещасливила їх на віки ти!
(дає знак жінкам, щоби вийшли, відтак рішучим ходом до Кочубея:)
Двигнися з гора, Кочубею,
Збирай всіх друзів зі зорею,
Пора очистити неславу,
Піди і закровав Полтаву!

Зайди нежданий в твій двір,
Щоби побачив грізний звір
Що батька месть, побачив кару
Від твого меча удару.

Кочубей: Ні, інша думка душу ворушить месту
І виявлю вам її це раз,
Лиш на присягу хресну
Збережіть мій намір сват,
Як почуєте тепер.

Андрій, Іскра, Хор: На честь козацьку присягаєм ~~грізно~~ грізно,
Козацькі шаблі свідком хай будуть,
На нашу кров клянемся, що не зрадим грізно,
А помстимося всі з тобою за обиду.

Кочубей: Послухайте! У днях давніх
Коли з Мазепою ми хлібом-сіллю
І почуваннями ділились спільно,
Нераз, а часто вели ми розмови щирі,
Переді мною гетьман скритий
Відкрив схвильований, нещасний
Душі всю безодню таємних мрій.
Упро переворот і змову
І зміну намірну готову
Він обережно плів,

Прозрів я намір обережний,
Узнав, яка тут йде пора,
І про переворот безмежний
І про зраду руського царя,
А шведам здатися хотячи,
На їх побіду вже чекаючи!

Цій змові гетьмана запобігти пора!
І її видам перед царем,
На власть Петра
Гетьманську голову положу!

Хор: Чиж змова це — свобідна наша вжила,
Вільна від крулів і від царів?
Чиж власть Петра
Важніша чим гетьманська справа?

Іскра: Не йди на зраду, а на шаблі!
Й й ми всі там де Кочубей!
В оружній справимося розправі:
Не гетьман вже, а ворог нам Мазепа цей!

Андрій: Мені всю месть лишіть!
Я всьо сповню належно, красно, чесно!

Кочубей: Ти вірний був, Андрію, все моїй рідні,
За сина уважали ми тебе,
Я знаю, що ти виставиш це діло,
Однак це — не малощо:

За гочи цей
Життям ти можеш заплатити.

Андрій: Ах, знаю я це, отче мій!
Життям не дорожу, одначе,
Не мав я радісних подій
Як щастячка могого знак,
Сподівання твоєго й мого,
Украв Мазепа нам без бою.
Коли мечем не зможу раз
Помстити нас, помстити вас,
Завзву помочи царя,
Злечу орлом до столиці
І донесу скорійше вісті
Про змову, що здавить Мазепу —

Хор: (Коли мечем не зможеш раз
Помстити нас, помстити вас,
Завзвеш і т.д. 73—76)

Кочубей: Спасибі, синулік!
І вам спасибі, кохані други! *
За відданість, за співчуття!
Ех вже з душевних мук воскрес,
Кінець ридань, досить вже стогнів і сліз
Віджив козак й готов козацьку службу!
Дух помсти — він сотворить знов чудес!

О душе чуже, хижа сваволе,
Де понадиш твої палаци
Могучі доні темних рад!
Або згоришся чи пожежі,
Сконавши від ударів сокир,
Шаблюк козацьких, або
В руках московських палачів
Цілий у судорогах крови,
Як допечуть в корчах окови,
Ти проклянеш важкий цей час,
Коли дочку хрестив у нас!

Любов (у захваті: Або згоришся і т.д. в. 86–93)

Кочубей: Згадаєш пир і чести чашу,
Що в дружбі я підносив
І день, коли голубку нашу,
Ти, ястребе старий, здусив!

Іскра: (Згадаєш пир і т.д. 94–97)

Андрій: Прощавайте!

Кочубей і ін.: Або згоришся в. 86–93.

Мазепо, жди мести!

Мести!

Дія: II.

Картина в тюрмі.

Тюрма. Прямо двері; на право вікно високо загратоване; на ліво на камяній лавці прикований Кочубей. Тюрма освітлена завішеною ліхтаркою.

Кочубей:
Таку заплату я діждав
За донос вірний і правдивий!
Перед царем оклеветав
Мене та Іскру гетьман мстивий!
Нас видав цар в іма вини,
Вже ж зрадники ми вічними!
За добу смерть! — в тюрмі-покої
Думаю о страшнім дні свої —
Що ж смерть? Давно бажанний сон!
Готов я в гріб лягти кровавий,
Втомився, але Боже правий,
В німім розпуці без гріха
Зі зрадника пятном вмирати,
Котрого цар для ворога
Його ж мойого зволив дати!
Пропала честь, в нарузі смерть
І другам ганьби й муки вщерть

Над гробом чути їх проклони,
Як схилять під топір голов,
На глум затійних всіх попов,
І смерть приймуть без оборони,
Не впавши чесно як борець
На смуток батьківських сердець!
Ах, двері! в замку щось іржавім
Скрипить, хтось йде сюди! —
Це він, він на шляху моїм кривавім
Мій вождь під знаменем хреста,
Гріхів могучий розгрішитель,
Лікар для скорбних душ, служитель
Розп'ятого да нас Христа.

(Входить Орлик).

Ні, не притворника святого
Я маю в гостях, а лихого —
Ти тут, жорстока людино?
Чому ж Мазепа знов в одно
Послідну ніч мені мішає?

Орлик: Ще ж не по розправі, памятай!
Кочубей: Я вже всьо сказав, так вершаб
Оставив мене!
Орлик: Пан гетьман ще одного вимагає —
Кочубей: Чого ж? Признався я до всього, що хотіли,
Мої мучителі всі ложні;

Й творив діла безбожні
Вимся отже, що ж більше вам?

Орлик: Хто зрадить сам
свою отчизну й гетьмана,
забувши наш козацький стрів,
Життя й майно він стратив в хвилі цій!
Ти завтра згинеш по закону,
Твої дворища і майна
Йдуть на державні імена,
Це наш закон.
Та ж ще одна ти маєш поквітати довг:
Сам козак свої скарб віщи,
Нарешті стисни!

Кочубей: Що та де я скрив, ~~Бог це лише~~ Хай знає!
Три скарби він мені лишає:
Що перший скарб — це честь моя
Її краде тюрма твоя!
Що другий скарб — в короні,
бо це честь коханої є доні,
Й день і ніч над ним чував,
Цей скарб мені Мазепа вкрав.
А третій скарб — це мести право,
Вільне від місця й від часу,
Його до Бога занесу — — —

Орлик: Цим пустомелям не дурися,
Тож завтра попрощаєш час,

Покайся духом, примирися,
Ключі до скарбу сам дай раз!
Коли козак і совість маєш,
То сам рішаєш!
Не рішив!

Кочубей:
Кінчіть вже раз сумну цю справу,
Лиш меч мій залишіть мені,
А на гетьманське право
Газдуйте в моїй спадщині.

Братоубійними руками
Мій хутір до основ зірвіть,
Зітніть, спаліть сади з домами,
Мою дочку там заведіть,
Вона сама вам про все скаже,
Й сама всі скарби вам покаже, —
Бог свідок — я скінчив, судіть!
А тут лишіть мене ~~в тросоні~~ в безсонні,
Хай приготуюся на час
До того, хто й для вас ~~[illegible]~~
По вашім сконі
На судний день прийде суддею стати,
За всі гріхи й за зброди всі карати.

Орлик:
Хто так клене, ~~зрубів~~ козакам,
Він прагне ще раз зради нам!
Як так, — то йди на суд примхливий,
Нехай розсудять козаки!
Гей, сердюки! (Входять сердюки).

(до Кочубея):
Клянеш, чи каяння зблагословиш?
Мовчиш? Мовчиш! (до сердюків): беріть,
На суд народний заведіть! (Відводять,
Ведуть закованого).

Кочубей: Ах, судді, судіть!

Завіса.

Картина II.

(Кімната на дворі Мазепи, освічена восковими свічками; двері на веранду отворені, крізь них видно зоряне небо; Мазепа стоїть коло дверей і вдивляється у далечінь).

Мазепа:
Яка тихесенька тиха ніч!
Прозоре небо, ясні зорі
І воздух мріє сонну річ
Не ворушиться у просторі;
Шумить сріблистий лист тополь —
Лише в мене буря, в мене біль! —
Щось зорі мов засвітять вічних очі
На мене докірливо зрять,
Та й щось тополі говорять,
Похитуючи головою,

Щось в змові ше~~печуть~~ зірочки,
Чомуж літньої ночі тьма
Душна мені немов тюрма?
Умре безумний Кочубей
Спасения вже не дасть,
Самостійництво Міт з чужиной
Кому продать нас й нашу власть!
То ж не спасу!
Не Мазепі, а гетьманові України
Треба кари! Богоотступник
І його спілка хай вся загине!
Боже – Боже! А що воно,
Кому почне про судьбу криваву?
(Входить Орлик, до Орлика).

Орлик: Почав а сам, мовчав! Почав?
Почав народних сил, даремно!
Не благословив, а проклав ≠

Мазепа: Судьбу нікчемну!
Не спасу вже! Марно згине!

Орлик: Проклони –

Мазепа (Перериває:) Цить! Проклонів досить! Цить!
Після панотця вже, хай пригонять
Його на смерть —

(Орлик хоче щось говорити, Мазепа перечить
і дає знак, щоби сповнив приказ, відходить).

Мазепа (успокоюється і знов попадає в задуму):

Всьо, що ціни собі не знає,
В тім розкіш вся життя буває,
Ти дала мені, себе й світ чар,
Мені похмурому, а що ж я? —
Який тобі готовлю дар?
Мотре моя, о Мотре!
На схилі пестрих літ
Ти мов весна душу мою збудила,
В любовних шепотах ти другий світ
Для мене вилеліяла й воскресила!
Мотре моя, о Мотре!
Від тебе йде обиль
Розкішних, райських хвиль,
Як став перед чудом і гордощів твоїх,
У насолоді хвилі цьої мій рай-спокій!
Ніжний твій зір мене кріпив,
Скоріше плила в жилах кров,
В твоїх обняттях я прийняв
Надію, віру і любов! Мій рай!
Мотре моя, як люблю я тебе!

Ява 4. Мотря, Мазепа.

Мотря (входить тихо, Мазепа не запримітив вона бачучи його задуму, зближається зворушена:)
О милий мій!

Мазепа: Мотре, це ти, голубонько моя мила!

Мотря: Ах, вже вкінці я знов при тобі,
А день цілий була сама,
Які це муки!

Мазепа: Ти знаєш, я з тобою бути
Радий щодня і щомінути
Та рве мене тягар держави
Від ласк твоїх для твоєї слави!

Мотря: Невже ж негідна я сама
Про все те чути і знати?
Невже ж тепер я за слаба,
Що ти мені не довіряєш
У серце сповнене любов'ю
Підозріваєш і лякаєш?
Ми вимріяли разу у двох
Гетьманський наш майбутній дім,
І як нам допоможе Бог
Ми створимо новий закон,
Для цього сну складаю
Я першу щастя-мало,
Однак не жалую його
Ти знаєш – ти знаєш, ти знаєш –
В дивній тишині
Як я прийшла до двору твого,
Ти вірність присягнув мені,
Чому ж тепер мене лякаєш?

Мазепа: Крихо, несправедлива ти!
Лиши мені всі турботи,
Вага їх понад твої сили!

А жури дня - сусіти
Палму твою душу - б зломили!
Завір, що я тебе кохаю -*
Увезмежно і безкраю!

Мотря: 1 Душею не кривлю мені
І за славу мене не май!
Хіба, що вже тобі чужі
Мої всі ласки, весь наш рай!
Чому ти в день йдеш до старшина,
Чи до панянок яких з'їсвта?
Нащо тобі влая єзуїта?
Давав любов мою безкраю
Стрічая холодна помічка,
Тим ж здоровля пив, я знаю,
Що якоїсь Бульбівої й молоді літа!
Ах хто та Бульбівна? Що?

Мазепа: Невже ти заздра? Мій вік і влада
Чи ж їм лишилась тепер принада?
Самолюбної красоти?
Бериса, мій грізний гетьмане,
Зітхати як твій козачок
І волочити сміжні кайдани,

зводити дурманам тихок!

Мотря: Ні, всьо нехай я ясно чую
І прямо зараз відвічай!

Мазепа: Я твій душевний мир шаную,
Той страх, Мотре, всьо і знаю!

(оглядаючися, чи кого нема, зближається до Мотрі, котра сідає):

Давно задумали ми діло,
Тепер оно кипить у нас!
Тепер оно вже там назріло,
Вже же борби настає час!
Без долі, свободи і слави
Ми гнули довго голови
Під покровительством Варшави,
Під самодержанням Москви;
На незавісиму державу
Вкраїні тепер пора!
І справу свободи кроваву
Я підіймаю на Петра!
Готове все, в переговорах
Король зі мною з Швеції!
Зачнеся борба, в завзятих спорах
Престол здобуду, а тоді
Вернеться самостійність — страхи

Хай не знають!

<u>Мотря:</u> Здійснилися сни,
Краєм ти славен в тиші,
Тобі лицарю помсти дали
Корона, клича й трон!

<u>Мазепа:</u> Однак — не житимо славні!
Бурі приходять, ждуть хреста,
Що ж я? Що ж ти?

<u>Мотря:</u> Минувся страх з лиця мені,
Ти великий, здійсниться сон,
Тебе жде трон —

<u>Мазепа:</u> Чи смерть?

<u>Мотря:</u> З тобою навіть смерть прийму,
Без тебе жити не бажаю,
Ти пан, що поведеш юрму!

<u>Мазепа:</u> А ти кохаєш?

<u>Мотря:</u> Чи кохаю?!
Ти скарбом є життя мого
Ти сам один, вір мені; вір,
В твій дім прийшла-м сама з батьківського
Батьків лишивши й красний двір!

<u>Мазепа:</u> Скажи ж, чи батько, чи твої люди
Тобі дорожчий?

Коли би в жертві треба з нас одного,
Кого спасала б ти з нас двох?
Кого б прийняв від тебе Бог?
Ну! відповідь без перекрутів
Відповідай, відповідай, я жду!
Кого б спасла ти з нас двох?

Так пам'ятай, о Мотре, це слово!
Так пам'ятай, о Мотре, і прощай!
Голубко красноока моя
Прощай — прощай!

Мотря: {Ти скарбом є життя мого
{Ти сам один в. 235 — 238.

Своїми чудними очами
Мені душу ти вчарував,
Ах, не кидай мене!
Не веди в поход!
Ріши це сам! Не сердься мені!
Кинь жертву і зла тебе принесе!
Повір мені, ти насторожуєш мій
на все!
Чого ж ти зблід так?
Прости, коханий, ах прости!
Я вір: кохаю — кохаю!
(Мазепа обнявши її — віддаляється).

Яв 12. Поява матері.

Мотря: (підходить до дверей і зрить у сад):
На небі ясні зорі і ніч тиха
Немов всьо дихає спокоєм-щастям!
А ту гостю в моїй душі тревога?
Чому в журбі товчеться серце тяжко?
Привиджуються батько й ненька,
Крізь сльози бачу їх
В безсильній старости самих,
Я бачу сльози їх і їх жалі——
(З саду виходить Любов)
Мамочко!

Любов: Мотрусю, донечко!

Мотря: Нене! Ти справді тут? Невже-ж?

Любов: Мовчи-мовчи, не збуди нас!
Я в ночи сюди прикралась обережно,
Несу молитву вам слізну,
Тобі одній, тобі одній
Є дане усмирити їх належно,
Вони ж замучать нам дітя,
Вони жорстокі і безбожні;

Спаси вітця, спасай отця,
О доню, молю я тебе,
Спаси отця!

<u>Мотря</u>: Якого отця? з яких то мук?

<u>Любов</u>: Невже до сих
Не знаєш ти, живеш в пустині!
Почуй блудна,
Як сила гетьмана грізна!
Як він врагів своїх карає!
Як цар йому сам довіряє!
(Мотря остовпіла)
Ти розжалована сама
Ради Мазепи позабула,
Тебе спокійно засипало,
Про лютий засуд мов не чула,
Коли рішають до кінця
Сорому смерть твого вітця!
Чужі лиш вже собі, як бачу, —
Схаменись-схаменись, Мотрю дочечко!
Біжи й йому до ніг впади там,
Спаси вітця, будь ангел нам,
Тебе одну, тебе одну

Їх милість пощадить напевно!
Ти зможеш згасити суду месть,
Спробуй, а гетьман не зумовить!
Для любови ти забула честь,
Батьків і Бога, проси — моли
Спробуй, а гетьман не зумовить!
Для любови ти забула честь
Батька і Бога,
Стіснись, проси, благай пощади
В цих нелюдів.
О спаси — спасай отця!

Мотря Я непритомна,
Гетьманство — жертва — батько — Мазепа!
Суд і Бог і мати й віщила!
Головонько страшна!
Або я з ума зійшла, або це привид!

Любов Бог з тобою! Ах, ні,
Не привид це й не сни!
Невже не знаєш досі ти,
Що твій отець в намірі гора
Безчестя донечки не зніс
Жадуючи мести з перетвора,
Царю на гетьмана доніс — —

Мотря .. О, Господи!

Любов: Невже ж не знаєш досі ти,
Доню моя!
Він серед донощиків кровавих
Признав ціль замислів кровавих
І суть огренсь — клевети —
Невже ж не знаєш досі ти?
Що він як жертва правоти
Сплатить Мазепі головою
Перед радою військовою!
Коли нічого не осінить
Десниця із небес Господня,
Убють його — стратять сьогодня!

Мотря: Сьогодня? Боже мій! Ах я
Ах я у всьому тут вина!

Любов: Тебе одну, тебе одну
Їх лють щадить без проволоки,
Вони ж ведуть на смерть отця —
Судді ж безбожники жорстокі!

Мотря: Сьогодня суд, жертву ведуть
У присуду на олтар вітчині!
Як розібрати удар цей мені!
Без родичів благословенства — —
(безумно —)
Ха-ха-ха! Мій суд! Прокинь!

Любов .. Дитя моє, Мотрусю,
Що з тобою, доненько! Доненько!
(присідає коло хорої)
Боже мій, там військо йдуть,
На смерть ведуть,
Вояка недужа, —
Пора вже крайня, Мотрусю!

Мотря: 250. Ха-ха, ха-ха! Яка це жертва!
Мій суд, мій вибір, їх проклін!

Любов: Вітця на смерть ведуть,
Спасім його, спасім!

Мотря: А гетьман хай живе!

Любов: Ходім! Чим скорше!
Спішімся вже, дитинко,
Спасім отця, спасім!
(віддаляються).

Дія III

Сцена 13

(Поле. На прикові вал, оброслий травою. Мимо вела дорога вліво. Товпа народу на дорозі, всю схвильоване).

Хор (жін.) Довго щось? ведуть, чи ні? Не видко, —
Час вже минає!
Ждем, не діждемся, ех, щоби швидко,
В тревозі серце примирає.
(Бас): Чим скінчиться? Хто на це діло буде
Глядіти вже, погоди — потім!
Не підгадай, а розважай
В чім є(сть) істота життя, а в чім зради!
Такі старі й старші люди за свій народ
На шибениці під топір склали голов —
Мабуть ведуть, ах так, вже йдуть.
Спаси нас, Господи, від зради,
І від життя такого збав!
Жорстокий гнів є царя Москви,
І суд гетьмана [illegible]
Смерть для ворогів усіх!

Пяний Козак (вискакує з товпи, підтанцьовує):
Молодичка молоденька,
Чорнобрива, румянесенька
Ой ой гумадзя, гумадзяка молода!
Бровами моргне нака
Розкохля козака
Ой ой гумадзя і т.д.

Наварила буряку,
Богодила козаку, Ох ох чумарра ігу.

Хор.

Відкіля ти взявся? Тихіше-тихо, вражий!
Кудь ждуть, а в тебе стів!
Ти розгулявся панич!
Гей мовчи-мовчи, нетяго!
Заткайте рота болю, братки!
В таку пору пісень гукати, цить!
Хреста нема на нім, Татарин-турок!

Панич Козак: Що? дивні вам мій чапок і стів?
Голов рубати зрадникам, хто слів?
Пробіг, збиталь!
Бо-горд бере їх дух!

(співає дальше)

Гарбуза і баранобі
Всього тут було довсі — ох ох чумарра!
Та галушок наварила
І горівки напалила ох ох чумарра ігу.

Знов лаєте, сидуки, та за що?
Не турок я, не татарин,
Козак я справний
У зради не терплю
Й дурних! а з вас як захоче
Котра черевички,
За поцілуя зараз дам,
Ей Богу! так, направду так,
Як я вільний козак!

(тиха) Молодичка молодецькі і пр 17-19.

Хор: Виносься, перессися
(викидають панього)

яв. 14.

Хор: Надходить час, надходить час,
Пори страсти й мук!
Зближаються гетманці до нас,
Чути галоп, чути тук і гук!
Ой гук, ой гук - гук, мати,
Їдуть козаки!
Закурилась доріженька,
Їдуть-їдуть-їдуть козаки!
Гаразд!
(переїзджають козаки, за ними сердюки, за ними Мазепа на своїм коні в гетманських гонці, поруч Орлик, вслід старшина.
Нарід кланяється і здоровить гетмана)

Нарід: Слава! Гетманові слава!
В гору шапки! Гозір! Наздоровля!
Слава! Слава! Слава!
Надходить вже час
Потрібний для нас,
Зрадників вже ведуть!
Надходить вже час
Потрібний для нас
Кошмаром будуть!

Памятайте, уважайте ті,
Зрадників - зрадників
Гетьмана вже ведуть!

(Виходить Кочубей-Іскра заковані; коло них
то два монахи, довкола сердюки-кати).
Народ мовчки розступається.

<u>Монахи:</u> Змовіте, люди, до Господа
Молитов за них теж нещасних!

<u>Нарід:</u> Небесний царю всемогучий
Гріхів, нам Спасе всевідучий,
Прости їм всю вину їх вогну,
Гріхів лукавих позабудь,
І кару відійми нехольну
Хай благословлять вічний путь!

<u>Монахи:</u> Услиши молитву покаяння,
І сокрушених їх прийми,
Там де болів нема й віздихання,
Де кінець земської тюрми!

(Заковані мовчки віддаляються
зі своїм окруженням)

<u>Хор:</u> Прийми молитву покаяння
І відпусти гріхи-падіння
Прийми їх, Господи, туди
Де нема болів віздихання,
Кінець тут земської біди!

Через голови товпи віддаю [illegible]
Коли Кати підносять топір і стинають
голови, надходить Любов і Мойра — на
вид грози дерев'яніють, кричать — ох — мніють

<u>Хор</u>: Боже наш, прости їм гріхами!
(за сигналом труби).
Прости їм, Господи, прости провину.
(Замішання коло змінних.)

<u>Ява 16. Полтавський бій.</u>

(Декорація першої картини в першій дії; сад у занедбанню, тераса напів розвалена, ніч.
Кілька стрілів, через сцену перебігають шведи, москалі, протигетьманські козаки).

<u>Андрій</u>: В кривавім бою на полі слави,
Шукав я месби, тобі, Мазепо,
90 За лютий злам!
Колиб доля була ласкава,
Булаб на шаблі наша розправа
скінчилася!
Та серед битви ладу не знаю,
За ким є зрада, не розбираю,
Чи ти, чи я.
В кривавім бою
шукав я мести за кривду свою
За лютий злом! стр. 6. 91–93.

(оглядається довкола)

І я зайшов в ці місця, в ці сади,
В котрих я з Мотрею як дітвак
Журби і радости ділив,
Де я любив, де я сліз лив,
По тих голубоньці скорботніх,
По страті щастя безворотніх!
Тут дні минали в дружнім зборі;
Тут ангел красоти сіяв,
Тут я кохав, про щастя мрів, —
Пропало все як дим в просторі!
Осиротів у пустці діл
І тиша й сум зляглись над всім,
Ах, де ж ти, де, кохана пташко,
Хоть тінню легкою зявись,
Хотьб крізь сльози усміхнись,
Бо в серцю дуже мені важко!
Ах, де ж ти, де, кохана пташко?
Мовчанка тут кругом пітьма!
Понурить страшливий сум могильний.
Ах, щоб життя мені скінчилось!
Десь смерти жниво забарилось,
Гей! На тебе, смерте, довго жду!

Ява 17.

Андрій (вгольпається і вслухується): Поперед слуху
Копита кінські чути,
Я бачу двох, хто ж ці їздці?
Це може шведи, час сховатись (припадає за терасу)
(Мазепа й Орлик в'їжджають на конях).

Мазепа: Стань, друже! Коні хай спічнуть!
Вже стратила наш слід погоня!
Орлик: Тож відпічнім!
Прикаж, пане мій, спічнім!
(Зсідають з коней, Орлик відводить коні на бік)
Мазепа: Він мене паном своїм зве!
Був гетьман, він тепер
Бездомний біженець,
Виклятий царем як зрадник,
В порох повержений через судьбу,
Програв з Карлом булаву
Й державний трон!
(пізнає двір Кочубея).
О Боже, де я? О судьбо-судьбо
Як ти караєш гетьмана й Мазепу!
І глумишся над ним жорстоко! (в задумі)
Андрій (виходить): Знакомий голос — друг, чи ворог тут?
Як? це ти, Мазепо?
Ти збув правоти своєї,
Забув на святість землі цьої,
Й на дім, колись веселий дім,
Де пустка й сум лягли над ним?

Чи ти пізнав місця нещасні
Де ангел мира [illegible],
У сад, куди ти в ночі ясні
Сходився з нього —

Мазепа: пізнав-пізнав!
За що ти глумишся на мені люто?
Чого, Андрію, прагнеш в мене ти?

Андрій: Чого? — вгадай! Твоєї смерти прагну!
В кровавім бою пімсти жадуючий
Шукав я всюди тебе рішучий,
Погибель мій, погибель твій!
Настав нам час! Настав вже час!

Мазепа: Почти, Андрію, владу й вік мій!

Андрій: Хижий, хитрий гайвороне!

Мазепа: Почти в нещасті людину!

Андрій: А скільки ти нещасть тут натворив?

Мазепа: Як так, то руки при собі!
Знай, що не безоружний я!

Андрій: Ти згубо праведної сватьбі,
Спокусо дівчини моєї,
Кляну цей день, кляну цей час
Коли забрав її від нас!

Мазепа: Почти, Андрію, владу й вік мій!
Почти в нещасті людину!

Андрій: За зведене грішне кохання
Вб'ю тебе без співчування
Умри як людина
Бо гетьман вже помер!
Смерть їм, Мазепо, смерть обом!

(Андрій хоче вистрілити з пістолю на Мазепу, Мазепа стріляє, Андрій впадає смертельно поцілений).

Ява 18.

Мазепа: Нещасна! Видить Бог, я не бажав
твоєї гибелі!
Орлику, це ти, ходи сюди!
О Боже, що бачу!
Чи це сон? О Мотре, це ти? це ти?

Мотря (підходить): Ах тихше, тихше, тихше, милий!
Щойно отець і ненька очі закрили,
Гості, приспали, можуть почути нас!

Мазепа: О, Мотре, о бідна Мотре, схаменися!
Боже! Що це тобі? Що тобі?

Мотря: Посмотри, як вони хитренькі!
Який смішний є підступ їх!
Тайком мені вона казала,
Що батько вмер, він зрадник мов,
Тайком мені ще й показала
Сивенькую голову і кров!
Куди мигнути нам згоріча?
Подумай, що та голова
Зовсім не була головою
А вона — хитрі в неї слова!
Мене здурити так хотіла
Чи ж її не видно? Мене лякати
Удачного — щоба не сміла.
З твого трону гетьманські мати!

Мазепа: О Мотре, бідна моя Мотре!

(Орлик вертає неспокійно)

Мотря: Я тклило поле, празник світлий,
Угерь і пружів, весь парад,
І чую, мати кличе нас —
А де ж ти був? Де ж ти був? де?
З тобою грізно
Поки в ночі блукала я?
Ходім домів, (хорош) вже пізно
Ходім далі, спішімся — ах! ах!
Бачу голова моя повна хорору пустого, — —
Я тебе взяла, ах за другого,
Змилилася! Лиши мене!
Твій зір чужий, твій сміх ворожий,
З невіри божий!
А мій милий був хороший,
В його очах була любов
В його словах чар дій й принади
І ясний шлях для його влади, —

Мазепа: А ти як звір, на тобі кров — — —
Нещаслива любов!

Орлик: Я чую шум! Кінець задум!
Підходять люди! Погоня близько!
Спішім з часочком дорожнім!

Мазепа: Та як її тут я оставлю?

Орлик: Мрія моя!
Безумна вже вона,
Остане тут, де скарб й майно батьківське
Невже вона
тобі дорожча ніж ваша справа?
Вона? — Чи ми? Ходи!

Мазепа: (довго вагається) Ласки! — Веди!

(Орлик відводить Мазепу.)

Ява 19.

Мотря: Минувся сон! Як серце б'ється!
Як я втомилася! Як прагнеться спочити!
Знов кров, кров знов і батька труп
І пельки плач на весь простір! —
І привид зради й кат й топір!
(Хилиться над конаючим Андрієм,
кладе його голову собі на коліна):
Ні, то не він, то хлопчик спить в траві густій,
Сей мій прекрасний, сей, милий мій!

Андрій (опритомнів): О Мотре!

Мотря: Тихше! цей голосочок знаю,
Співав мені пісень тоді
Коли бувала, дівчиною гуляла,
У нас в густім саді!
У легкім човенці
Я з ним рука в руці
Гойдалась по ріці —

Андрій: О Мотре, найдорожча Мотре!
Збери гадки, я умираю!
І помочи тобі не дав,
В очах темніє, на суглав
Смертельний холод налягає
Знаю — це смерть, блідне обрій твій!
Стань при мені, о Мотре, я благаю!
Приходить смерти час, нехай послідній раз
Узрю тебе в святій тазі
І візьми сладка чар,
О Мотре, дружино, нахились до мене!

Мотря: Спи мій милий, спи дитя,
Казочку повім!
Ярко світить місяць ясний,
Дивись на нас, ах, мовчи — спім!
Казочку повім! Казочку повім!

Андрій: О Мотре, зверни гадки, аж умираю.
У помочі тобі не дав!
Приходить смерти час, в якім нещасний я,
О Мотре, спамятайсь, умираю
Ах тяжко — тяжко, в послідний раз прощай,
Прости, о Мотре, прощаю! (умирає)

Мотря: Ах, а цей голосочок знаю
Співав мені пісеньку
Як я дівчина, гуляла й мріяла
Про трон в державнім граді!
(тулиться до померлого Андрія).
Спи, мій гетьмане, прекрасний
Спи, мій князю, спи дитя.
Казочку повім, казочку повім!
Ярко світить і т.д. с. 255–257.
Стану сон твій колисати,
Я ж чуваю, спім!
Казочку повім!
Спім — спім — спім!
Я і ти в сватім
Спі спім — спім — спім!

(Переписано 10/VII 932).

R. 2

Ч. 2

„З великих і важких днів"

Мої записки з часів нашої народної війни.

Ч. II Від вересня 1919 р. до квітня 1920 р.

Мазур Степан

1

Вересень 1919.

В полоні у Денікіна.

Ніч з 31 серпня на 1. вересня я вже ночував в полоні і се в думі на столі підложивши кулак під голову. Але не спало ся, бо перше через цілий день випивши рано каву нічо не їв, бо був замкнутий, а друге до думи прийшла офіцерська рота денікінців та побачивши мене кождий був цікавий дещо розпитати, а я рівнож був цікавий на їх погляди що до України. Однак від кождого почув те саме, а загально зібравши виходить таке, що задачею денікінської армії було знищити все що єсть українське та зробити ще гірше як було за царських часів та відбудувати давну „Єдину неділиму Россію" окрім польських територій, котрі богато з них казали, що і Польщі не віддадуть давних посілостий Россії. Денікінці ввійшли до Київа ночию, та підчас їхнього маршу до столиці України на балконах домів показали ся облича чорносотенців з білими хусточками в руках та з окликами на устах „Ура", „да здравствует Єдина Неділима

Россія". Но таких облич не було богато. Тяжкеж можна було промкнути
очи, коли привидуєсь бій під Глевахою з большевиками, а за ним
сьвітлий наш вхід до Київа, дорога встелена цьвітами, а тут пе-
ред очима золоті пагони котрі кажуть: „Київ се мати россій-
ських городів." Однак між цею офіцерською ротою було бога-
то Українців з Полтавщини, котрі довідавши ся про українські
відносини у нас та довідавши ся про Петлюру сказали, що они
не хотячи служити большовикам мусїли вступити до денікинської армії
та що ся армія не богато потїхи буде з них мати, а було бо-
гато таких що казали, що они пішли на се щоби не пома-
гати але шкодити й розкладати армію, та пророкували, що ся
армія на Україні пропаде. Ці самі добрі Полтавці нагоду-
вали мене і я трохи спокійнійший положив ся на свій са-
стіл думаючи що вже по так довгім умученю добре відпочи-
ну. Однак довше інакше склалось, бо около 1 год. в ночі
загреміли гармати Запорізського корпуса та перша граната
попала в задній ріг думи та вломила його. В думі зробилось

замішання, ціла офіцерська рота розбіглась по улиці та кождий казав: „Вот ті кого мать Петлюра зарить." Однак по годині утихла стрілянина, все успокоїлося, а між тим я тоже заснув, та пробудився аж рано, коли то улиці вже заповнились товпою народа. Чорносотенці витали денікинських ровірів рівнож цвітами, но вже не було вже сеї сердечности та сеї щирости. Поміж товпою можна було запримітити більшу половину людей з похиленими зажуреними головами, а що в їх серцю діялось між се відчути лише той, котрий відчував се саме в душі, лише той хто попереднього дня був дуже щасливий. Около полудня відпроваджено мене ще з 14 нашими та петлюрівськими стрільцями до Слобідки, яка лежить по другім боці Дніпра. Тут по дорозі случилось мені дві пригоди а іменно одна: „Ми ідучи дорогою під конвоєм спустивши голови на груди на нічо не звертали уваги, а тут якийсь цивільний звертаєсь до мене кажучи: „Надієнем русскую шинель", я подивився на него з під лоба, а тут якийсь другий цивільний (українець) крикнув на него: „Мовчи

бо се не твоє діло" та між ними вивязалась суперечка, а що з ними дальше сталось не знаю." Друга пригода досить сумна бо ми їшли рівно з дорогою та приступає до нас панночка дарує цвітку мені і ще одному, що йшов на переді зі мною кажучи: "Приймить се від українки може колись воно і якесь буде." По дорозі бачив я богато побитих коней з перестрілки попереднього дня, дві кухні вивернених з постріляними кіньми з нашої бригади, які не встигли утечи та 2 большовицькі танки які стояли серед улиці. Около 2 год. по пол. прибув я до Слобідки, де застав решту нашого куріня. Всіх нас попало в полон около 500 людей і 20 старшин з яких другого дня 4 утікло. В Слобідці всі люди питали за Петлюру та чому він не переходить Дніпра подовідавшись, що ми полонені догадались в чім діло та засумувались. Та в Слобідці що правда через два дні нічого не їв окрім половини фунта хліба на день та пізніше відносини наладились, бо дано стрільцям 2 бараки, а старшинам один малий барак, в якому не було жадного дали

дві кухні до нашої розпорядимости і ми одержували такі самі харчі, що денікінське вояцтво і життє було зовсім можливим. Я притарався 5 пар біля, плащ, накривало, простирало і добре урядився. Тут до нас приходили українці з Києва, приносили нам богато книжок до читання, приходили українки приносили папіроси, цукорки, сливки та що могли. По двох днях наші стрільці довідались, що не далеко від наших бараків є недалеко склад крісів, якого ніхто не стеріг, отже наші стрільці розібрали богацько сих крісів, роздали мужикам, а кожний стрілець закопав в піску одного кріса для себе на всякий случай. По двох тижнях нас переселено до Барашів, де рівнож я як і кожний иньший добре урядилися. Тут началася агітація денікінських агітаторів, щоби нас наклонити щоб ми вступили до їх армії, але се все було даремним, бо тут вже кожний знав аж занадто добре ідею нашу та денікінську та різницю між обома сторонами.

В послідних днях вересня оголосили нас денікінці полоненими та давали половину зі сего харчу. —

Жовтень 1919. {У польоні і утеча}

Денікінці урвали нам як полоненим половину харчу та думали, що в сей спосіб удасть ся наклонити нас до переходу в їх армію, та грубо помилили ся, бо як стрільці так старшини не маючи гроша ані довольно харчів ходили до роботи і се тяжкої де нам плачено відповідно до роботи. Я приміром ходив через 4 дні грузити колеєві дрова до вагонів та через 2 дні заробив по 300 карб., а через два дні по 240 карб. - Управді була се дуже варка праця для старшин, але кождий мав сатисфакцию що за свої заробковані гроші може собі добре зїсти. Денікінці бачучи що они є в сім напрямі безсильними заперестали видавати нам зовсім мясо та навіть всего по меньше чим нам правно як полоненим належало ся, а се тому, що при капітанові, який був заступником харчевого кмдта полковника сидів писар Галичанин Кацап, котрий підюджував капітана, котрий мимо сего, що полковник приказав видавати стілько скілько належало ся, на підюджу-

вання сего писаря Кацапчука з Дрогобича урвав нам харчів. Бачучи, що в сей спосіб они нічо не вдіють, післали до нас делєгацію складаючу ся з галицьких кацапів з Дрогобича, які зробивши зі всіми збірку почали проповідувати слово підлоти між нами. Промовник почав свою бесіду словами „Слава Ісусу Христу", думаючи що сказавши се слово має все за собою, бо так оно було раньше у нас в Галичині що се слово затровадило не одно село до національної руїни, бо в богатьох селах були попи кацапи. Та і тепер віднесли ся всі слухаючі з пошаною до сего слова, яким у нас на селі мужик один другого здоровив та дальше слухали, як бесідник говорив і то правду що ми сами за слабі та треба з кимсь злучити ся, у него з Москвою, котра стане нашим союзником, відбе нам Галичину і дасть свободу, але свободу ось яку: „Ви будете собі як схочете їсти вареники, а на Московщині будуть їсти також що схотять, ви будете собі сидіти в хатах білених, а в Московщині" як схотять то в небілених, ви будете мали їсти борщ і що схочете

та таке инше." Та наш стрілець вже не той що слухав давно брехонь кацапських попів та почувши да таку свободу подививсь один на другого та іронічно засьміяв ся, бо вже і він настільки мудрий, що добачив хитрість кацапчука. Та як прийшлось до хвилі, де той самий бесідник запитав хто вступає в ряди сеї армії" всі стояли каменем на місци і ні одна нога не поступила вперед. - Та сї самі кацапчуки з Галичини знущались над нашими людьми, які були в полоні в Сибірі, та котрих сї самі падлюки били нагаями, тиждями постом морили та в сей спосіб утворили „Карпато Русскій Отряд", як се росказав чоловік якій звідтам вибер ся та сам се перетерпів. - В сей спосіб також нічо не зробили отже думали хотай правдиво що старшини мають такий вплив на них та се все через них і опять они беруть ся на спосіб та розлучують старшин від стрілецтва та се ще потрапилось бо між стрільцями не було порядку і стрільці домагали ся звороту старшин, що они й зробили. —

З чого ж складала ся армія Денікина? З генералів, полковників, офі-
церських рот та жовнірів, але половина зі сих жовнірів се були забрані
в полон большевики, а друга половина Українців - Кубанців та
Донців та з Полтавщини. І се полонені большевики вишколені перед
2-3 неділи ішли на фронт та річ ясна, що не хотіли бити ся за істно-
вання генералів та буржуазії. Українці з Полтавщини і Херсонщи-
ни та Кубані і Дону вступили тому що не хотіли служити
безладдю та руїнації всего що добре, тому то вступили до
сеї армії та ожидали хвилі, коли то Петлюра перейде ріку
Дніпро, щоби остати ся по домах від відступаючого Денікіна
а опісля вступити в укр. армію Петлюри. Що правда хо-
робро борола ся за справу Денікіна Донщина і Кубанщи-
на, але се лиш кавалєрия, яка мала привілеї і добра
за царів та сего і тепер надїялась. Але коли Денікінці
убили кубанського отамана то саме ті Кубанці найбільше
бунтували ся. Ось маємо примір з частини денікінської
армії; стоїть батерия в Дарниці потри котру ішов

чет. Луців та хор. Гречаник з українськими відзнаками на шап-
ках та вступив до них одна підстаршина в пагонах та попро-
сив щоби сї старшини дали йому свої відзнаки а на питаня
на що їм сїх відзнак відповіли, що може їм прийдеть ся бути на фрон-
ті проти Петлюри то як перейдуть на його сторону не будуть потре-
бували о сї відзнаки ве старати сь, а будуть їх мати готові в кише-
нях та начали росказувати, що всї гармаччики се свідомі
Українці з Полтавщини та що в разї потреби 3 старшини коза-
ків як буде потреба може зникнути з лиця землі, а они перей-
дуть на сторону Петлюри." – Але сеї батерії не дано проти Петлю-
ри, але проти большовиків, де они на фронті проти большови-
ків протягом одного тижня псують батерию, а протягом двох не-
діль опиняються знов у Дарниці на відпочинку, а в кілька
днів пізнійше одної ночи всї розбіглись домів, кажучи що
як не служать Петлюрі то не хотять служити й Денікину. До на-
ших бараків приходили також денікінські офіцири, які були
родом з Кубанщини та котрі дуже інтересували ся дуже

справою України та дуже жалували, що були так мало поінформовані про рух на Правобережу. Це були щирі Українці, яким також на серці лежало добро України.

9. IX.

Перші галичан утечі з полону

З перших днях довтня довідав ся про нас полонених комендант більшого повстанського відділу батько отаман Зелений, а щось був за один то опісля довідаємося. Отаман Зелений прислав до нашого табору одного післанця, який був перебраний в денікінський мундур з погонами вольно преділяющого з підробленими документами, що він є на вічній службі денікінської армії з проєктом, щоби ми утікали. Но ми боячись підступу вислали зі своєї сторони студентом хор. Гречаника і хор. Зеленого до отамана Зеленого, який знаходив ся в місточку Трипілю. Місточко Трипілля як росказували опісля оба хорунжі повернувші від отамана наче маленька республика з президентом отаманом Зеленим. По місточку ходили сторожі повстанців, а по довкольчних селах пороз'їздвали ся кінні роз'їзди повстанців. З середині місточка було богато обозів та около 2000 повстанців, які відпочивали в зелених садах Трипілля. Кухні не було жадної,

і утеча 11–26

та тому не один задумався про спосіб їх прохарчовання. Та тут працювали не лише мущини, але також і женьщини, бо колда хазяйка поралась не коло одного, але коло 20-50 обідів одержавши з обозу лиш мясо. — Хор. Гречаник і хор Зелений представили отаманови наше положене кажучи, що чим більше навіть утікли то не можемо остатись при повстанцях, бо не вміємо його способу вокования, та отаман один і не думав та сказав, що він хоче нас перевести до регулярної армії обіцяючи 4ох провідників і одну сотню як заставу вислати напроти нас, котра мала в разі потреби здержати погоню за нами. Оба післанці наші вернули та представили нам як справа мася і була отговорена утеча на 9.IX вечером. Знали про утечу лише всі старшини, а люди мали потягнути ся за собою в послідній момент. Цілий день ходив кождий здінервований та чекав нетерпеливо вечера, та день сей волік ся страшно поволи. Зблизив ся вечер до нас вже прибув сей сам студент який був у нас попереднього разу та в тім самім мундурі, а 4 провідників своїх оставив в лісі, який окружав наш барак. О год. 8. вечером ми сказали нашим хлопцям: „за годину ми всі, а також і ви утікаємо", але се було ще за скоро людям сказано, бо люди зачали взаймно радити ся та були також і такі що не мали охоти утікати та зачали другим ся відмовляти, а найгірше було се, що наші люди, які працювали в їхній пекарни почали пакувати ся та вже дали здогад денікінцям, що ми утікаємо. Але в скорі все успокоїлось на та хіба пішло стати що змилило денікінців та они також пішли спати. До сего долучилась слідуюча істория, яка улекшила

нам утечу: дня 8.IX. большовецькі бронепароходи вдерли ся по Дніпрі аж під сам Київ та наробили великої паніки в Києві, а також старали ся всякими способами вдерти ся до Києва. Для того то денікінці стягнули всіх постів своїх з мабазинів, а поставили там наших без крісів, що було для нас саме в пору. Отже о год. 9. вечером 9.IX. вийшли по тихо всі старшини та сотні, але зі сотень не всі люди, бо одним перешкодили денікінці, які завримітили се, а деякі казали: „хиба мало тут зле, а в своїх треба буде ще воювати" і т. п. Досить сего, що разом дісталось за дроти 16 старшин та 100 людий які волїли навіть воювати, тілько щоби дістатись до своїх. При утечі з бараку хотів один денікінець здержувати наших людий та зауважив се сей студент вояк, момента вхопив сего денікінця за горло, втак не стало переполоху зсї, які втекли зібрали ся в лісі, провідники поскидали блюзки зі себе та сказали: „Хлопці в дорогу на перед нас свобода, а ззаду нас смерть!" І все пустилось бігом, та не всі могли так іти як інши передні та богато осталось, а сему були собі самі винні, бо кождий забрав зі собою майже всі річи, а хто мав богато річий, а кому замерало на тім щоби утечи то кидав всі річи, а сам біг за провідниками. Так біг кождий чи міг чи не міг 15 верстов, які ми зробили протягом півтора години та коло 11 год. прибули до ліска, де стрінули ми вже заставу висланц отаманом. Тут ми всі троха відпочали, а опісля рушили дальше в дорогу та як вже начало днїти ми ввійшли в очерети над Дніпром де скрили ся, бо якраз Дніпром попри нас плив денікінський бронепароход та гудів вздовж Дніпра, а се зробило в кождім серцю маленький переполох та ще більше завзяття. В сїм очереті пересиділи ми цілий день, положивши ся на землю мертвий та кождому сей день летів скоро на сторожі. Через ніч ми осталимось також в очереті та ніч вже була о много

почалийша, бо скропив нас маленький дощ і кождий промок до нитки. Слідуючий день ожидаємо ми також в очереті та все без їди, а се тому, бо протягом всего часу отаман Зелений зі своїм відділом не міг зайти в Трипілля, бо денікінські полки хотіли се гніздо окружити та половити всіх повстанців, а з ними і отамана Зеленого та зробити кінець сему всьому. Та отаман Зелений довідавши ся про се все за сей день спускаєсь вздовж Дніпра на низ ближче Канева, а Трипілля остало ще порожнім тихим містечком. Та тут заопікував ся нами заступник отамана Зеленого Іван Іванович з Ворожкова та ночию переправляє нас двома поромами через Дніпро провадить до одного села де кождий дещо даром повечеряв та сеї ночи ідуть всі до села якого назви я не знаю. Прибувши до села всі 120 душ серед дощу полягали під церквою та очікували провідника. Не минуло години як зявилось 10 мужиків зі сего села та кождий взяв собі 10 хлопців в ціли нагодування та переховання через слідуючий день на случай якби в селі хтонебудь з денікінців показав ся. Я також пішов з одною партією, яку провадив один мужик та який запровадив нас під хату одної вдовиці застукав до її вікна, сказав хто він такий та женщина сейчас нагодувала нас напоїла молоком та сховала в стодолі в соломі кажучи що завтра на снідане покличе нас сама. І ось прямо серце радувалося ся бачучи, що тут звичайна сільська женщина якої муж згинув в борбі з всякою протиукраїнською сволочию потрафила зрозуміти в чім діло і не жалувала для нас нічого що лиш у неї було. З радісною думкою, що у таких людий ми не загинем та з сердечною вдякою для них, кождий закутавсь в солому

та перемучений скоренько уснув. На другий день ранесенько
розбудила нас хазяйка, накормила українського борщу, гарбу-
зом з молоком, дала оріхів та сімечок та була дуже вдово-
лена, що могла тепер лячим за ідею молодцям помочи та улек-
шити в сей спосіб у нещу. Я почав більше розмовляти з сею
хазяйкою за відносини а на запит яку у них власть почув, що
се область повстанців, власть українська отамана батька
Зеленого та тут се хазяйка описує мені отамана Зеленого в сей
спосіб: „Отаман Зелений се наш батько се опікун українських
мужиків, який іде з помочию Петлюрі, котрий не знущаєсь над
народом, а бере все що тому потрібне у поміщиків, але все
в міру скілько тому потрібно." Опісля прибув якийсь моло-
дий парубок котрий помагав сій хазяйці в оповіданю про
отамана Зеленого котрий каже так: „Відділ повстанців Зеле-
ного се не є сталий відділ, але в хвилі коли потреба вима-
гає сего, або в поблизьких селах показалися комуністи
а опісля денікінці, які грабіжою доконували та скрі-
пляли свої ідеї гуділи дзвони сільських церков від Києва аж до
Білої церкви, та від Трипілля до Канева і злітались молоді
хлопці де було призначене місце отаманом Зеленим і с нічого
збиралась сила 2 до 10 тисяч узброєних в кріси і скоростріли,
а як треба було то і 2 до 6 гармат. Та тут працювали
не лише молоді, але також і старі дядьки котрі кида-
ли все дома, а запрягали свої круторогі воли та тягли
на призначене місце як обози для зібраних людей, та
зіправивши ся злітали під умілим проводом отамана Зеле-
ного злітали з лиця землі грабіжників та сего хто хотів би
хоч посьмівби душити волю та свободу укр. народа

та хто хотів би його ограбити. Таким чином знищив отаман
Зелений около 8000 російських комуністів, які в 1918 році були на
Україні не як армія, але як розпорошена бандами гуртами
без порядку без ~~дис~~ карности з богатьома жидами та комісара-
ми армії. А мав за собою отаман Зелений всіх мужиків,
яких шанував і хоронив від всяких грабежів, а від мужиків нічого
не брав, але все брав від поміщиків. Але сей відділ повстан-
ців мав і злі сторони, бо під покривалом повстанців збира-
лись різні бандити які ограблювали та обдирали зовсім
невинний народ, що случалось часто їдучи човнами по Дніп-
рі до Києва чи Канева людям, котрі їхали щонебудь
продавати чи купувати." Та був на Україні не лише один
Зелений, але на Правобережу було богато таких отаманів як
приміром Тютюнник який річ української справи трактував
зовсім поважно та вже як наші частини здобули Жме-
ринку прилучився до галицької армії і до своїх повстан-
ців утворив корпус при регулярній армії. По Тютюннику
був Зелений, який підчас денікінського панування на Україні
з Каменця Подільського селами потрафив перевести
селами 4 гармати та 750 людий аж до Трипілля, коли
то денікінські частини стояли коло Попельні в напру-
женню очікуючи боїв з галицькою і петлюрівською бу-
армією, та котрийсь одної ночі в селі коло Трипілля
положив 150 трупів денікінських та богато знищивши їх
в інших селах. Ва нищив їх з тим більшою завзятостю,
бо вони в Києві доказали чого вони хотять знищивши памятник
Шевченка та палючи книжки зі всіх книгарень навіть і
які були дозволені царизмом до 1905 року.—

По Зеленім ішли Ангел, Соколів, Дяченко, Патсько, Григорієв і багато инших. Но власне се було не добре бо сі повстанські відділи які музики називали повстанськими отрядами відбивались не дуже добре на Україні, хотяй мали і добрі вислідки, бо де такі відділи населенє призвичаїлось до самооборони даних повітів а мало було таких, які б стреміли до загальної будови України та населені прогнавши зі своїх околиць небажаного собі ворога кидали отряд розходились домів і знов ховали по стріхах свої Кріси, а обози знов розїзжались домів при чім не обійшлось без грабіжи, що знов вскропилось на жидах. —
Розумієся що не бракло таких повстанських ватаг і на лівім березі України. —

12. X. Сего дня раненько ми всі добились до Македон, звідки за два дні вибрав ся отаман Зелений зі своїм відділом в сторону Канева з заміром здобути Канів і переправитися на правий беріг Дніпра. Тут ми всі заночували, та вислали 2 старшин до Курилівець в цілі звязку ожидали їх повороту. Ці старшини вернулись слідуючого дня з нещасною вісткою а именно: „Отамана Зеленого [illegible] примандрили, бо вїхавши його розвідка до Канева не застала нікого, наслідком чого його відділ на чолі його самого вїхав величаво до Канева та тут сталась велика несподіванка бо з вікон заклекотіли скоростріли і вивязалась страшна різня та страшний заколот, а скінчилось се тим що відділ отамана мусів відступити при чім був тяжко ранений отаман Зелений та який по двох днях помер." Ми остались ще сей день в сім селі та сю вістку вже ствердили ідучі одинцем повстанці, які ішли домів та вже їхали деякі дядьки зі своїми волами рівнож домів. —

14. X. Я з четарем Єсерюком заночував у одного старенького дядька,
котрий сейчас при нашім вході до него сказав: „чи козаки, а де ж
ваша зброя" та довідавшись що ми за одні зрозумів нас скоро
та дуже ввічливо приняв сметаною та білим хлібом бо саме
14. X. випав у сего села" храм Покрови (празник) на що старень-
кий дядько гарно приготовив ся, щоби гостинно приняти гостий. —
Раненько дядько дуже гарно накормив та напоїв молоком
та куди то вийшов до церкви, а я зі Єсерюком за сей час
пішов на збір старшин, щоби нарадитись над дальшою пра-
цею що нам дальше робити ввиду сего неудалого що то діла.
Ухвалено розійтись групками по трех четирех куди кто думає
бо план наш був дістатись до Зеленого і при його помочі зі зброєю
в руках добитись до своїх, а тут от. Зелений распустив часть
його відділу розійшлась домів, а часть перебрав під свою руку
от. Пятенко який був з 800 кавалеристами 2000 піхотинцями
та 4 пушками недалеко Канева (коло Білої церкви) та він
довідавшись про неудачу відділу Зеленого підводами певно
[illegible]
протягом одного дня в двох ночий свій відділ, дальв Канів та
переправив ся через Дніпро на лівий беріг Дніпра. А нам
тепер прийшлось одиноким перебиратись до своїх про яких ми
припускали що є десь коло Сквири та Попельної. Старшина
пояснили людям в чім діло і все розійшлось. Я повернув
зі Єсерюком (Хмельницький повіт Кузмаків-Буковина) на свою квати-
ру та сказав хлопцеви Єсерюка що в трійку вибираємося
сейчас в дорогу. Мізтим прибув наш старенький дядько
сів коло стола, звісив свою стареньку голову на груди
сльоза покотилась по його зморщенім лици і він з гар-
ким жалем і болем на серцю сказав: „

„Ох як жалко, прийшла до села чутка, що наш добрий батько отаман Зелений остав тяжко ранений, бо куля поцілила його в саме черево та мабуть скоро умре?" Чогось то і нашу душу обгорнуло жаль і всім нам покотилась слеза у очи та якось жаль стало. Але ми спішились — дядько дав іще миску і метаки білого хліба та один бохонець іще в дорогу поблагословив по батьківськи і ми рушили в дорогу. День був дуже погідний, сонце підносилось повільно в гору. Як ми попрощавши добродушного дядька вийшли з хати та приходилось іти попри церкву. По дорозі стрічали ми богацько людий ідучих до церкви, бо се храм Покрово. Всі мущини від маленьких хлопців до старенських поморщених дідів іншим перевязані зелеными лентами, що було ознакою що се область отамана Зеленого, але нсе ~~що~~ завримічався, що тут і там збирався гурток чи то парубків чи старців та у всіх лица покриті якимсь важким сумом та кожний гурток зі жалем говорить за недавно зраненого от. Зеленого а в гурткі молодців було чути що не тратять надії та що певно вскорі найдеть ся другий чи третий такий самий. Около 10 год. перед пол. ми в трійку опустили село та коло 6 год. по пол. зробивши 18 верств ми зблизились до села Зеленки а що ще був день ми присіли під корчем щоби відпочати та щоби трохи смерклось щоб ми могли незамітно ввійти до села. Аж тут ми й не зауважили як зблизився до нас чоловік старший віком з оружем на плечах. Ми прямо остовпіли бо думали що се урядник сільський пристав, себто сторож при волости. Та скоро успокоїв нас сам сей чоловік кажучи що ходив на охоту (полювання)

та се був наче ним зісланий для нас чоловік бо він та-
кож відбував подібні вандрівки та хотів був рідним чоло-
віком та взяв до себе почастував вишняком та при-
йняв як рідний батько годуючи чим міг та довго довго
розказував нам за от. Зеленого за його відділ кажучи
що минув сего щойно влади Денікіна що їх ще не бачив
та що хотів би щоби ся кацапня показалась в селі, бо булоб
нове оружє нова муніція та дечого вишого, та богато
росказував за знущання комуністів та про борбу з
ними села Зеленки. Дуже пізно положились ми наче вдома
на пушистій соломі до сну. —

15. X. Ми повставали дуже ранесенько та поснідавши подякували хазяїно-
ви дали дітям 200 карб. за добродушність хазяйка та рушили
в дорогу в сторону Білої церкви, та в сю сторону пішло бо-
гато партій і чули ми, що в Білій церкві є денікінці ми
звернули до Телешівки, де прибули зробивши 21 версту
як вже темніло на дворі. Ми вступили до одної хати та там
натрапили на одного бувшого петлюрівського старшину, котрий нас
справив до добрих людий на нічліг. Та село се було і свідоме, а
люди тут знали чим они є і за чим мають обставати. Село се і пока-
залося не зле, бо видало такого мужа як Др. Лариянович
міністер здоровля при правительстві Петлюри. — Хазяїн до якого
ми прийшли був се 65 літній мущина, який ще добре держав-
ся на силах, приняв нас ввічливо, а по вечері ми зайшли
в розмову та довідався, що в сім селі денікінців також
нікого не бачив, а зрештою як виразив ся старенький дідо
не шкодилоб сказав:, щоби прийшла до села зі сотня
денікінців то ще і я попробувавби свого кріса, яким

вже довший час відпочиває". Та тут мене сей старець також
здивував, бо говорив се з таким переконанням та затискаючи при
сих словах пястуки, що я став сьвято переконаний що і сей старий в разі
потреби не вагався би ся довго, але твердо держав би ще кріса в руці.
Пізно пішли ми спати та якось аж серце радувало ся, що
оно не так є як представлялось по переході збруча, що Київська
губернія се є небо – а земля в порівнанню до губ. подільської –

16. X. Сего дня припала нам в много тяжша задача, бо прийшлось нам
переходити штреку. Ми вийшли досить рано зі села, але
вже сонце засьвітило, як ми зблизились до штреки, а саме пере-
йти її була справою тяжкою, бо під Білою церквою був
фронт між нашими частинами, а денікінцями і тут залі-
зничий рух був досить оживлений, а тим більше було се тяжкою
справою, що перед 5 днями повстанець Пятенко знищив штре-
ку між Білою церквою, а між Миронівкою дальшою, то тепер
скрізь справльовано штреку і був більший рух. Ми переда-
ли цілий день в ярі під штрекою, а як почало темніти пере-
йшли штреку так що нас ніхто не замітив. Та перед штрекою
ось яку мали ми пригоду: „Ідемо полем та бачимо що не-
далеко від нас оре якийсь [illegible] на полі ми почали збли-
жати ся до него та він запримітивши се пішов до воза витя-
г з него короткий обрізаний кріс та як ми були в [illegible] 50 кро-
ків від него він крикнув, щоб ми до него не зближали ся бо
він буде стріляти та ми почали йому розказувати що ми
за одні і хочемо лише дещо розпитати він прилучив
нас ближче та дав нам інформацій но все таки не припу-
стив нас до себе оправдуючи ся тим, що він нам не може
вірити та що ми можемо бути скритими денікінця-

ми і може хочемо тому коні забрати, що часто таким
мужикам лучалось". Перейшовши штреку ми збентежились, бо
вже стало добре темніти а до сего ми перед собою бачили нема-
лий ліс і богато дорогами, а за лісом мала бути ріка
Рось яку ми мали також перейти не знаючи чи є там який брід
або місток, а знаючи, що за рікою є село в якім мали бути
денікінці та з якого ми вже чули щекання собак. Та
не було часу надумуватись, отже ми пустились йти лісом блу-
каючи по нім до півночи та з тяжкою бідою ми вибились
з ліса та опинились перед рікою. Але умучені не були ми вже
в силі шукати переходу, але вернулись до ліса та покла-
лись під крислатим дубом щоб відпочати та діждатись дня.
І кождий з нас уснув твердим сном, але скоро пробудив нас
дощ котрий почав грубими каплями падати. Але мимо силь-
ного дощу уснули ми вдруге та пробудились вже як почало
днїти. —

17.X. Раненько перейшли ми ріку Рось в брід обминули село
та голодні пустились в дорогу. Коло полудня переходили ми
через село де одержали по куску хліба, розпитали дорогу та
вечером зробивши 45 в. прибули до села Северинівки. Та тут ми
на питанє яка тут власть одержали відповідь що тут безвластє
та зачали нас люди випитувати якої ми партії та вже було труд-
ніще о нічліг бо люди боялись різних волоцюг, які по
сих селах волочились. Ми ходили по хатах та ніхто не хотів
приняти на ніч виправдуючись сам чим хто міг та даючи
навіть бохонець хліба, щоб лиш спекатись. Аж насилу
ми впросились до одного богача на ніч, але сей приняв нас
також не дуже то ввічливо називаючи мене єврейчиком

комуністом, яких они так страшно ненавидять. Та з'ївши
по куску хліба та напившись чаю ми одержали місце в сто-
долі хоча кождий з нас бродячи цілий день болото був би радо
перестав ся в теплесенькій хатині. Але нічо було робити і ми були
зовсім вдоволені що і так нас приняли. —

18. X. Ранесенько напивши ся чаю ми рушили в дорогу та зробивши
25. верств прибули до села „Березна" над рікою Рось. Тут вже біль-
шали за денікінців за їх "поступовання" та тяжко було переночувати
але по довгім шуканню натрафили ми на хазяїна який за
австр. війни був у полоні в Австрії та Німеччині та вже
знаючи з власного досвіду біду радо нас приняв, накор-
мив і всю ночі ми добре відпочали та тут довідали ся,
що укр. частини повинні бути десь коло містечка Сам-
городка і ми вже з більшою завзятістю та надією думали
слідуючого дня добитись до своїх. —

19. X. Вчасненько ранком ми рушили в дорогу з надією, що сего
дня вже добємось до своїх. Прибувши до села Антонова, ми
довідались, що перед 5. днями було в сім селі 2 їздців з укр.
частини які приїздили зі Сквири да збірали та що в
селі Шалаївці була укр. частина перед 3 днями. Ми
з тим більшим поспіхом рушили в напрямі Само-
городка. Коло обіду прибули ми до села Шалаївки, де
вже відітхнули бо туди ж попереднього дня перекотило
20 піхотинців з укр. армії. Та тут вжесли ми також
немилі враження бо неодин нарікав на згаданих
піхотинців, бо они забрали в сім селі 2 пари коні
деякі з них були пяні та мимовoлі засмутило
нас все що укр. частина так погано поводила

в укр. селі. Та ідучи дальше селами почули ми, що в селі є один укр. повстанчик зі сего такж села, котрий приїхав до новобранцями, але з цим ділом не дуже то спішив ся та все сидів в своїм селі більш нічим та мабуть там і остав ся. Тут люди знали добре Галичан та ніхто нас не чіпав. Та на дорозі стрінуло нас 3 пяних мущин задержали нас та жадали документів питаючись що ми за одні, а довідавши ся з нашого оповідання що ми утікачі сказали: "як викажете ся документами що ви з укр. армії то одержите підводу, що завезе вас до Самгородка, а єсли ви комуністи то вас убємо". Та у нас не було жадних документів і з лютого жаху було вирватись з рук пяних мущин які були окружили нас з палками. Та зі сего положення виратував нас один молодий парубок, який прибув до нас розпитав що ми за одні та скоро з пяними випустив нас. При згадано за пяних не можу не згадати за пянство на Україні, яке в послідних часах розширилось на Україні та яке є великим нещастям за укр. села. Із часів світової війни научились селяни на Укр. виробляти горілку, спірт називаючи її самогонкою, бо послідний акт при виробленню то є дистиляції називають гоненням. Та розповсюдилось се так дуже що по деяких селах і по кілька, а навіть по кільканадцять хазяїнів, які виробляють сю отрую. Виробляють її або з чистого цукру з чого виходить спірт, або з муки додаючи трохи цукру та чорти зна яких корінців з чого виходить отруючий та одурюючий ум алькоголь, який селяни отру-

продавали почавши від 100 до 500 карбованців за літру. Цею отрутою запивались не лиш старші, але на жаль богато укр. мужиків давало се пити малим дітям. Ніяка забава, ніякі празники, ніяка угода, купно чи продаж не могла обійтись без самогонки кажучи: „Без самогонки діла не розбереш!" = 6 =

Вирвавшись з рук п'яних ми як опарені рушили в дорогу та зробивши около 28 верств прибули о год. 2 по пол. до Самгородка. В Самгородку ми віддихнули почувши, що тут стоїть одна сотня і приїхала кінна стежа. Ся кінна стежа складалась з 8 старшин та була се ассенторійна комісія, яка досить сумно урядувала. Нас запрошено на старшинський обід, до якого ми з великою задобою кинулись, бо від рана нічо не їли, а 28 верстов по сніданю зробили. Обід нам дуже смакував при тім не обійшлось і без чарки та досить довго тревав серед наших оповідань. По обіді кількох старшин зробили виправу на весілля та пригнали звідтам 80 молоденьких українських молодців, які після мобілізаційного оголошення повинні були бути вже не на весіллю, але в укр. частині; та на жаль так оно не було. А й не оглянув ся як прибуло з козаків з нагайками та кождому всипали по 10 чи 25 нагаїв та на великий жаль в сей спосіб мобілізували хлопців. Розумієть ся не всюди так оно було, бо знаю що були околиці, що люди прямо горнулись в укр. армію та задля браку сильної руки, задля браку апарату, який би занявсь сими людьми, щоб їх убрати, щоб їх ~~...~~ накормив, люди по 4-5 днях нічо не вчивши розходились домів та річ ясна що вдруге вже

не хотіли йти в армію. Другим нещастєм було се, що тих
людий убрати не було чим, бо магазинів вже не було, а україн-
ської чужоземної помочи не мала як приміром деникінці
з Антанти. А до сего укр. загал думав, що тепер так буде
як раньше, що вбересь добре та ще дещо і дамів за-
несе. А долучилось до сего ще то, що старшини з України
які були виховані в російській школі не уміли собі
з'єднати народу та не знали способу як до мужика забра-
ти ся, а се галицьке ядро було за мале, щоб могти
і на фронті стояти і мобілізувати і в заді порядок дер-
жати. Зрештою більше старшин з придніпрянщини було
таких, щоб по козацьку погуляти та кишеню набити, а
менше було таких котрим дійсно на серцю лежало добро
народу добро України.

Сего самого дня окол. 6 год. по пол. відіслано нас підводою
до містечка Ружина де ми приїхали о год. 12 в ночі (26 верст)
20. X. З великою трудностию нам прийшлось дістатись до хати, щоб
по великій дорозі відпочати. Раненько ми зголосились у ста-
ційній команді у наддніпрянського старшини, який нас
сейчас без жадного говореня замкнув за крати разом з іншими
дезертирами де нас держали до 4 год. по пол. без їди, а
о 4 год. вислали нас підводами разом зі сими дезертирами
під конвоєм до Казатина, а що сего самого дня було немож-
ливим заїхати до Казатина ми заночували в одного містеч-
ку по дорозі між Ружином, а Казатином. Еще в Ружині
ми чули, що наші частини перед 10 днями двинулись
в сторону Умани проти деникінців та що там
ведуть страшні бої, які ми вже чули вертаючи

Ми у свої

селами, так що вже в Фуржині не було нікого з галиць-
ких частин та тут вже вбув заліжневий нагад. В Казатині
ми зголосились у нашого команданта двірця де одержали посв-
ідку на вільний вихід до міста та посвідку на поворот до
Вінниці. Ми сейчас пішли у місто дещо купили, поробили
собі шапки, бо в тих у яких ми приїхали, виглядалисьмо як
паяци. Та вже в Казатині довідуємось, що богацько наших
старшин хорує на пятнистий тифус та богато з них умирає, бо
є великий брак опіки лікарської, а за ліки вела що й го-
ворити. Тай на самій стації бачить ся богато людий висохлих
з запавшими очима які лежать в почекальнях та стогнуть голод-
ні та якими ніхто не опікуєсь. І огортає мене якийсь жаль на
вид, що сей довчір, що сей герой який недавно будучи здоровим
гнав ся як стріла за ворогами большевиками, будучи готовий віддати
послідню каплю крови, котрий опісля твердо держав кріса в ру-
ках бючись з денікінцями, а тут сей самий герой сидить або лежить
на зимнім камени голодний витягаючи одну за другою воші
зі сорочки. І дійсно оплакані се отак скитальців героїв, котрі
пустились з богацько гоблами морем та з початку плили това-
риством та опісля остали опущені на долю й недолю без
всякої помочі. А ся вся інтелігенція, все окружене, яке колись
пищало під гнетом большевиків, та очікувало спасення, та сі
всі які колись витали Галичан хлібом солию і гріміким
„слава" тепер, проходили з холодною кровію та дивились на
конаючих пів трупів. І що ж міг я чи другий сему помочи,
коли є рівно ж голодний та обдертий з кількома гривнами
в кишені. Та тутешні люди любили лише тих хто б
їм дав власть дав мануфактуру дешево, дав нафти

і соли, а нічого від них не задав, они щоби собі спокійно жили щоб їх хтонебудь стеріг, а нічо від них не брав.

Сего самого дня перед вечером ми заплативши собі білєта по 72 гр. відїхали курєром до Винниці, де прибули вечером. На стациї у Винниці був сей сам образ що в Казатині лиш в меньшій скількости, бо тут була Начальна Команда Гал. Армії та вже не позволила на такі страшні свинства як де инде діяло ся. В місті ми зголосились в Нач. Кмді де одержали по 300 гр. зачету та їсти і примищенє. У Винниці я стрінув ся з пор. Стефанишином, котрий росказав мені про погані обставини про епідемію тифу, та про його жертва які ховано щоденно. Я прямо остовпів як почув, що у Винниці умирає денно 50 до 100 військових осіб переважно галицьких українців, яких вивожено і ховано не знаючи кого і звідки ховаєсь. І так тисячі героїв марно пішло зі світа. — У Винниці ми заночували.

21. X. Ми відїхали курєром до Жмеринки звідки мали відїхати до Бару та в Жмеринці мусіли ми переждати до другого дня, бо не було поїзду. Та тут на стациї бачить ся слідуючий образ: Ціла стация заповнена прямо набита хорими та тиф. Одні їдучи по тифі до своїх частини опидають з голоду і холоду ледви держачись на ногах по 5 днів на поїзд другі їдучи по службовим справам по дорозі захоріли і скитають ся без їди по стациї, треті післані від Махна в скількости 150 осіб на лічення Петлюрі і се все лежить під стінами дзенькаючи зубами від холоду, а хіба лиш ходять здорові та вправо співчувають з ними, але військові не в силі чему зарадити, бо цивільні опустили руки та холоднокровно на се дивились. А в льохах та коридорах можна було побачити тут і там закостенілого трупа галицького стрільця чи підстаршину, а як опісля довідались не лучше велось і старшинам. І прикро було дивитись на се як я їдучи обід на стациї за позичені гроші бачив

як наскоро мене стало 10-20 осіб чекаючи на останки обіду. Та не міг я зїсти цілого обіду бо ті худющаві лиця котрі вже не одно перебули не одно витерпіли не одну жертву принесли хотіли так само вернути дальше як і я та як і другі. Я зайшов і случайно на Кмду двірця та бачу ось який образок: „На Кмду двірця прибуло 2 хорих стрільци та зі слабости присіли на землю кажучи: Ми сидимо (нас 25 хорих в однім вагоні, і 25 в другім вагоні) вже 4 години в вагонах та без ~~соло~~ соломи і нам дуже зимно зробіть щось з нами бо все домерзає" Кмдт двірця був безрадний бо в „Раднім шпиталі" не було місця. Ось як посвідчено, як марно пропадає щоденно галицька армія, завдяки вже сам не знаю кому, а через Ляхів проклятих, а завдяки темноти „придніпрянської" України, яка так виховона проклятою царською Москвою в темноті". —

від 23.X. до 29.X. Ми прибули до Бару з приторученням, щоб нас тут Кмда Етапу Армії уштунгурувала, а опісля відіслала до своїх частини. Тут ми остали довше, одержали по 700 гр. запасу та пішли до интендантури, щоби одержати дещо з мундурів. Та тут бачу я, що наші старшини затілька майже все тепло убрано, що другий старшина в кожусі та не один з них іде з книжочкою до магазину закуповувати то залі то чоботи, то сукно і біля, а нам кажуть що нема нічо в магазині" та що ми одержимо все на фронті при своїй частині. Аж треба було добре висваритися то тоді кождий з нас одержав чоботи трохи сукна та дрібнички як мило, скарпетки, хусточку і рушник все за заплатою. Звідси нас відіслано до III корпусу та до нас прилучився кор. Федоняків, чет. Федорчук і кор. Зелений і ми всі віїхали до Жмеринки де ждали на III корпус, який мав приїхати з Брайлова бо III корпус переселював ся на шпеку Жмеринка — Одесса, а штаб мав переїхати до Вапнярки, де зводились сильні бої з денікінцями. Тут бачиться загальне пригноблення та кождий питає що то дальше буде, бо денікінці страшно натирають.

Всіх нас приділено на 10 днів до етапу III корпуса в цілі відпочинку і умундуровання, а звідси ми маємо вернути умундуровані до своїх частин.

Падолист 1919.

2.XI. Вже 1.XI ми мали виїхати та годі було дідзатись якогось небудь поїзда та возились ми в вагонах пять годин, а опісля бачучи що з сего нічого не буде вчисім, переночували на стації а на другий день виїхали до Жмеринки, де ми перебули через 2 місяці та приглядались праці і старанню такого етапу корпуса для фронту. Комендант сеї формації був сотник Бг..с, чоловік дуже добрий і чесний, але без крихотки енергії і сей чоловік не повинен був бути командантом, бо уляг впливам найменшої дитини. Адютантом його був також чоловік без енергії. Ми одержавши до себе пор. Фесданкова ми оба урядували тельсфонічно з своїх кватир, а бідний пор. Фод. сидів в канцелярії від 8 год. рано до 6 год. вечера не маючи хвилі часу. Ми всі вчителі одержали кімнату, де раньше адютант держав овес для своєї коней без жадного ліжка без стола, але з двома кріслами, але за те всі пани добре і тепло мешкали. Ми одержали по мішку, де набрали соломи і по 1/4 брезента, щоби могли вкрити ся (мимо сего, що в магазині були декі) і се все було наше помешкання в котрім палило ся раз на день так, що піч не зовсім була тепла. Ми всі були зовсім без гроша та на припечатке знаючи, наш бідну завідатель старшинської харчівні бувш. директор народ. школи Петрицький Іван (55 літний чоловік) дарував нам 1/2 фунта

гарного поступку хиба ми були вже о половину щасливійші. Старий Петрицький був людиною доброю та досить прислужився укр. армії та аж за богато переніс трудів в порівнанню до свойого віку) та як кождий чоловік мав він також богато хиб, а найважнішою була пиянство к. мутови, а за инших менших. Та для нас всі ті обставини не були так страшними, бо ми й гірше потрафили видержати, але головка жаль огортав, що притиснений з біди думав дійсно убратися та відпочати, і сего доконче вимагало наше здоровля вичерпане такими трудами, а лишатися ані один з нас тут не мав гадки. Длятого ми хотячи приспішити справу удались до магазинів III Корпуса, щоби нас умундурувано та відіслано. Але тут ми страшно помилились, бо нам сказано, що в магазині нічо нема, мимо сего, що було богато сукна на плащі та мундури було й білє, але се все було зарезервоване для особ протекцийних для тих котрі вже мали досить, для тих що могли евентуально щось в руку ткнути, та чорт зна для кого, а на кінци для фронту, але лиш длятого для фронту, щоб мати чим виказатися, що працюють і щоби не стратити посади, але для тих що обдерті вертали як жебраки з полону тим тут не було місця!

Та ми дали собі ушити на разі зі сего сукна, що одержали ще в Барі та тут знов треба було богато трудности побороти при чім бачилися знов безпорядки, бо шились гарні мундури для підстаршин та старшин з етапу та для їх жінок, а для нас нема часу. Але з [illegible] пошито мені і Стесюкови блюзки і штани. Але не довго ми ними тішились, бо 9.XI.919 р. ст. Стесюк

кого хлопець, хор. Зелений, всі які разом мешкали, положились
хорі на тиф. Сего дня прибув з полку до етапу чет. Федчук
який положив ся слідуючого дня рівнож хорий. При сій хоробі
бачить ся рівнож порядок та стараня ся за сих, котрі як були
здорові то працювали, а як хорі то ...... Пор. Федаків
який переніс ся зараз 3-го дня на помешканя свого това-
риша, уникнув сего нещастя, що було нашим щастям бо зао-
пікував ся нами. Дня 10.XI. ми всі лежали хорі та нічо
не їли, бо ніхто не знав за нас, а післати не було кого, а
напились всі лиш холодної води, яку нам подала жінка через
двері. Аж над вечір прибув до нас пор. Федаків, щоби нас
відвідати та здивував ся як побачив нас всіх хорих. Він
від вечера заопікував ся нами, через два дні носив нам
сам їсти, а опісля переніс нас до шпиталю хорих, де не було
також добре, але було тепло що було найважнійше. Шпиталь
хорих се була одна комната в школі в котрій було трохи соломи
та палена піч бляшана яка скоро остивала ся. З кіль-
ка днів пізнійше прийшло нам санітарів, які обікравши
нас повтікали при відступі петлюрівських частин до Га-
личини і ми знов остались 2 дні без обслуги та день без їди.
Опісля приділено нам малого хлопця, який все нас дер-
жав ся, але хорих не дуже то хотів слухати. Я лежав 16 днів
без притомности, та думали, що я зі сего не вийду
цїло, але мабуть судилось мені ще трохи помандру-
вати по степах України і я вийшов здоров. За весь
час хороби ніхто не дав ні ложки молока ні ложки
води переварної, мимо сего, що до харчівні було
всего 150 кроків. Ми вже зі Сеньоком почали
підниматися, а тоді переходить кризу чет. Федчук

24.XI. злука укр. гал. армії з денікінцями

котрий виглядав як труп та одною ногою був на тім світі, але ми все почали допомагати, ба за него почали варити воду компоти і він вичунов також здоров. але за се як лучші пани хорунжі просили щоденно молоко і инші легонькі потрави, а сі котрі були весь час на фронті та взагалі ніхто не знав мусіли бідувати гірш собаки. Около 20.XI. почали відступати Петлюрівські (укр.) частини з під Бердичева. Галицька армія не хотячи попасти в руки Поляків, хотій на мою гадку се було би лучше, но дух часу і розположене і обставини гал. армії вимагало щоб галицька армія злучилась з денікінцями як союзна армія проти большевиків, на що не згодився Петлюра і дав приказ своїм частинам які були все чисельно дуже маленькі до відступу. В Етапі було дуже богацько майна як 80 вагонів пшениці 2000 споднів, вагон сукна, 10 вагонів соли, та богато дечого иншого. Етап мав слабу охорону, а з тих що були більша половина було хорих так що нікому було хоронити сего майна і при відвороті Петлюр. частин часть они загарбили зі собою, часть цивільні розібрали, часть забрали наші частини для людий, а часть наші пани для себе на свою кишеню. Петлюрівські частини відступили та по дорозі еще бились з денікінцями. В Проскурові згинув еще один к-дт броневика, саме в сій хвилі підійшла передна сторожа денікінська з офіцером на чолі до него підійшов гал. старшина та витають себе поданєм руки. От сцена через недогідних гадок галицьких укр. з приїздом французами бо тут один гине, а другий подає руку сему з котрим в борбі

ще гірший наш брат, але сего вимагав час вимагали відносини та так мусіло робити ся. Сумно сумно але правдиво. Відтак Поляки бачучи, що Петлюрівські частини були приневолені опустити Проскурів, займають на власну руку Камянець Подільский і забирають 6 потягів укр. майна, а Петлюру і міністрів арештують, часть його товаришів добре обдирають і пускають, а часть також пхають в лагри. —

Грудень 1919.

Весь час я дальше остаюсь в Кмд. Етапу та поволи приходжу до сил. Побачивши перший раз денікінських офіцирів мені якось дивно видавало ся, бо ось сей самий від котрого я утікав поборовши стільки трудностий, тепер знов перед моїми очима і сьвітить золотими ґальонами. Але що ж було тут робити коли иньшого виходу не було. Денікінці дуже добре висловлювались про хоробрість укр. гал. армії та по злученю один денікінський генерал (свого часу царський генерал) ґратулював нашому генералови Кравсови за завзятий і хоробрий бій укр. III. корпуса з денікінцями під Литвцем. Они взагалі до нас зле не відносились і до нашої військової господарки не вмішались, а навіть з респектом до нас відносились, що правда не платили рідних гроший, так що ані старшини ані стрільці не одержували через цілий грудень і половину січня задної платні. — Наша армія стала поволи перегрупуватись в районі Николаєва коло Чорного моря в цілі

реорганізації та випочинку, але зі сторони північно
східноѣ части насувались большевики (заняли Житомир) і все
мусіло рушити в дорогу. Команда Етапу також коло 20. XII за-
вагонувала ся в вагонах та очікувала на машину зі
Жмеринки, яку по кількох днях (около 25. XII) заняли пов-
станці Шепеля, а до Проскурова наближались Поляки.
Ми ждали на паровик до 28., а тимчасом Поляки заняли
Проскурів і получились з денікінцями. Ми ожидали
машини та повстанці боялись вислати зі Жмеринки, щоб
Поляки сих машин не захопили, а Поляки знали що діє ся
в Жмеринці бо телєгр. получення ніхто не знищив. Ми жда-
ли в вагонах від 20. до нового року та нам все обіцюва-
но що машину вишлеть ся та часом телєграфовано
навіть що вже два паровики вийшло, а діждати ся було
годі. Дня 30. XII. ми довідались, що Поляки заняли послідну
станцію перед Деражнею, отже ми не могли довше остатись,
але нас заповідано зі Жмеринки, що 1. I. дуже раненько прийде
2 паровики по наш транспорт і ми звиду сего вигрузи-
лись на підводи і так перебули ніч. —
за 2 місяці в Деражні зі стану 700 людий померло 250 на
тиф. — З Летичеві примірно хоронено одного дня 70-х стар-
шин. —

Січень 1920.

1. I. До полудня ми ждали на паровик та о год. 2 по пол. він був на
станції „Комарівці" з одним сотником який мав за цим
знищити міст перед Поляками маючи зі собою вибухові
матеріяли. Та в сім моменті як ми з Деражні заїхали

нували, що можна виїздати з Комаровець підходить на
нашу стацию зі сторони Проскурова броневик з польською
піхотою. Броневик підїхав перед стацию вигрузилась піхота
і малими групками підійшли до стациї заняли її не тор-
каючи зовсім нас. Кмдт броневика прибув також на стацию
і до него удалось наших двох представників, щоби нам поз-
волено виїхати. Булоб прийшло до якоїсь катастрофи если б
наш кмдт двірця не використав з мінутової хвилі коли при
телефоні на стациї не було нікого і він подав до Кома-
ровець, що в Деражні вже Поляки. Поляки забрали нам
замки від скорострілів та ограбили в возів стацийної
команди, яка якраз переїздила через шлях, а се тому, що
стацийна перестрахана розбіглась, а замки нам звер-
нено. Поляки вийшли добре убрані, добре узброєні в порядку
та виглядали на якесь військо, вони заохочували наших
людий до повороту, що богато послухало і около 150 люд.
розійшлось в сіни замішано зі заміром остати ся
та вертати домів. На позволеня Поляків ми мали
протягом 12 годин виїхати і польський бронепоїзд ви-
їхав. Около год. 5. по пол. ми скінчили вигрузку з вагонів
нів на сорок підвод і зібравши всего 150 людий рушили
в дорогу. О год. 12 в ночи прибули до села Карпичинець
але вже з 38 возами бо 2 по дорозі поломили. Тут зано-
човано.

2. I. Тут найнято 15 підвод по ціні 1500 гривень за перевезеня
нас до Бару, а плачено їм шкірою. О год. 11 перед пол.
вирушено зі села та рівно пізно вечером ми при-
були до Бару де застали вже нашу жандармерию,
яка мала слідуючого дня виїхати. Тут заночовано.

3.I. З Бару виїхали ми о год. 11 перед пол. продавши там троха припасів, бо дорога була страшно погана і з таким тягарем їхати було годі. Пізно вечером прибули ми серед дощу і грязи прибули ми до Митків де зїджено о год. 11 в ночі обід і заночовано. В ночі зроблено тривогу, бо в селі далась чути якась перестрілка, але по сконстатованю ствержено, що це люди в селі вертали домів та собі стріляли.

4.I. Пізно по полудни ми виїхали зі села серед великої грязи прибули ізнову через село Козьмашово на 6 по полудни до села Носиківки.

6.I. Саме перед вечером прибули до Носиківки, щоб тут відсвяткувати св. вечер. Село Носиківка дуже добре, гостило і нас добре угощало. Всі люди розійшлись по селі та неочень добре даром повечеряв. Люди давали білий хліб даром і грошей не хотіли брати, хиба хтось хотів більше купити як один хліб то вже платив. Тут заночовано і відпочивано через слідуючий день та яко тако святковано. —

8.I. Вчасним ранком серед морозу зимна і вітру ми вирушили в дорогу, яка сего дня далась нам дуже взнаки, бо зробили ми проти морозистого острого вітру 25 верстов і пізним вечером прибули до місточка Джурина неочень на пів закостенілими, де заночовано.

9.I. Марш до села Пеньківки. —

10.I. Марш з Пеньківки до Томашполя.

11.I. З Томашполя ми вийшли дуже раненько, бо мали досить далеку дорогу зробити тим більше що було страшно

болото і сніговиця. Ми прибули в ночі до місточка Мастківки, все закватировано, а я закватирував ся у одного економа, який сам остав ся на добрах бо пан утік. Сам сей економ був москалем і досить образований з ним я досить довго говорив за українську війну та взагалі за революцію і сей кацап ось як висловлюєсь про укр. синю дивізию в боях з денікінцями в околицях Мастківки:

„Сива дивізия численно була невелика бо в боях з денікінцями почавши з під Роздільної при вступах мала досить великі втрати. Хлопці були веселі, но на усіх лицях видко було велике перемучення, яке они завзято зносили. Жовніри були бідно убрані, а богато з них було ще босих так що я не думав щоби они могли взагалі ставити якийсь опір, але як прийшлось до бою, то завзятий бій тревав 6 годин і сї жовніри відбили 2 наступи, а третим разом татарський полк зайшов їх зовсім зі заду, але мала часть на укр. дивізиї яка була в запасі гарно вив'язала ся і серед богатьох трупів примусила татарський полк до утечі. А над вечір денікінці великою перевагою знов наступали і укр. дивізия мусіла уступити. Дійсно здивувала мене хоробрість сего бідного жовніра і мусить він знати за що він бореть ся, коли потрафить стілько трудів перенести і я з великою почестю відносив ся до сеї дивізиї." Ось так висказав ся за укр. дивізию кацап мимо сего що був прихильником денікінців. Тут ми закочували, та остали ся тут до 13.I.—

13.I. Марш з Мастківки до Кривополя.—

14.I. Марш з Кривополя до Попелюх.—

16.I. Марш з Попелюх до Гонорівки. —

18.I. По полудни ми прибули до села Французкого де ми остали через 2 дні та де святкували Йордан. Я був на кватирі з чет. Стефюком у одного багатого хазяйна, котрий нас приняв дуже радо та годував тим що родина яла і свята досить добре і весело зійшли. — Село замітне тим що має богато прикладів до роблення самогонки якою страшно запиваються. 19.I. раносенько був я на богослуженю де при освяченю води почало около 200 крісів цивільних стріляти, а в доокаличних селах стріляли при освяченю води і скоро-стріли та як почало дніти у всіх доокаличних селах чути було клекіт крісів і скорострілів неначе на фронті.

21.I. Поганий і важкий в болотах марш до м. Крутіїв.

22.I. Марш до села Ксендзовка. (самогонка)

25.I. Марш до села Бірзулї. (злобне село).

26.I. Рабують двір! Вечером ми прибули до села Ставрова де вже вперед приїхали наші кватирщики. Попереднього дня зі сего села виїхала VIII бригада, яка кватирувала в фільварку і де були кімнати опалені, в яких стаї застали їх наші кватирщики, але в хвилї коли кватирщики пішли до якоїсь хати щоб обігріти ся, позбігались цивільні та почали розтягати що кому вдалось. А робили се тому що наші відходячи попереднього дня зі сего села говорили, що денікінці більше сюди не прийдуть, бо дійсно перед нами відступали собі денікінці в сторону Одеси, а ми їх заслонювали перед большевиками.

Отже люди почувши, що вже відступають от куди поміщиків кинулись розтягати що кому попало. Одні повибивали всі шиби, други забирали машини, иньші розбирали стайні та кождий брав що йому подобалось. Ми почали се спиняти і виясняти, що они моглиб з таких гарних будинків мати чи школу, чи захист для сиріт та наводили на дурноту сего якихзнищив фортепіано. Люди надумувались, надумувались, отже зібралось кількох мудрійших пішли в село і вечером год. 9. прибуло 60 узброєних, які стали хоронити двір від знищення та списувати хто що забрав та по свідоцтву ділити майно між бідних записуючи хто що взяв. — Тут кружляє вістка що в окні збирають ся місцеві укр. повстанці проти денікінців, та сего дня замічено як вийшло зі села села около 50 цивільних узброєних людий. —

31. I. Марш зі Ставрова серед пскольної сніговиці до Перемор.

Лютий 1920.

1. II. Марш з Перемор до села „Бирзугово“. —

4. II. Марш до села Мальгоковой.

7. II. Марш до села Киртачевой {мала богата нічм. кольонія} (де нас дуже добре приняли).

8. II. Ми прибули в полудне до Россоловой де довідуємо ся що ми ідемо в сім напрямі тому що ми мали перейти Днієстер і перед большевиками піти в Румунію, де ми мали встати розоружені під опікою Антанти

Але не зроблено сего ось чому: 1) Румуни не хотіли нас з оружем пустити, але були б обезоружали, а мабуть віддали Полякам, бо розоружили і до сорочки обдерли один деніківський полк і опять пустили з Румунії. 2) Наша армія се було все хоре, що їхало на обозах та лежало в шпиталях, отже если б ми були перейшли до Румунії, то тисячі хорих були б лишились на ласку і не ласку большевиків. Отже дня 12.II. заключено умову з большевиками і ціла наша армія перейшла на сторону большевиків. І власне в сій місцевости довідуємось, що остаємось дальше на Україні. Тоді одержали всі наші частини приказ, щоби оскілько зістрінеть ся якакебудь наша частина з більшою частиною відступаючих денікінців, які перебивались до Польщі вздовж Днєстра, заховуватись невтрально супроти них, а оскілько се буде меньша частина, від нашої її обезоружити. Недалеко від Гроссолової стояв наш полк кавалерийський, який числив 150 їздців та який розсилав роз'їзди на всі сторони. Дня 10.II прибув відділ денікінців до Гроссолової, нарабував ся та опять зник. Приходять вісти, що денікінці по селах забирають воли, коні, гроші та страшно рабують, що щораз більше скріпляє ненависть до денікінців у селян. —

11.II Ми перебрались до села Комарівки нім. колонії (Kassel) де остались довший час. Тут прибув також кавалерийський полк III корпуса). Тут ми розмістились дуже вигідно і німці дуже радо нас приняли, бо за нас вже чули та як казали у них ще не було таких, які би не рабували та не забирали коний та майна, і нам тут було дуже добре, бо німці всіх гарно даром кормили, а бачучи, що ми не рабуємо, а як нам щось необходимо потрібне

Ми з большевиками

що звертаємось до цілої громади і они дуже радо дають. Та одного дня прибув тут кавалерийський полк денікінців в силі 400 їздців і розкватирувались в селі знаючи все про нашу дивізію і в першій хвилі мали замір нас обезоружити, але бачучи нас богато, а не знаючи кілько нас є возьми ся ще більше що ходила вістка, що наша кавалерия хоче їх обезоружити і тепер боялись наші і денікінці сего самого. Тож ві і други держали цілу ніч строгe поготівлє і одні і другі змірювали себе взаїмно обезоружувати, але боялись. Над раном денікінці забравши в селі нокопій насмаживши богацько курий поїхали своєю дорогою.—

Слідуючого дня прибув один батальон большовиків до сего села, та і відніс якесь дивне враження, бо цілий курінь приїхав на 8 підводах без кухні і без обозу та не можна було віднати котрий з них командант та було можна відразу замітити, що се не військова частина, котрі були для свого клоба смуткані. Они були все оповіщені про наш перехід на їх сторону і до нас дуже добре відносили ся не скидали нікому зі старшин відзнак та не робили задних докорів.—

17. II. Ми переїхали до м. „Павлівка" де я був через два дні.

Через Павлівку большевики гнали 2000 овець, з чого пасовиську по дорозі (бо від Балти) полишили по дорозі, а часть продавали, або давали даром.—

19. II. Я еще з 4 старшинами на приказ Кмдт. III Корпуса їду фірою до Гроссулової, де ночуємо. В Гроссуловій мене укр. дівчина гостинно приймала молоком і варениками.—

20. II. Підводою їдемо до Веселого Кута де було

наше місце призначеня. Однак довідуємос, що от. Клюж до котрого ми мали зголоситись, є в Роздільній отже ми удались на квартири з наміром ожидати поїзда до Роздільної. Я з хор. Зелманом заїхав до хати одного хазяйка, котрий був заклятий при заїзжеці однак сей мимо того, що мав дві комнати не хотів вступити нам хати та ще ~~[illegible]~~ виявив кажучи, що він нічого не боїть ся. Аж по довгій колотнечі відчинив нам хазяїн українець хату бурмкаючи під носом. Ми розмістились в хаті та почали розмову з хазяїном на тему України на теми укр. народу і от сей сам хазяїн уважає себе досить свідомим українцем та відносить ся до нас зовсім прихильно, похваляє наше поступованє, а перед хвилиною не хотів до хати пустити. І се не раз не два але дуже часто лучалось, що для укр. жовніра бідака-героя хата укр. хазяїна була відчинена. Аж по довгім говореню як се Поляки кажуть по довгій проповіди священика єзуїта, а на Україні по довгій проповіди укр. гал. жовніра чи старшини мякшіла душа укр. хазяїна і відкривалась глубина души українця замученого неодного вирядженого нам дла. — І такими путниками, такими Єзуїтами став укр. гал. стрілець чи старшина міряючи кроками серед болота, голоду і холоду широкі степи України та проповідуючи слово правди слово національної науки. Сей збідований жовнір деб не був на квартирі научає нашого дядька котрого до тепер держали в темноті і пояснює кому чому він не є ані малоросом, ані хохлом, але українцем. І в сей спосіб більше словами чим мечами здобував собі укр. гал. жовнір серед трудів серце і душу укр.

хазяйка. —
Тому що не було задного потягу ми їдемо фірами аж до Роздільної,
21.II. ної, де я одержую свій кріпкар їхати до Балти як курєр
в справі наглої помочі хорим в Тирасполі і по станціях по
дорозі, а що потягу не було, а вечером хати ніхто не відчи-
нив мусів я ночувати в холодній почекальні.
22.II. Я поїхав потягом з Роздільної до Бірзулі де знов заночу-
чував бо поїзду не було. —
23.III. Рано виїхав з Бірзули і поїхав до Балти, де у брата
Олекси заночував. —
24.III. Полагодив справи, бачився з кількома своїми това-
ришами. Завважився у всіх старшин пригноблення
та переслідування зі сторони большевиків. Тут при-
був один полк кавалерії больш., які перейшли до больш.
від Петлюри та виробляли різні авантури, а між ин-
шими одного дня як наші старшини устроїли собі в
Балті "вечерок" то приходили зі сего полку різні особи
та викрикували „вирізати гих всіх буржуїв." і т.п.
Сего дня по полудни я виїхав до Бірзулі де заночу-
вав. — По дорозі як я їхав з Балти до Бірзули я їхав
у вагоні в котрім комісар міста Одеси Кравчев-
ський від Ген. Микитка і Ціріка арештованого.
25.II. Тим самим вагоном поїхав я до Затишша де я хотів
висісти. По дорозі довідуюся, що обох наших генералів
арештовано для того, що хотіли нашу армію попровадити
до румунів. Приїхавши до Затишша я висів, а поїзд
завертав ся довше, бо мала їхати сим потягом
наша делегація на чолі Ген. Кравса до Одеси. Та затри-
мівши задержання поїзда комісар Кравчевський —

прибув до начальника стації та довідавши ся, що се по при-
чині Ген. Кравса задержано поїзд зачав таку орацію: „Вже
досить панування генералам, долой з генералами, ми уже
давно своїх генералов дали под трибунал, і їх всіх виві-
шать і т. подобне". Написав карточку що Ген. Кравс може
собі їхати нинішним потягом і відїхав. — Був се грубіянсь-
кий спосіб комісаря жида, який сам був 10 разів богатший
від нашого Ген. Кравса, який віз зі собою 10 коней і 5
фур називаючи себе гараз пролєтарем. З нашої сторони
було також не добре зроблено бо Ген. Кравс приїхав
допервa за 1/2 години як то у нас буває де перший-
лучший пан задержував собі годинами поїзди. —
Сего самого дня відїхав я до Бербдорфу 25 верст
підводою де заночував. —

26. II. Переночувавши я взяв підводу зі села і поїхав до Павлівки, де
була команда етапу III корпуса. —

28. II. Сего дня розвязано етап III корпуса і мене, пор. Феданкова
ген. Стефюка приділено до 8 полка, а полк приділив до II-го
куріня, де пор. Феданків обняв скорострільну сотню а я до сеї
сотні зістав приділений. —

Март 1920.

Цілий місяць март се нічо иншого як завзята і рішуча
праця над переформованням армії, праця щоби з армії обозів
і виздоровців зробити боєздатні частини, та праця духова комі-
сарів над стрілецтвом, щоби зі сего національного героя зро-
бити інтернаціоналістом-большевиком. Та не все удасть ся.
Удасть ся перша частина а іменно з 3 корпусів робить ся
3 бригади по 3 ох. полки і по одному кінному та одному

гарматньому полкови. Як звісно наші хорі були роскинені скрізь
деб не глянути на цілім Правобережу України. І тепер все
стягаєся все злазить ся до купи наче мурашки. Та звісно про-
тягом місяця, котрі які ще могли лазити вилічуть ся і старанно
плекають ся і робить ся їх зовсім згатних до походу. І люди які повер-
тали сотками з усіх усюдів приходять до якої такої сили і в кож-
дого вступає надія, що вже от небавом буде міг вернути як по-
бідник домів. Але друга половина духова праця зі сторони боль-
шевиків та їхніх численних комісаров зовсім не вдалась. Прихо-
дить богато брошур і приказів про заборону ношення тризубів
та синьо-жовтих прапорів і починаєсь праця над душею стріль-
ця. Але стрілець наш за богато переніс трудів і бачив не
одного трупа біля себе та бачив не одну струю крови пролиту за
свою правду силу і волю на своїй рідній землиці. І мимо при-
казу скинути укр. тризуби і уживати слова товариш кличе
замість пан і степенів, стрілець наш занадто добре провірив
душу і старання старшин і занадто привязав ся до своєї старшини і на-
учив ся ~~то~~ вшанувати його заслуги. І тепер нічого якось при-
ходить йому уживати слова товариш, але дальше уживають
старого терміну. З половину марта приїздає тов. головно коман-
дуючий Порайко його помічник тов. Михайлик і тов. Затонський. І допера
они всї три зачинають промовляти нашому стрільцеви до серця ось
називаючи тризуби ганебними" а синьо жовтий прапор нам
шматою" закликаючи стрільців до контролі" старшин і їх
" праці кажучи: Не вірте сим старшинам, бо сї інтелегенти
досить вас водили за ніс" або „сих інтелегентів ми викорис-
таємо як спецов, наставимо над ними комісарів і они мусять
нам служити" або „проч з тими ганебними тризубами
і синьо блакитними шматами їх мусить ся заміняти черво-
ними прапорами бо они зброщені вашою кровію" або навіть
сю хвилю як они стояли над Збручем 1919 році коли то они
могли використати переворот на Мадярщині кажучи: „Ми
не ті що ви, ми сиділи в голоді в Москві та нам
удалось станути над Збручем, а ви ударили нам
в спину і нам помішали!" —

Або один з них трех каже: „як інтелігенти не схотять нам служити то ми потрафимо їх приневолити а навіть постріляти як псів" і закінчує словами: „Хай живе червона гал. армія", „Хай живе III Інтернаціонал", „Хай живе тов. Ленін і Троцкий", „Хай живе червоний прапор", „Хай живе диктатура пролетаріїв"! — І тепер приходить майже у кождого до борби самим зі собою і деякі стрільці змішані сами не знають кому вірити зачинають не слухати (впрочім рідко) старшин і повага старшин починає у деяких підупадати. Але на сім всім терплять старшини, бо деякі але лиш деякі стрільці хотячи показати свою дурноту старають ся докучати старшинам, але майже ніхто собі зі сего нічо не робить бо ріжниця між старшинами а стрільцями спеціяльно на фронті під взглядом зношення всяких трудів була дуже мала. Що забрано старшинам цурів і старшина мусів сам собі приносити обід то се ще не була ще жадна біда. І так протягом місяця марта робить ся галицька армія боєздатна, але ніколи большевицька але лиш народна демократична армія до якої большевики віднеслись навіть з пошаною. Але йде она на фронт не тому щоби боронити прав для жидівських комісарів, але лиш для того получено ся з большевиками, а получено б ся навіть з чортом тільки щоб бути свідками побідоносного походу проти нашого відвічного ворога Поляків через котрих мовіні[illegible] ми скитаємось як цигани бідуючи вже 3 місяці без платні та нераз голодні. І кождий іде з надією що як не тепер вернемо домів, але не як раби, але як хазяїни свого хазяйства то вже ними взагалі не вернемо, а як вернемо то хиба одиницями як раби клонячи голову перед нашим ворогом та просячи його о прощення. І зі сею надією відходить гал. армія на фронт. І так II бригада вже відійшла і зістала прилучена до одної з большевицьких дивізий, обертаючи кріси допервa на фронті. Приготовлялась III бригада (наша) рівнож до виходу. Всі три бригади з недовіря до нас мали бути розділені, кожда до одної з больш. дивізий. — І так наш курінь відходить дня 29. III до м. Захарівки звідки мав удати ся на стацию в цілі загружень і виїзду. —

Цьвітень 1920.

1. IV. курінь відходить перед вечером на стацию Затише (8 верств) де приходить пізно у вечір і ночию загружуєсь разом з III. курінем в цілім відділу. —

2. IV. В год. 2. раненько ми віхали з Затиша в напрямі Жмеринки. По полудни ми переїздали через стацию Слобідку, де поїзд задержав ся трохи довше. На сю стацию припровадила наша жандармерия повітового комісара больш. грузина, котрого арештовано за убитє от. Зозбідки. А убив його в слідуючий спосіб: одного дня прибув сей грузин до от. Зозбідки наставив револьвер обезоружив його (думав що набере тут бог зна скільки золота) і казав показати собі гроші, здивувало його се, що от. Зозбідка мав лиш 4 тисячі карбованців і не вдоволив ся тим але арештуючи його і ведучи заказав видати його верхівця, на що отаман сказав, що „Комендант артилерии кінь належить ся і кінь його остаєсь при частині аж до його поворотy і він його не видає." На се комісар дав 2 стріли якими зранив тяжко в живіт отамана, котрий по двох днях помер при доброму? догляді польського лікаря, котрий то лікар на відповідь отамана що є укр. офіцером сказав: „А пан єст українцу" (се я чув від других) хитаючи головою. Сего комісара везено до Жмеринки де мали передати його воєнному трибуналови якоїсь дивизиї, якої комендант був його брат, а другий його брат був рівнож повітовим комісарем. Сей комісар їхав нашим потягом. —

3. IV. Раненько ми прибули до Жмеринки де стояв наш 9 полк в двох транспортах ще на стациї. Тут ми довідуємось що сей комісар зглядив зі світа вже 301 людий між тими отамана Зозбідку та казав, що трибуналу він не боїть ся, бо знає певно що його увільнять та казав що ще має з места зі світа 9 людий і то українців галичан, а маючи 310 трупів зі своєї руки може і він умирати. Ся вістка мисквавкою рознеслась між обома полками. З козаків з обох полків було богато людий які з отаманом Зозбідкою разом бились о се саме і як казали був се улюблений людьми Командант. Я мимоволі як у старшин дивлячись на сего пролітаря на сего котрий стерів прав бідноти,

а у котрого самого найдено 400000 рублів николаївських та 2 фунти золота закипіла у жилах всіх як у одного кров і всі як один крикнули: „Смерть йому, пімста за нашого отамана!“ – І кинулись всі, розоружили охорону яка його везла і доперва кров бандита на Україні ся кров червона, яку побачили всі як плила струйою зі сих бандитських грудий ся кров успокоїла розбурхані жаждою пімсти нерви, але не у кождого, бо у богатьох серцях виринає борба душевна з двома образцями а іменно сих два транспорти з обличами на яких еще видко борозди, які виорав немилосердний тифа котрі їдуть щоби боротись в лупці з большевиками з нашим відвічним ворогом Москалями, а тут виступає передочи представник союзника большовика труп сего комісара грузина на Україні який був сторожем права. До сего долучаєсь далекий глухий голос: „Иньшої дороги нема.“ І дійсно так оно і є бо иньшої дороги нема і даремно кождий старасі відігнати се марево, яке так страшно давило душу. І вкінци перемагає ся гадка що иньшої дороги нема бо се наше розпучливе положене спричинив сей ворог котрому ми власне ідемо на зустріч. –

4. IV. По полудни курінь вигружуєть ся і маширує до села Марківки де прибуває о год. 3 по пол. та заночовує. Сеї ночи я мав службу та пізно вночи при світлі місяця ходив по дворі. Пізно ночию я почув недалеко мужескі голоси а зблизившись до людий я почав з ними розмовляти та довідав ся, що се люди з третого села від Марківки ідуть до містечка Мястківка на базар і тут заночували. Они зачали росказувати за большевиків та теперішні відносини та зійшла балачка на попів в якій мої дядьки хвалили собі дуже нового прибувшого до їхнього села молодого попа, який по українськи проповідь говорить та інтересуєсь народом та якого ціле село дуже полюбило, чого нема по иньших селах.

5. IV. О 4 год. по пол. курінь маширує до Томашполя де прибуває – о год 11 в ночі зробивши 17 верств та тут ночує. –

6. IV. Курінь маширує черези містечко Томашпіль до місточка Черновець. В Томашполи замічаєсь ось що: большевицьких гроший ніхто не хоче брати за товар, а як бере то орендальні суми примірно 1 фр. сама большевицькими грішми

250 карб., українськими 120 карб. (гривнами), за одну гривню з купонами платять жиди по 2 карб. більше!, а за 1 гривню без купонів по 5 більш. карб., 1000 більш. карб. навіть не можна розміняти. Пізно вечером ми прибуваємо до Черновець зробивши 30 верств, де курінь ночує. —
7. IV. Курінь марширує до села „Гадова" 7 верств.
8. IV. Курінь марширує до ~~села~~ м. Озаринець де думаємо перебути великодні свята. Тут був я на Богосл. у велик. пятницю.
10. IV. Мабуть для того, щоби бути близше фронту як резерва большевикам – курінь марширує до села Ольчадаєва близького, де ми вже були певні і мали святкувати Великдень. —
11. IV. Раненько загудів дзвін тутешньої церкви і загула воскресна пісня „Христос воскресе". Я був на воскреснім богослуженню, а по богослуженню хазяйка угостила нас свяченим хоч сама бідна. Дзвін же втихає, в селі, а особливо на площі коло церкви чується веселі пісні дівчат які бавлять ся у гагілки, а сонце з гори все добре пригріває, додаючи охоти до забави. До дзвона церковного долучуєсь з далека ревучий грохіт гармат. Це іде шалений бій між Поляками, а 4 і більш. дивізією на просторі 10 верств. Розриви гранат і шрапнелів не втихають та денервують стрільців, які хотілиб сей Великдень спокійно пересвяткувати. Аж нагло втихає страшний грухіт гармат і кождий чекав чого перемін, аж нагло дав чути ся клекіт скорострілів, – це недобрий знак – бо большевики цофнули ся. Це значить ми також загрожені – але ж ми без оружа! Приказ: „Всі люди з крісами і всі скорострілі збірка, всі прочі строге поготовля." Вже стоїть 100 людий з крісами і 12 скорострілів на чолі пор. Щ. на дорозі готових до відмаршу а тут дзвін тутешньої церкви не перестає видавати якихсь радісних звуків. Зібраним готовим до відмаршу роздають бандажі. – Зачинає темніти ново утворений курінь марширує вечером і ночию через Гільники до Попової де забезпечуєсь, а одну чету і 2 скорострілі ідуть аж до ~~Попової~~ Купилокець як передна сторожа де ще були Поляки, котрі ночию звідтам утікають. —

I день Великодня

12.IV. (2 день Великодня) — Раненько обсадзуємо село Попову, а чету і 2 скорострілі стягаєсь з Куриловець Мурованих забравши звідтам 300 нових крісів які полишили большовики втікаючи перед кавалєрією. Д полудне тому що не було лучби ані на право ні на лїво ми вицофуємось, але в дорозі довідавши ся що на право пішов 9 наш полк, а на лїво бригада большевиків, ми вертаємось на старі місця і обсадзуємо село Попову. По полудни приходить до бою з Поляками, відбиваємо наступ Поляків і они цофнулись та наше лїве крило ново сформованого куріня по кривчині убита чет. Федчука Осипа (з Тулової пов. Гусятин) цофнулось, о чім ми на правім крилі нічо не знали. Довідавши ся за годину що сталось ми також опустили Попову, та за селом з рештою та пообідавши помашерували до Тільчи та обсадили се село.

13.IV. — Обсадзуємо Тільчи та тут прибуває решта людий які були остались без крісів. Сего дня ситуація полїпшилась і довідуємось, що больш. кавалєрия заняла знов Куриловці Муровані і наш повний (цїлий) курінь і II. курінь машерує до Куриловець і оба курені обсадзують Куриловці. Тут маю нагоду близше приглянутись больш. карности і сформованям. Я стою на польовій сторожі перед мостом, а через міст поїхало наперед около 12 їздців і около 18–20 людий піхоти, які перейшовши міст розійшлись по другій стороні по хатам. Аж тут надійшов якийсь здоровий мущина в корусї та ще один коло него. Один з них звернув ся до мене зі словами: „Товарищ не пойдьол туда мой полк" я тому сказав що бачив 12 кавалєристів і около 20 пїхотинців та він відказав мені що се пішов його полк. Як мене змінено я сидів у хаті попа та тут прибув сей комдт полка і запитав ся мене чи у попа є яйця та я сказав тому що нема бо сам я хотів перед хвилею купити та не було. Але сей комдт полка пішов сам до попа і сказав „А что священнік п'об твою мать у тебя яйца есть?" та почав лаятись і шукати яєць та ледви задово-

мила його попадя гачми і він забрався і пішов. - Інша річ, що се не всі так поступали та я не винен що якраз на такий случай натрапив. Примiром піп сей дуже хвалив Лотишів які у него стояли через 2 дні та дуже чесно мали поступати. Больш. формації були дуже маленькі бо примiром. 1 полк = 50 - 80 піхотинців - кавалєрийський полк = 30-50 кавалєристів, а на сотні навіть не числили, замітне було се, що у них були великі штаби і мали богато виряду технічного і так кручи були у них всі нові з 1919 року, мали богато телєфонічного виряду і оружного виряду. А як яка частина входила в село, то не забезпечувалась, але розходилась по селі за їдою, бо не було військо більша часть без кухонь, тому люди дивувались як бачили у нас стільки червоної відзнаки на шапках, та що ми раньше забезпечимо ся, а опісля доперва хто вільний від служби іде в село і купує, а як не має гроша то просить чого йому треба і люди казали: „О коби то всі такі большевики були"

14. IV. Через цілий день в Курилівцях на старих місцях, а зі скорострілом стояв на полевій стороні на цвинтарі, де причинов був дякон з дякою, яка принесла капусту кажучи, що просив її один петлюрівський піп котрий похоронив на сім кладовищу укр. полковника петлюр. армії - родом з галичини просьчи її щоби посадила на його могилі якої не було знати в головах калину. Я взяв у дяковової рискаль і висипав покійникові могилу, а добра українка не забула своєї обіцянки і посадила калину. - Дякон жалувався на Поляків, які здерли з него і з учителя роботи, та взагалі жалувався на [illegible] і не зрозумілість селян наших. По полудні було чути сильний бій вбоці нас, а вечером ми одержали приказ помашерувати до Татариськ, бо десь большевики усерпнули ся. Ми прибули ночию до села зробивши 8 верстов і курінь забезпечивши ся помістився в 2 стодолах, бо не було місця, а село було переповнене больш. військом, яке стягнулося з полочини.

15. IV. Сего дня по полудни курінь відходить до села Курашовець, де занимає позиції. Село добре відносить ся до наших людий і радо принимають їх на кватири а деякі і угощають. Село також досить національно свідоме і знає які ми большевики, знає наше положенє і не називає нас большевиками, але українськими большевиками. – Тут люди на ґвалт хотять Петлюри і Петлюри, а як був тут Петлюра то чорт зна кого тоді хотїли, а Петлюри не було кому піддержати, не було кому вислати жовнїра на оборону України, але всї молоді сидїли дома, а тепер все глядять свого дня коли покажуть ся війська укр. Петлюри, з котрими злучать ся укр. галицькі війська. В попереднім селі Татарисках, а також і в сїм селї вперше стрічаю український буквар, який є працею володїння гетьмана Скоропадского з 1918 року в одним селї, а працею власти Петлюри в другім селї. Ось по так довгім змаганю приходить українське село до українського букваря до основи до сего букваря, який буде щойно тривкою підставою, який то буквар має виховати поколїнє, яке буде твердо встоювати ся за свої права. Та на жаль се я по так довгій вандрівці стрічаю вперше, а пів сей буквар в рідній мові загостить до кождої стріхи мабуть ще не одна власть на Українї буде та не одно повстанє мужиків проти чужих властий, а конець після мене буде такий що нїчо більше Україна не вискає як свободу, але саме свободу сего укр. букваря а що найбільше відповідну федерацию. І сей власне буквар доперва виховає свойого словом українським виховає виплекає своїх власних синів, научить їх любити все своє, свою вітчину а доперва се поколїнє потрафить урвати сей заржавілий ланцюх кайдан, які тягають на хребтї українського народу. –

16. IV. Курінь машірує до Кривокиринець, де обезпечує ся польовими сторожами. Люди в сїм селї дуже гостинні та угощають наших людий дають їсти даром, бо дуже закоштували большевицького добра, їхніх рабунків. В сїм селї вже були Поляки, але дуже коротко, бо всего 2–3 години. –

Другий курінь стає змінений III. курінем і маширує через Доминьки
20.IV. Сухівку до села Верхівки.(158) В Сухівці люди були нам дуже раді
і почали росказувати як попереднього дня они прогнали большевиць-
ку комісию, яка приїхала до Сухівки в цілі стягнення кіль-
кох соток пудів збіжа. - Село Доминяна се богато Поляків, які не
уміють навіть говорити по польски, але хтось їм сказав, що
они є Поляками, та з яких польські ґуції можуть легко зробити
завзятих Поляків, сі все дивлять ся на нас з боку виглядаючи
кождого дня приходу Поляків, аких і скорше їздами ся. Зробивши
15 верств дороги ми прибули перед вечером до Верхівки, де
все було повно большевиків, які позабирали богато коний та
все неспокоїли людий підводами, длятого то сі люди були раді на-
шому приходові, угощали кормили та казали, щоб ми як най-
довше остались у них. - Тут довідуюсь що кавалєрийський полк
III бригади в числі 500 їздців хотіли большевики розоружити, коні
забрати і розформувати. Але кавалєрийський полк під прово-
дом сотн. Нестаровича не дав ся розоружити, але убивав своїх
комісарів і комісарів в околиці пробивав ся до повстанців
лучить ся з ними і бє большевиків. На сю подію большев-
ки арештували около 50 старшин галицьких в Одесі -
між ними мені знаного пор. Заблоцького ([illegible]-
Перемишль) от. Клюпа і Босрмана (Німців) та богатьох
стрільців, між котрими богато розстріляли. — ~~[illegible]~~
Над вечір через Верхівку маширувала большевицька
бригада зложена з кінноти і полком. Був се відділ, який
раньше служив в укр. петлюр. армії, та при упадку
сеї армії перейшов на сторону большевиків та держав
ся все разом. Сей відділ одного дня маширучи через
знані собі укр. села роздав мужикам все оружє і
амуніцию яка була в запасі при кінної дивізії кажучи
„Се вам і нам придасть ся". Та сей відділ маши-
руючи через Верхівку ішов в порядку співаючи
укр. пісню, а богато з козаків звертало ся до
наших стрільців, які самі привітали ся і ка-

зали до них: „Ми не комуністи, прочь з комуною! але ми українці", а инші казали: „Большевиків також не хочемо, але хочемо незалежної України та прийде хвиля!" —

Кінчучи мої записки з большевицького періоду мушу зазначити, що почавши від сцени убитя комісаря у Збаражі у кождого, хто зрозумів наше безвихідне положенє відбувався через весь час період власної борби самого зі собою тай не один питав ся за що він бореть ся хоч ні може тільки таке питанє собі завдавав. Але поборола фата моргана яка нас лучила до Збруча та давала надію що ось ось по лядських трупах ми понесемо побідний прапор на разі червоний який зайшовши до Галичини заміним на синьо жовтий та твердою ногою станемо над Сяном. —

Та інакше сталось. —

Верховка, дня 21. цьвітня 1920

[illegible]

№ 2/

Сафранко Петро.

Пісня про Бутше-

-кзіт Завовни!

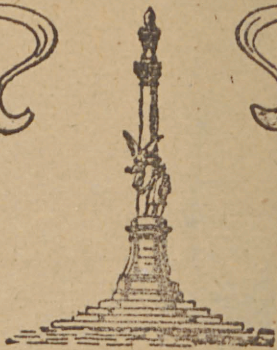

KOLUMNA MICKIEWICZA

WYDAWNICTWO „GLIMERIKA" LWÓW

Петро
Франко

Пісня про Гуіне-квіт Бавовни!

I.

1\. В арабській широкій пустині,
Де спека царює німа,
Ні в горах високих, друзійских,
Там квітів розкішних нема.

2\. Лише по долині, де води
Евфрата до моря пливуть,
Рожевії квіти бавовни
Солодкії пахощі ллють.

3\. І Гандже свою доню єдину,
Назвав без вагання Гуіне...
Бавовняний квіт, бо над нього
Щож краще на світі цвите?

4\. Очиці - глибокі криниці,
Що воду в пустині дають

Волосся як небо - де місяць
І зорі в піски вже зайдуть.

Волосся як небо - де місяць
І зорі в піски вже зайдуть.

5. Два яблука повнії груди,
Сміхом срібним дзвонять уста,
В ході - вітер самум пустині,
В стані пальма гнучка.

6. А все ж не була така гарна,
Як любі трояндi квітки,
Ніжна вітрогонна газеля,
Шовкові пальмові листки.

7. Жорстока була її гордість,
Очей погляд чорних болів, палив
А за усміх вже голови клали
Герої під вістря мечів.

!!.

8. Напали на шатра Сердитців
Сусіди захланні лихі, грізні
Обірних убили й між ними
Впав Алі Гуіне брат в борні.

9 Заплакали матері, вдови
І сестри убитих борців,
Болотом почорнили лиця,
Табор від плачу аж ~~Плачем та мні лечії~~ тремтів.

10. Все племя в безвісти чекало
Аж верне з походу шейк.
Жінки завдили - та сльози
В Гуіне не котились з повік

11. По ночі страху засвіяла
Привітная рання зоря,
Проміням блідим озорила
Нещасні Сирдитців шатра.

12. Жіночі квиління рании
Ще й раннього ранку тишу.
Гуіне не було між жінками,
Що не плакала гірко з жалю.

13. У таборі крик - біганина
Де вбитого Алі сестра?

Чом як і инші не плаче,
Над вбитим чому не рида?

14. О сором і ганьба най буде
Не братові, тільки її,
Так голосно всі нарікають,
Гутне ж у шатрі, спить собі?

15. Ще докори ті не затихли,
Коли зза одного шатра
Геджін показавсь, а на ньому
Пишалась Гутне мов зоря.

16 Ясніла вся в шовках червоних
Горіла у блеску прикрас.
На пишне весілля прибралась!
~~Хиба~~ Забула це не жалощів час?

17 За нею на білім геджіні,
Під гомін мосяжних дзвінків
Невільниця в срібних прикрасах
Мов лицар у зброї яркій.?

18 Пітов Гуїне шовків червоних
По шатрах цирдитців огонь,
Крик підняло все жіноцтво:
„Вдуріла Гуїне, ця мабуть."

19 Гей! Чи ти цілком божевільна?
Твого брата не висохла кров!
Свої ми почорнили лиця -
А кпиш собі з нас ти немов!

20 Враз дзвінко Гуїне заспівала,
Гроза по таборі пішла —
Плачі і квиління затихли,
Мечами дзвоним слова:

21 О сором! Ви-ж носите кріси,
При боці в вас гострі шаблі,
Під вами коні орлині,
За поясом мстиві ножі!

22 Яку ведіть білу лошицю
В весільні прикраси вберіть

Гоніть
~~Біжіть~~ босоніж Амезитуам,
Покірно о ласку просіть".

23 Метнулись на коней сирдитці,
Мов люті степові вірли,
Шейка не ждали з походу
За вбитих пімститись пішли.

24 Серця їх вогнем спалахнули
А іскри скресались в очах:
„Мун шан Гутне алон" гукнули,
„Побіду святили в пісках.

III.

25 За очі Гутне чорнопишні,
За горду горячу любов
В степах і оазах пустині
Горяча полилася кров.

26 Широко рознеслася слава
Краси, і завзяття Гутне,
Палкі чорнопишнії очі
Сирдитське племя знатне.

27 Приносили вітри пустині
Героїв племен кочових
У золототканих одежах
У збруях важких, дорогих.

28 Сиділи в гаремі Метеба
Ходили з Гуїне по пісках
Вели назір баль небезпечну
Пяніли - тремтіли в танках.

29 Гуїне чорнопишні очі
Не вибрали з тих женихів
Краси юнака молодого
Чарівних ~~дівчат~~ пісень співаків,

30 Ні дарів коштовних богатих.
"Хиба в Гуїне менша краса?
Хиба пісні Гуїне не солодші?
Хиба в Гуїне скарбів нема?"

31 Голодна пантера пустині
Хижацький степу отаман

Шейк Бені Сакрів молодший
(Жах ворогів Бен Забан). Мог в бою і слава Забан.

32 Мовчав, як Гуїне заспівала,
Мовчав як пишалась в танку
Понуро сидів і ліниво
Пальцем водив по піску.

33 Співала Гуїне немов та пташка,
Що ось вилітая з гнізда.
Глядила на нього й палкії
Кохання співала слова.

34 Схопивсь Бен Забан і в пустиню
З гарему зі сміхом пішов.
Даремно трудився-томився
Спокою в пісках не знайшов.

35 Бо очі Гуїне чорнопишні
Пронзили вже душу його,
А в серце досіль каміннеє
Налили отруту любов.

36 „О шейку Метеб! Гутне очі
Палять моє серце вогнем
Будь ласка, ~~т~~ сестру свою-кралю
Віддай її мені у гарем."

37 Боявся Метеб Бен Забала
Бо (він сам) Гутне покохав.
„Бавовняний квіт не для тебе,
Іди й більше сюди не вертай!"

38 Крицеві закони Алляха
Законів Метеб не зломав
Любов до Гутне, всю ненависть
Глибоко у серці сховав.

39 Метеб сам за ним тричі стрілив
Так звичай Арабів велить -
„Як вернеш сюди необачно
То куля тебе повалить."

IV

40 Трад їхав до свого менцілю
Посеред розлогів піску.

То очі Бутне чорношиїні -
То знов бачив крови ріку.

41 „В Аллях! Бутне я покину,
„Коня і пустині вже пан.
В брацтву на Сирдитців палину
(Жорстоко помститься) Забан!" Скажу як мстяться

42 Одначе в оселі Сакритців
Пішов до Талячи шатра
Не скрив, ~~як~~ що тоге у Сирдитців
Зневага спіткала важка.

43 „Це сором і слабість у мене,
„Та коли так захоче Аллях!
(Бутне ~~ж~~ певно мужу (дістати,) буде в моїй гареті
Бо скінчиться скоро мій шлях".

44 Шейк усіх шейків закликав -
На раді рішили всі враз:
Яке зробимо з честю для Трада,
„Він щит наш і слава в бою."

45 З хлібом і сіллю сто послів
Метеб на порозі стрічав —
(Бач Трада не було між ними) —
В гостину до себе прохав.

46 Шановний Таляга промовив:
„Не вступимо в твої шатра
Шейку Метебе, докіль нам не дана
Обітниця певна твоя."

47 В обличчі Метеб ізмінився;
~~(Відмовить не можна)~~ послам. Не сміє відмовить
„Шановному шейку шейків
Я всяку обітницю дам."

48 „Прибули ми в мирі до тебе,
„Най мир твоє племя скріпить
Для Трада в почесне ~~до~~ подружя
О руку Буїне попросить."

49 „Гостюйте-ж на радість у мене,
„Аллах най продовжить віку

Обсудимо зріло при цьому
Сестриці подружню ціну."

50 Наїлися гості й напились,
Метеб нараз кинув слова:
"П'ятсот скороходних верблюдів
Подружня нам буде ціна."

51 Зжахнулись посли подружні,
Ніхто ще цього не чував,
Бо й за найкращу дівчину досі
Такої ціни не жадав.

52 Кивнув на знак згоди Талига
І зглянулись посли нишком,
"Даємо за Трада," сказали –
"Бо Трад нам у бою щитом."

53 "За очі Гуїне чорнопишні
Не буде велика ціна
Бойових сто ~~тисяч щитів~~ крисів блискучих,
Ось друга вимога моя."

54 Зжахнулися посли подружні
Бо здавна ніхто не видав,
За дівчину хочби найкращу
Ціну так високу ставляв.

55 Нагнівались посли й сказали
„Даємо за дівчину й се,
Хай скарб той, богатий князівський
Даром від Сакрийців буде."

56 Та хитро Мечеб усміхнувся:
„Дасте ще в додатку по сто
Сідел і диванів й шабель,
~~Щоб родові мому було.~~" [І набр ще чого на-то."]

57 І гнівно схопилися посли,
Тамича їм шепнув на то:
Бочвеч племя сардитців ~~ід~~
„Із нами буде за одно!"

58 Погодились посли подружні
„Даємо", гукнули гуртом,

„Скінчив вже ти свої вимоги
На завтра весілля готов."

59 Мегебіїн крикнув: „Талячо!
Ми не цигане з „Багра"!
Ти віно дачи королівське,
Гуне тишину візьмеш з шатра.

60 Вертай аж сім разів сонце
Пустині огріє піски
Червоній шати весільні,
Обшиють жемчугами жінки."

V.

61 Неправда була, се „Талича
Зродився одначе й на те
З дарами всіми й шатрами
За тиждень прийшов по Гуне.

62 За сім днів (Та коли) ціла каравана
В мензілі сирдитців прийшла —
Мегеба, Гуне і достатків
У чорнім шатрі не знайшла.

63 Завзятий же Трад на Метебі
Пімститись кріваво поклявсь
І на всіх, що його захистилиб,
Хто такби присягу зламав.

64 Гінців післав Трад на всі боки
І за три дні розвідчик доніс:
„У горах Метеб притулився
В таборі Гассанців Беніс."

65 Крівавим налетом пімстився
Шеік Трад Бен Забан грізний
„За очі Буїне чорноочні!"
Гремів того клич боєвий.

66 Та ніч перед тим неспокійний
На захід подався Метеб,
Аж в горах скелистих друзійських
В леджитськім сховався вертеп.

67 Чужинці були тому Друзи,
Жили в камінних домівках

Тельцю золотому молились

Зі злота тельця почитали (Тельцеві кадило палили)

В підземних своїх [illegible].

В поганих своїх молитвах.

68 Понурі скелясті гори,

Із сірого пісу вали, доли

Ввижалась блискуча пустиня

І чорні, привітні шатра.

69 „Коли до пустині не верну,

Під чорним наметом спічну —

Як пальма в оазі загину,

У спеку безводну, страшну.“

70 „Та кровю Трад змит обиду

Коли в рідний вернемо край

(Тоже звернемось) дальше на північ

На згуальский підемо плай.“

VI

71 Вернув післанець від Руальців;

Їх паша могучий Шалян

Лякався самого Алляха,

В пустині ж всевладний був пан.

72 „Прибудьте до мого табору,
Сакрипці мені не страшні
Та рішать всенародні збори,
Останете в нас ви, чи ні".

73 А ясного сьомого рана
Гуте на порозі шатра
Стояла і всі говорили:
„Пришла до Фульців зоря."

74 Побачили завислі очі
Шаляка Бавовнянний Хвіст
І в мить шейк шейків рішився
„Судьби се для мене привіт!"

75 І сказав на всенародній раді:
„Гуте нехай прийде сама
І з иншими в крузі засяде
То й Хвісту западе судьба."

76 Сиділи всі й довго мовчали
Аж впали Шаляки слова.

„Прибув ти по зажиї і спокій
Метебе, одначе дарма."

77 Сиділи всі й довго мовчали
А рада жаліла кругом:
Відійде зірниця і місяць
Пустині засиплесь піском.

78 „Лев пімсти ричав у пустині
І ваша в тім власна вина,
Як довго Бутне не подружня
Так довго вам мира нема."

80 Мовчазная рада сиділа:
Гадюка до квітки повзе ~~-та~~
(~~Зарічнувсь Метеб~~), Бутне налякалась, бо знала
~~Куди се Шалим шейк~~ гне. Що значать Шеляга слова.

81 „~~Пр~~ Слухай моїх слів Метебе,
Як той, що обіт свій дач,
Що рішить всенародня рада
Законом в пустині став."

82 І голови всі похилили
Сутнежа піднялася на го Свого лиш б горяна
Покари її (й серця дрожання) її й хвилювання
Не смія побачить ніхто.

83 Султан наче пальма піднявся
Шаблею голос дзвонив:
„Я паша і шейк Фуальців
З Сутне одружитись рішив ‡ -

84 Коли не се віче згодиться
Фуальців хоробрих моїх."
І всі одностайно гукнули:
„Рішив, ти, о пане за всіх!"

85 Побачив Метеб, що година
Покори для нього прийшла
Помовчав хвилину й промовив:
„Почув і послухав князя."

86 Пізнала й Сутна, що хвилина
Послухать й для неї прийшла

„За три дні я буду готова
Приняти свого пана й князя."

87 Колиж тричі огнистя сонце
Спалило пустині піски,
Тутне в червоні шати
Й жемчуги прибрали жінку.

88 І справив Шалям величавий
Весільний для племени пир.
Всі їли і пили й казали:
„В пустині настане вже мир."

89 На білім кони в пишній зброї
По дівчину в чорнім шатрі
Шалям, женит лицар, приїхав
Щоб пташку узяти собі.

90 І писар контракт по корану
Подружний на голос читав:
„Тутне жінка в чеснім подружжі,
Щоб всякий в пустині це знав."

91 А після звичаїв пустині
Шалян новобрану підняв
В сідло перед себе й обїхав
Шатра й табор Руалян.

92 По горних шатрах Бедуїнів
Червоне полумя пішло
Від вистрілів, вигуків диких
Кругом по пустині гуло.

93 Шалян перед кождим наметом
В гору свою шаблю підняв:
„Глядіть! Ось Гуіне молодую
Шалян під опіку узяв!"

94 І коло беїт шар Шаляна
Маленький наметик звели,
В завіси богаті, сріблисті
В пишнії вбрали ковры.

VII

95 Гуіне не любила Шаляна
В нім мужа цінила свого.

В серці же любила Забана
Хоч лиха ждала від нього.

96 Прийшли лихі вісти з пасовиск,
Що Трад на Руальців напав.
„За очі Бутіне чорнопишні!”
„В крівавому бою гукав.

97 Кріваво в крівавій пустині
У повні місяць зійшов
За очі Бутіне чорнопишні
(Лицар за лицарем ішов)
Забан ~~Трад~~ на талана пошов.

98 Мужів бо жінки почислили,
Що пили кріваву росу
Й проклали Бутіне день уродин
Й її лиховісну красу.

99 Й прозвали в гніві злощасну
Красуню, як гарная дівка.
Ішла ж по таборі, за нею
Обмова лиха гула:

100 „За очі твої, о проклята
„Мій братчик у січі погиб."
„Кров батька на твоїм обличчю".
„Мій любий в пустині лежить."

101 Лиш мовчки ступне проходила,
Хоч серце дріжало в грудях
Чоло в гору гордо підняла
блискавки Та (огники) грали в очах.

102 Одежу жінок у пустині:
Із чорної пряжі завії
Сложила й наділа весільний,
Червоний із золотом стрій.

103 Вогонь по понурих наметах
Наметів (Червоний) табором пішов —
Жінки обступили красуню
Їх гнів і переляк найшов!

104 „Кривавая жінка!" сказали
„Руальські доньки й жінки?"

104 Глядіть! Я уся в кармазинах
(Весільні на мені вінки)! В них золоті ткані нитки.
105 Червоний колір одежі?
Героїв ваших це кров!
Красуні червоний в дарунку
Чудова червона любов.

106 Із болю стогнали й розпуки
Та більш не шептали нічо.
І дальше по шатрах рудальських
Червоне полум'я йшло.

107 Шалян повернув із походу
І про чудний стрій запитав.
„Гомбалкий сирот" ги
Мені
„Для тебе я гарна, о пане!
За теперь (багато) скарби ти дав.

108 Хочу бути в твоєму серці
І ждать на невідомий час
Коли ти із боїв і герців
Нежданно повернеш до нас.

109 Крівавилась дальше пустиня
Забан на руальців нагнав
І пятьсот білих верблюдів
З пасовиск нечайно заняв.

110 Метнулись Руальці впогоню
Шаляк у таборі став,
Бо Трад тому в бою останнім
Долоню крівавo протяв.

VIII.

111 Далеко в пустині Сардитці
Загнали верблюдів в провал
Вхід з нього у й вихід замкнули
Взяли в два огні Руалян.

112 Задня сторожа руальська
Що їхала геть по заду
Як тільки провал замкнувся
Примчала новину лиху.

113 Не пішла братам помагати
Не з страху на рани й смерть –

Вернула, щоб вістку принести —
Велить так лицарськая честь.

114 Сидів) Шалян у таборі Безсилий
Вчинить нічого не міг,
Пішло бо руальське лицарство
На буйний далекий набіг.

115 Шалян у розпуці чимскорше
Післав на всі боки гінців
Надія малая зникала
Побачить живими зобічців. бійців.

116 Заплакали жінки руальців:
Нова надвисала гроза.
Шатро обступили Шаляна
Прокляття кидали слова.

117 Ганьбили Гутне й проклинали —
Їх слово котилось гучне.
Хотів вже Шалян їх прогнати,
Як вийшла з конзілю Гутне.

118 Не втримала слова різкого
Знялась як червоний огонь:
„Самі на себе нарікайте,
Мужі у вас вівці либонь.

119 Ви, сови й жінки слабосилі
Родить вам хиба баранів
Що пруться притьмом в загороду
На проти різницьких ножів.

120 Ідіть і не гайтесь ні хвилі
До Града й того лицарів,
Навчать вас на світ приводить
Хоробрих, розумних мужів."

121 Замовкли жінки й налякались
Непрощені впали слова:
Шалянову честь нарушали,
Ганьбили ціле їх племя.

122 Шалян на слова ті ганебні
Зневажницю вбити рішив.

Клякнула Гутне і до неї
З блискучим ножем приступив.

123 Наставила шию під удар
Й незморгнула оком Гутне,
Незломно чекала без слова
На смерть, що до неї вже йде.

Коли [illegible] на хвилю
[illegible] молоде

124 З ножа острим вістрям на шиї
В глибокі очі дививсь -
Красу так безмірну, кохану
Незнищить! І лицар спинивсь.

125 Пішла вже Гутне до гарему
Шалчи же безсило стояв.
Стояли ті жінки і чекали,
Щоб жінку свою покарав.

126 Жінки знали добре, знав паша
Прощення нема тим словам
На місяці вічні ганебна
Неслава впаде на племя.

127 Сидів Шалян в довгій задумі
Бичем у піску рисував
Стояли жінки і чекали,
Щоб жінку свою покарав.

128 Взяв міцно держак в праву руку
Не вдарить долоня бичем!
Зірвав із руки перевязку
І твердо ввійшов у гарем.

129 Ввійшов і пустив занавісу
Ані слово не збило тиші,
Дертим шовком вуха різнуло
Град злопотів у шатрі.

130 Хоч градом посипалась кара,
Гутне не зайшлася плачем.
Шалян у кривавій долоні
Ось вийшов з кривавим бичем.

131 Жінки ще стояли й чекали
Аж стогін почують з шатра.

Понеслися крики табором
Приніс кінь із бою гінця.

132 Гінець на запіненій клячі
Табором летить і гука:
„Вістки! Гей! Вістки з поля бою!
„Вістки для нас повні добра!"

133 Та злоба була на обличі
І злоба світилась в очах.
Шаманове серце здрігнулось
В злощасних, лихих прочуттях.

134 Старі батьки посходились,
В шатрі посідали кругом.
Шаман опинивсь в середині,
Застеленій пестрим ковром.

135 „Новини я добрі приношу
І прошу Бутне хай прийде
Бо ізза неї ця днина
До смерті у тямці буде.
(нам в

136 Та злобою іскрились очі,
Коли про Бутне він згадав.
„Не прийде Бутне", сказав гуліан,
А" ~~То~~ страх йому серце стискав.

137 Аж скривилось пала облиця:
„Не явиться горда Бутне?"
З боків зашептало жіноцтво:
„На яблуко збите ~~вон~~ квасне."

138 Вона жінка шайка шейків
У шовках червоних краса
Немов християнка побита
Немов та ~~обибита~~ покидена слуга."

139 Почула Бутне ті шептання,
Без вагання вийшла з шатра
А пишна червона одежа
Лахміттям звисала з плеча.

140 З боку мужа станула в колі,
Хоч плечі горіли в смугах.

Звернувся післанець до неї
Й промовив у чемних словах:
141 „Се наш день Лутне, гордощина
О, день усіх днів Фуалля,
Заслуга, не хитрощів, сила,
Очам твоїм чорним хвала!"

142 Мовчання німея запало
І султан мовчки сидів
Бо заки посол не скінчить
Слів витрачати не смів.

143 Поганицький бич знявся в гору
Із силою вдарив пісок
І голосом дужим післанець
Розмотував мови клубок.

144 Спіймав нас Забал у провалі
Втікти з відтіля може коза
Кругом стрілці розложились
Ось-ось громом вдарить гроза.

145 Ми вже на наступ рішились
Хоч кіньми не скелі скакать!
У наступі радше загинуть
Як в ціль дать себе стрілять.

146 Та Трад на обриві з'явився
На бік обі руки підняв:
Се був для ✗ лицарів приказ
Щоб дальше ніхто не стріляв.

147 Як тільки все змовкло, Трад гукнув:
„До мене усі ви ходіть!
Ставайте в моїм обличчі
Гей! Скорше із коней злазіть!".

148 Ось вже те зробили ми миттю
Уставились скоро в кружі.
До лицарів своїх промовив,
Що в скорім прибули біді.

149 Тай дивом ми всі дивувались.
Спитав (своїх) Трад: „Тунтуні?"

„Нуртік", відказали поспішно.
„Життя всіх ви дасте мені, -
150 За очі Бутне горнопишні?"
Замовк знов на хвилю вістун.
Тай дивам усі дивувались
І дивні раділи вістям..

151 Бутне на хвилину здавалось,
Що правду говорить посол,
Бо хто божевільний з любови
До вчинків таких же готов.

152 Надія розвіялась скоро
Бо чорна ненависть і лють
Свідчили на посла обличчі
Що правду слова його б'ють.

153 Поганицький зрявся біч в гору
В пісок як гадюка влягав
А в серці Бутене відчувала,
Що біль той на неї упав.

153 „За очі Бутне горнопишні"
Продовжував Трад: „Тутуї!
Усі ті верблюди і здобич
Що нині здобули „мені."

154 „За очі Бутне горнопишні
Усе те дамо їм назад,
Всі кози, вівці, верблюди
Й беджінів усіх наших стад.

155 Й за очі Бутне горнопишні,
Щоб нас ~~повністю~~, Аллах
Братів і мужів їм поверне,
Що впали в останніх боях." -

156 „Тепер чув ти шейку шейків
Й посольство моє зрозумів?"
Шаляли знав, усі знали, у бою
Потіче Фулар божий гнів.

157 А ті що спаслися від січі
Не йти вже до боїв ти знов.

За очі Буте чорнопишні -
Хиба-же ~~[illegible]~~ стануть лить свою кров?

158 В Шалянові кров закипіла,
„Так станесь!“ спокійно сказав
„Було тобі кпити й брехати?“
Шалян із дивану устав.

159 Враз мигнула блискавка ясна
Шалянова шабля страшна
На двоє розтяла післанця -
Скінчилися кпини й брехня.

160 Шалян і Буте розійшлися.
Не ждала Буте на зорю.
В ночі осідлала верблюда
Пустилась в пустиню німу.

161 Вели її серце і зорі
Невпинно на південний схід
Вели крізь провалля страшнеє,
Де боїв кривавих був слід.

162 Як снопи лежали Гуальці
Шакалі справляли обід
Гуте не спинилась й на хвилю
За Традом спішила у слід.

163 Вже третю добу без упину
Червонея полумя жгло.
Гуте її серце палкея
До Трада, до Трада вело.

164 Ні голод, ні спрага, ні привид
Її не звернули з шляху
Півночі третьої ночі
Стремлінно осягнула мету.

165 І в перше шатро у таборі
~~Таляга~~ Тагана сакритуя зайшла.
І з дерев'яного кухля поволі
Живучую воду пила.

166 Дивився ~~Таляг~~ Таган на красуню
Зі змореним білим лицем

На чорні очі розкішні
Що сили, кидали вогнем.

167 Вагався ~~Талях~~ Гасан, що за гостю
Привів із пустині Аллах
Не смів запитати одначе
Хто вона й куди її шлях.

168 Та хитрий ~~Талях~~ Гасан догадався
Її без імен запитать:
„Скажи, о, ти гарна, чи маю
Там де вістку про тебе подать?"

169 Гутне головою кивнула
Неначе хотіла сказать:
„Роби, що ти сам уважаєш
Як добрея діло почать."

170 Метнувся ~~Талях~~ Гасан по ягнятко
Й на грані варити поклав,
„За другим горбом шатро Трада
Як скоро не вернусь", сказав.

171 Сама можеш їсти і пити
Бо все що моя, то твоя.
Щасливе у тебе і меня я,
Аллах наш нам радість дая."

172 Метнувся ~~Талле~~ Гассан до Забана
Збудив його сміло в ~~палаті~~ шатрі:
„О Траде! Новину приношу,
За добру новину башарті!"

173 Як звичай велить одвічати
Сказав Трад Бен Забан: „Даю,"
Бо думав лиш про дрібную
Заплату за вдатну працю.

174 „Мені дай нову рушницю
Верблодів і коней по три".
Як звичай велить по розвазі
Сказав Трад Бен Забан: „Бери."

175 так де це
„~~Се певно~~ дуже повернула -
Потричі дістанеш ~~всього~~ всього

Як з власної вольної волі
Оставила мужа свого.

176 Як з власної вольної волі
Прибула до мого шатра.
Колижби з наметів Шаляна
Не втішла по праву вільна,

177 Аллах нехай зір мені ~~вирве~~ вирве
Нім гляну в обличча її."
Й побіг післанець, щоб чим скорше
Звістити Гуте у шатрі.

178 Коли до шатра повернувся
Зварилося мясо в горшку
Й Гуте, хоч ~~два~~ [три] дні не їла
Втинала його по шматку.

179 І перший тримала у пальцях
Як стануть ~~Талях~~ [Гассан] на поріг
В надії на дари богаті
Спокою свого не зберіг:

180 „Скажи, Гуте, добровільно
З Шамма ти вийшла матра[2]"
Й Гуте все враз зрозуміла
Як Традові чулаб слова.

181 Послушная законам пустині
Гуте відповіла без слів.
Торкнула уст мяса шматочком
І кинула (мясо) долів. (собакам)

182 Без слова піднялась і вийшла,
До свого верблюда пішла;
Поїхала прямо в пустиню
Де ~~ти~~ ні їсти, ні пити нема.

183 І гордо обличча[2] піднявши,
До зірок блискучих ясних
А очі її чорнющі
Сіяли не менше від них. — .

Стравлений

Луць: Возний
Палажка
Недотепа
Голубець
Назарук
Іларіон
(Будипідзамки)[2]

Лютий: ~~Лютий~~
Агронов
Мацевич
Юрза
Дон Хуан
Словік
~~Залізняк~~

Яблонські: Беданович
Бодарович
Грабар
Студент

Поляки:
Галущинський
~~Драп~~ Голубець
~~Цапляйс~~
Драпкин

Гадзьо Цапляйс[1]

Гірняк: Будимир
Укрило

Місцева вставка !!

АКТ І.

ВОЗЬНИЙ ВАСИЛЬ.

Возьний: Га, га, га... і скільки вас зійшлося тут нараз. Та це сама сметанка. Та що до сметанки всіляко буває: є такі, що її так лиш називають, а є з традиції. Фамілія; фінар нації, що увійшла вже в моду – байдуже, чи для добра робить народу, чи йому на шкоду.

Та перш за все фасон! Так завелося вже у нас, як скаже хтось: буде сметанка прийдіть на концерт чи виставу, – то, щоб не впасти у неславу – народ вам рухне весь хрещений: богатий, бідний, вчений і невчений, бо кожний думає тоді від вечера до ранка, що він є та сметанка.

І ось як бачу нині, хоч не пиний, на салі лиш сама сметанка. В и т а й с м е т а н к о л ю б а! Витай достойная публіко, що мов весняні ріки сплила тут в одно велике море. Витайте сварливії доктори! Витайте меценаси, сподвижники від Фукса, Райха і Атляса! Витайте вчені професори – тепер в сто відсотках радянці, колись католики завзяті і гетьманці! Витайте промислові скраховані і фабриканти збанкрутовані: у час важкої скрути у нас все горе можете забути! Лиш не дивуйтесь, що у центрі тут, де театр мавби бути є покищо вертеп...

Річ знана, що князь Лев чи там король Данило забули поставити нам салю, тому без салі ми будемо і далі. І є причина нарікати та завдавати серцю жалю! Мовлявь наш Львів без салі, хоч салю мають вже Загайці і Підгайці – навіть Демаморичі, Козова й Куликів і знаний всім Пацьків, де то колись кували коней, а Львів ні! Львовяне нині нарікають і виливають сльози: так зле нема зійтися де... Є що правда площа на якій стоїть стіс дров і стара машина, а з салі ні сліду. Хто йде дивується, що за причина. Причина проста: даремні бачите нарада й комітети: Українці то всі поети! Навіщо їм здвигати салю як можна так собі її в фантазії уявити: – і вовк буде цілий і коза сита! А кіз, цапів у нас тепер богато, тому старинний Львів на площі стайню має замість хати. Традиція: замість театру є вертеп. Навіть риму єсться: Стéпи і вертéпи. Вас вибачте, щось наголос мабуть не теє... Щастя, що не почув Рудницький Міхаелі, а тоби дав нам школу добру в "Ділі". Цей ритм вразив б його глибоко, бо так не пишуть

~~Α Πρ[illegible]~~

Χλοη → 2

1

ні в Парижі ані в Мороккo!

Та забалакавсь я,а тут пора виставу починати.На салі повно аж завізно.У нас так все,як не в людей:або за скоро гості сходяться,або театр почина запізно. (Возний виходить)

БАБА ПАЛАЖКА.

Баба:А що то таке буде?

Возний:Аґроном зараз виголосить промову.

Баба: Акромон! Ой...

Возний:Або що?

Баба: Я би йому ніколи не вірила.

Возний:Чому?

Баба: Бо я вже чула про таких акрономів,то всьо планетники!

Возьни : Що ви кажете?

Баба: А так,торік прийшов до нашого села такий ден.Всі мислили,що то левізор зі союза. Мало тепер тих левізорів! Прийшов, знаєте покрутився по полі, нюхав, ськав, а потім позирнув ~~посім пішов зараз на поле.~~ щось там ~~обнюхував~~,щось шукав,но дивився в облаки,набрав землі в паперець та й пішов до професорки. ~~Левізор,то левізор - думали люди.Мало тепер тих левізорів крутиться!~~Та минув тиждень,другий, третий,четвертий- а дощ ані кап не.Земля порозпукалася,трава на терміте згоріла - чиста кара божа! Аж фівчина професорки ~~кухарка ксендзова~~ повіла,що ~~той акроном~~ він пішов до егомосця ~~той~~ і поставив якись той паперець з землею ~~у~~ в канцелярії:ніби то забув. ~~Але не забув відьмак!~~ Нарід тоди до еґомосьця,- змилуйтеся просять люди. І що ви скажете?Ню еґомосьць викинули той паперець на двір (викинули той) - як не пуститься дощ,як зь небра.Цілісенький тиждень стриму не було.Знаю я тепер що то тії акромони.

Возьний:Та що ви молодице вигадали?

Баба: Ой ця вигадала.Стара правтика! Мене не здурит...

Возьний:Цитьте!Вже йде,тікаю.

/Возьний виходить/

АҐРОНОМ

Аґроном:Чесна громадо! Я є аґроном і хочу вам тут сказати дещо про штучні погної, інакше про гній; ~~якого тепер~~ у нас ~~розбирається тепер~~ а того гною є в нас без ліку! ~~і ви молодице.Послухайте мого реферату,який під теперішню скруту має велике значіння.~~

~~Баба: Та послухаю, що вже має робити!~~

Аґроном:Чесна громадо! ~~Вже~~ старинні Асирийці, ~~не знали штучних погноїв~~ про штучні погної не знали вже. Асирія,хоч це край ґеоґрафічно положений,то населення її не мало хлопської партії і тому держава про упала.Так і в нас

1

Всі наші партії
Богато неварші є партії
Тому що більше їх потреба.
Як ласки неба.

Дісь корисні Русин
То так як гусит
Приймається лише програми
Як бахор мамин.

Тоді настане
Рай поміж нами
Хто кожний дасть хоч різку малу
За ту програму

Що за програму
Хто дасть різку і малу
Кляти — брата дієсь з ногами
Лиш для програми.

Ци до радикала
Радикал клєрикала
А навіть наші католика владики
Почали бій великий підняли лиш крики

З того наука
Що в нас є штука
Зробити разом якусь угоду —
Серед народу...

3

нема правдивої хлопської партії, а тому у всіх українських пар тійних програмах є земля без викупу.

Але поверну до теми! Про штучні погної не знали також старі египтяни, бо в старих папірусах нема про них ніякої згад ки, але египетських папірусів не треба мішати з египетськими па піросами, так само, як египетських пірамід не треба мішати з пі рамідонами на біль голови.

Бо египетські папіроси то є такий люксус на який наш

Але вертаю до теми. Ми говорили про египетські па піроси. Наш хлоп не годен собі на такі люксуси позволити, але як би селяни мали свою партію і своїх послів, то папіроси булиби танші і ліпші...

Одне ми ствердили, що в Египті штучних погноїв не знали. Так було і в старинній Греції. В Греції не було хлопської партії, але хлопи були, бо на се маємо богато доказів і знаємо хочби з археольоґічних розкопок. А що в Египті і Греції не було Хлопської партії то обидві ті держави впали. Впала і велика римська держава,

Але верну до теми. Про штучні погної не знали також Римляни, хоч були там і хлопи, а знаємо це з творів Вергілія, який пише про воробців. Ясно, що як були воробці, то мусіли бути і хлопи, бо якби тих хлопів не було, то не булоби кому сіяти збі жа і горобці не малиби що їсти. Друга справа, що горобці можуть їсти і бул ку, головно у місті. Та це вже міські горобці про які тут годі го ворити. Тому ми всі аґрономи мусимо ... ґі Львова ... що то аґроном ... Львові, що недавне нове село

Але вертаймо до теми. Данте був великий поет, все таки не був селянським поетом, бо Римляне не хотіли створити селянської партії. У нас такі деякі інтеліґенти дивляться кривим оком, що ми хочемо сільської партії. Бо як інтеліґентам можна мати десять партій, то нас селян є більше і вони можуть мати собі навіть 100 партій! Отже чим...

БАБА:

Баба: Ну, а ви хто такий, будете? паночку?

Аґроном: Аґроном.

Баба: Ой... Акромон! Як акромон то непевна штука...

Аґроном: Та що ви молодице!.. Чому непевна? Ми, аґрономи, вчимо людей, як мають поступово госпо дарити, щоби та земля видавала в десятеро стільки, що видає тепер.

Баба: Та що ви кажете, паночку! На яку мару має видавати? Аби знов збіже по таніло! Який то рахунок?...

Аґроном: Вже ми аґрономи знаємо який рахунок. От дивіться у вас то що курка сидить на яйцях, а на то є машина.

Баба: А я би вам ніколи не вірила! ... У мене квочка висиджує ...

Аґроном: Видите! А в большевиків яйця сидять на квочці...

засвітила ліхтарку ←

Баба: Ой, не кажіть! Мене ніхто не здурить! — 4 — 5

Аґроном: Ціло, не здурить! А я здуривби, геть голову закрутивби. Така молодиця, аж охота збирає!

Баба: О кажіть! Хто би знав що ви за один, може акурат багацько люди повідають і навіть в співанках так стоїть, що такий може заворожити, тай ще акромон, рахувати....

Та я тепер вже так якби не аґроном; я збираю шишки, лікарські, [illegible]

Аґроном: А ви знаєте співанки?

Баба: Та знаю.

Аґроном: А заспівайте. Може Мені придасть до [illegible].

Баба: Та ни знаю ци возьму на той голос, але спробую...

Співає:

Ой піду я степом лугом,

де мій милий оре плугом

Аґроном: Плугом? Ага: Найкращі плуги дістати можна в Центросоюзі - Львів - вул. Зіморовича.

Баба: Взяла йому фаску масла

на полуденок принесла

Аґроном: Масла. Ага — масло: Масло з "Маслосоюза" з конюшинкою купуйти - вісісм склепів у Львові.

Баба: Як наївся то напився

~~Та зійшов з чобіт~~ Та на межі полягав
~~сів на межі тай~~ роззувся

Ага! Добре - вода мін. з фабр. Здоровле вул. Здоровле 2:9

Аґроном: ~~На краще смаровило до обуви: паста Елеґант Левицької С-ка - да є полиск і консервує скіру!~~

Напився кафе: Пийте мінеральні вода з фабрики Здоровле. Львів, вул. Здоровле 2:9.

Баба: А як з ним поговорила

то ліхтарку засвітила.

Аґроном: Електричні ліхтарки й батерії "Даймон": світять ясно й горять довго!

Звичайні свічки а також церковне приладдя можна дістати в доставі Львів вул. Руська. Українське мистецтво. Сукна "Міка" вул. Городецька 121.

Баба: ~~Не кажіть, то кажіть, а ви таки планетник! Я би вам ніколи не вірила.~~

Баба: А бодай вас! Що кажіть, то кажіть, а ви таки голова!

Аґроном: ~~Тікаю, бо~~ А он іде голова "Просвіти" Галущинський і скаже потім ~~що я замість просвічати народ - бабам голови кручу.~~

~~/ Аґроном виходить/~~

ГАЛУЩИНСЬКИЙ

Галущинський: А що ви тут робите, мамусю?

Баба: Планетника здибала тай ледви спекалася! Якби не ви то Бог знає що вийшлоби з того! А може й ви який планетник?

Галущинський: Ні, я голова "Просвіти". А який то планетник?

Баба: Акромон ніби то каже, але біда його знає. Торік биз такого мальційника то шість неділь посуха була...

Галущинський : На гроші?

В Оренштайна, в Оренштайна хата біл[а]

В Оренштайна, в Оренштайна [illegible] мила

А у мене, а у мене в хатині

Мит[illegible] книжки і писанки

Він не оре, він не оре, він не сіє

А у нього, а у нього [illegible]

А у мене, а у мене серце мліє

Мій в Просвіті вітер віє...

Баба: Та де на гроші! На дощ!

Галущинський: Дивує мене матусю, що ви ще в якихсь планетників вірите. Певне "Життя і знання" не читаєте. От в чім біда. Просвіти, просвіти вам треба.

Баба: В нас є "Просвіти" та що з того!

Галущинський: А кооператива є?

Баба: так якась...

Галущинський: дивно: "Просвіту" маєте і кооперативу і ще вірите в планетника! А що в "Просвіті" є?

Баба: Та є дві лави ще либонь що стіл. Ага правда є ще потрать... така гейби ваша. Але ні в кожусі і шапка тагі на бакир. Якось так дивненько се називає....

Галущинський: Може Шевченко?

Баба: Ага, ага: той, той... А ци то не ви будете?

Галущинський: Ні, я тільки є головою...

Баба: Та кождий з головою! Биз того не обійдеси - голова мус бути!

Галущинський: Ну, а що є в корперативі?

Баба: Та повідають, що якась Манька... ци я знаю...

Галущинський: Що за Манька?

Баба: Манька...

Галущинський: В склепі чи де!

Баба: Та в склепі.

Галущинський: То чого ви її тримаєте. Возьміт іншого крамаря.

Баба: Та крамар є і Манька є. І він ту Маньку наробив. В тім то ціла біда!...

Галущинський: Ага! То манко!... Вже розумію.

Баба: /на відхіднім/ А я вам повім: то й но пани так називають - манька ци ни манька, а як би ни крали тоби того ни було!

/ баба відходить/

Галущинський: Ох горе мені, горе і "Просвіта" є і народ не просвіченний... Що значить народ? Народ, як народ, але баба... Так баба. А врешті яке мені діло до бабів. На те "Нова Хата", Союз Українок А важко жити на світі:

Співає:

У сусіда хата біла, у сусіда жінка мила

А у мене ні хатини ані милої дівчини.

Сусід оре, сусід сіє, у сусіда зеленіє,

А у мене серце мліє по "Просвіті"

Посол Олуцький

Олуцький:Го,го голубчику!Но я...Годі сумувати.Голою ю муру не розібєш а шкода,бо що варта "Просвіта" без голови?

Лущинський:Є Брик ~~то~~ мене заступить.І так задовго чекає!.. нас

Олуцький:Но я.Най почекає...Але журитись нема чого.

~~Співає:~~

Олуцький: Голово "Просвіти"чого зажурився
чи воли пристали,чи з дороги збився?

Лущинський: Ні воли пристали,ні з дороги збився
тільки зажурився,без долі лишився.

/хор співає рефрен/

Олуцький:Но я - пустяки.Що там доля:нема голій долі волі навіть у сто долі:.Як почуєш в ногах болі не поможуть нові волі,ще більше будуть мозолі...

Лущинський:Ви все той самий:поет!

Олуцький: Як випаде:поет і господар,політик і кооператор:все знаєте як в нас:усім мусиш бути!

Лущинський:Подивляю вас пане после Олуцький!...

Олуцький:Я не посол Луцький,а посол Стрийський,а посол Луцький то Зенон Пеленський...

Лущинський:Перший чи другий?

Олуцький:Одинокий :на цілу Волинь,Полісся,Підляша і тд.

Лущинський: Питаю,чи перший Зеновій Пеленський,чи другий,бо їх є двох.

Олуцький:Но я...Не шкодить,може бути і трьох.

Лущинський:Ви мене не зрозуміли:говорю,що є лише двох Пеленських...

Олуцький:Вистарчить і двох!,пане голово...!

Лущинський: Не в тому річ.Я беру справу принціпово - як є двох то може бути трьох.

Олуцький:Може бути! О тут вилазить оця ваша хоробллива принціповість, за яку ми все покутуємо:бо нож дивного:де є двох там може бути трьох і третий.Тут помиляєтесь пане голово!...

Лущинський: Не кажіть мені пане "голово".Кажіть пане руко,ного,що за хочете,аби тільки не голово.Я вже маю досить того головства.

Олуцький:А чого даєте себе вибирати,як не почуваєтесь на силах!

Лущинський: А ви почуваєтесь?

Олуцький:Я ще почуваюсь! І то на всі заставки!Треба про господарство - но я про господарство... Треба про політику:зофорт! Про поезію чи кооперацію альво - як з рукава

 8

Примірои про господарство:

Братя селяне! Важка скрута в нашім сільскім господарстві і нашім Сільскім Господарі. Тому тримаймося, братя селяне, бо біда буде як нас не стане!

Лущинський: Славно! Славно! Славно!

Олуцький: А тепер про політику:

Шановні панство! Хто визнається в нашій політиці, цей бачить наглядно, що вона розгортає перед нами широкі можливости і то у весь ріст: вширш і в поперек! А вслід за тим, що нам залишается? Хіба закінчити словами одного з наших відомих редакторів: "п і д с у м к и я с н і, щ о д а л ь ш е б у д е г о д і в і д г а д а т и...."

Лущинський: Прекрасно! Прекрасно! Прекрасно!

Олуцький: Про поезію то зайво вам згадувати, пане голово.

Лущинський: Ой не кажіть голово!

Олуцький: Пане президенте...

Лущинський: Так, так то вже краще...

Олуцький: Отож поезія вже від давна виходила в мене славно та від коли ~~зробили з неї~~ [вона зійшла на] варіяцію я махнув рукою і пішов в кооперацію. Думаю, що мав рацію!...

Лущинський: Мабуть що так.

Олуцький: Ну я ...Кооперація річ велика, це будучности музика.

Лущинський: Очевидно нема двох думок!

Олуцький: Отож послухайте про кооперацію:

Друзі кооператори! Як бачу вас то відживає серце хоре. Часу не гайте з низів починайте. Працюйте з вечора до ранка, щоб не було зловживань в місті, а на селі манка. [Відпочивайте не взимі а літом і оставайте з Коопераційним здоровлям.]

Лущинський: Святе ваше слово. А я ще скажу, щоби не було дефіциту, бо потім годі ~~щось зробити, ані покинути ані лишити... Як намножуться клопоти то до життя нема охоти і годі дати раду ніщо не сходиться з переду ні з заду.~~

Олуцький: Но я треба, ~~аби вішився і треба~~ не лиш собі дати раду але й другому: Я всім дам раду.

Співає:

Тече річка невеличка з вишневого саду
мене просять мене кличуть всюди на пораду
Гей-гей, гей-гей,
мене просять мене кличуть всюди на нараду

[Порадь же нам после Луцький як рідная мати Ти замкнути наш інтерес та вража грати.]

Лущинський: І мене також. кличуть кав'ярні на гарну каву

Луцький: Но я правильно!

Лущинський: Тільки не знати, що то з того вийде.

Олуцький: Як не вийде то вийде.

Лущинський: Ну, а як ви думаєте? /шепчуть на ухо/. кавце

Олуцький: співає: Хотівби я і боюся

Хотівби я і боюся і тд.

І в останній хвилі страх

СТАХ СЛОНІВ:

Слонів: Слоні один з другим! Вже знову щось змовляєтесь, га? Ви думаєте, що ми вам позволимо, ~~- ми радикали, соціялісти і спеціялісти?~~ Не ма, братку: не піде так гладко!...

[Гей] Хлопи радикальні, ~~і~~ ви ~~всі~~ слоні ~~соціялісти~~ [ідеальні]! Кривду нам робить УНДО, ~~я з тої журби в день не можу спати, в ночи їсти!~~ ~~То~~ ~~даххмихдахнедакиа~~ [То] що ми ~~бавили~~ з ~~УНДО-м~~ [ним] до недавна [мали], то тепер вже не ґильтує і що робит УНДО то нам не пасує. Бо як УНДО має проґрам ~~такий~~ ни ні початку ні кінця я не можнася я дошукати, то ми маємо такий, що ніхто не може нарікати: Починаємо всьо наново, а проґрам наш: ~~не~~ робити всьо безпроґрамово! І ми на злість УНДО-ви до другого інтернаціоналу приступили і з партії всіх дуків порозганяли. Лишилися один каменичник і три дідичі, але скоро підут і тоті. І так за якийсь час в партії лишиться тільки я- Стахів і трохи Навроцький, аж тоді не буде в партії ні, зради, ні інших гоцків - кльоцків.

Співає:

Ми радикали /але, але/
свій розум мали/але, але/
і носа свого туди не пхали/але, але/ (2)
щоби в слушний час, другий для нас
з вогню каштани повитягали/але, але/ (2)
а ми будемо критикувати
на ввесь світ кричати/го, го, го -ооо!/

~~Але ви собі до серця не беріть і дальше робіть. Слава не поляже лиш тихо - ша! Нікому не кажіть - послухайте ради Слоня, бо так вам не порадить навіть ваша Ундона.~~

ФРАЙТЕР ПЕЛЕНКА

Пеленка: Донер ветер сакра фікс! Герштельт! А що ви тут один з другим робите? Навіть не замельдувалися. Га? Хто вам позволив, сапер льот

цум кукук нох анималь! Гапт ахт! Нідер! Ауф! Рут - спочинь хлопе і видихайся! дам я вам школу - сакра фікс мокра: гапт ахт! А тепер всі як на команду слухайте і підтягайте:

Співає:

Пятнайцять років як я мав
то вже пером писати знав
і в каламар його мачав
і все писав, писав, писав.
Так писав, так, писав, так писав,
я все писав, все писав, так писав
так писав, так писав, так писав,
бо вже писати знав.
І як трошки я ще підріс
не пішла наука в ліс
ще писати підучивсь
і політиком зробивсь
так писав, так писав і тд.
А як добре научивсь
фрайтера ранґи дослуживсь
добре сплю і добре їм
та приказую усім.
Так писав, так писав і тд.

Добра була! Спочинь... А тепер хлопці звіт: може хто що потребує?

Лущинський: Прошу послушно - я мушу зробити аусбляйбен...

Пеленка: Можна троха витримати!

Олуцький: Прошу послушно: мене болять нерви...

Пеленка: Як болять нерви то підеш до резерви!

Слонів: Мене, прошу слухняно, голова болить і робиться пано.

Пеленка: Нема ніц пано! Скінчилися маркерації і препінації! Слухайте як приказую, бо фрайтер як Бог. Хто фрайтра не боїться, той ще страху наїсться. Гапт ахт! Рехтс ум! Мір нах - дірекціон просто неба віком: м а р ш !

/ музика грає марша. /

Донцов – Лоцкий
Божирович – Бомцьо
Будницький – Будин
Голубець – Ябць
Юрга – Илницкий
Иосеб – Лоцкий

 11

АКТ II.

ДОНЦОВ

Дон Цов: співає: Сам роблю все, сам все знаю
критукую і справляю- сам
Сам теорії складаю
сам все пишу - сам читаю - сам.

Шановні збори! Українськиц фашізм складається з проводу і маси. Провід це реґулятор волевих і телячих імпульсів мас і ним цебто проводом, є евентуально я - донцов, а маси це ~~еме мент~~ інертна товпа, якої представником є ви, цебто мешканець Академічного дому.

Студент: І Бриґідок...

Дон Цов: Українськиц фашіст в першої мері мусить знати і вглибитися в катехізм українського фашізма.

Студент: Знаменито пане доктор! Перша кляса.

Дон Цов: А ви чи знаєте катехізма українського фашізма?

Студент: Я знаю, а ви чи знаєте!

Дон Цов: Мені не обовязано є знати! Я теоретик! Отже питаю

Студент: Але все ж таки практика ліпша, ану я вас перепитаю найголовніші засади.

Дон Цов: Вольте! Це в сам раз я хотів вас перепитати.

Студент: Но хаі буде і так.

Дон Цов: Отже питаю: чий ти сину?

Студент: Я син Риму.

Дон Цов: Що їш рано?

Студент: Макароні.

Дон Цов: Хто твій ворог?

Студент: Всі червоні.

Дон Цов: Чим вбиваєш?

Студент: Королями.

Дон Цов: Як підходиш?

Студент: З під треф дами.

Дон Цов: А відміняйте слово: Рим.

Студент: Хто, що - Рим; чий/чия, чиє - реммі;... А ви ~~радаєте~~ граєте реммі пане доктор?

а грають тільки лябета - і насолю дурака - себто відна

Дон Цов: Ні ~~не навчився~~.

Студент: То шкода.

Дон Цов: А тепер дещо з літератури. Кожний фашіст повинен вміти писати поезії. А ви вмієте?

Студент: Я вмію, а ви?

Дон Цов: Цеж мене не торкається. Я ж теоретик!

Студент: То добре, зарецитую одну свою поезію

Ржать бистрі коні

Макароні! На припоні, чорні, білі — не червоні

і - гу, гу, гу

Бий, ріж, рубай

а всюди кров, кров, кров

повкров!

Стогне земля...

Дон Цов: Що стогне? Фашістам не вільно стогнати.

Студент: Не вільно? А в крайних випадках?

Дон Цов: У фашістів не сміє бути ніяких випадків. Ну а тепер скажіть ~~[illegible]~~ мені, що ви зробите для фашізму, як скінчите студії?

Студент: Піду на посаду і запишуся до УНДО-а або Католицького Союзу.

Дон Цов: Так гаразд. І бийте всіх, хто проти фашізму. Паняли!

Студент: Як бити то бити! Ну, ходім бити...

Дон Цов: Ви самі йдіть я тільки теоретик.

Студент: Та як я піду без проводу?

Дон Цов: Ну, то евентуально ходім оба, урра!

Студент: Гура!

Д: Ні, я тільки теоретик (виходить в другий бік) / Студент іде в один бік Донцов у другий./

БОДНАР РОВИЧ

Ровкч: Ви куди так розмахалися?

Дон Цов: Бити ворогів, пане Боднаровичу!

Рович: То я ваш ворог?

Дон Цов: ~~Хто не з нами той проти мене!~~ А хто ж то вищав у новім Часі мене і мій Вісник. Радусу вам ще повчитись бо без науки не ма науки

~~Рович: Як ви смієте говорити так до свого бувшого учителя?~~

~~Дон Цов: А як ви можете ставати на дорозі своєму бувшому учителеві?~~

~~Раджу вам ще поучитись - бо без науки звязані кожному руки.~~

Дон Цов співає: Тихо сиди, в перед не рвись

книжку бери і пильно учись.

Бо без науки звязані руки

нема політики без муки.

Фовяч: І анархія! Яку ви мирите в своїм дісяику!

Дон Цов: А що значить анархія — скажіть, будь ласка, як такі мудрі!

Фовяч: Це так само як примірем: (Олігархія) стархія, чі ієрархія і т. д. залежить як хто розуміє: інакше розуміє Львів інакше Станиславів... Загалом ми народ зрозвинений індивідуалізмом...

Дон Цов: Ну добре! А що значить індивідуалізм?

Фовяч: Це залежить також як хто розуміє. Загалом поняття "індивідуалізм" [illegible], "індивідуум" це річ згляди. ~~XXV~~ На приклад: Позичить вам хтось гроші або дасть посаду — то є: <u>індивідуальність</u>, скаже вам хтось правду в очі ~~і~~ або наговорить дурниць ~~це~~ то є <u>індивідуум</u>... То так само: як хтось ~~що~~ з вкраде богато то є зловживання, а як мало то мамко... Звичайна гра слів.

Рович співає: Бо тепер такий настав вже час
що кожний є політик у нас
Тож не дивуйтесь любі панство
що завелось в нас політиканство.

Дон Цов: Ви все знаєте без мене? Як так, тоб скажіть, що значить слово "ресорджементо".

Рович: Ресорциментo?

Дон Цов: Алеж ресорджементо.

Рович: Но, я й так говорю. Бо це залежить як хто вимавляє. Англік вимавляє інакше, Француз інакше, інакше ви, а інакше я. Одже ресорциментo значить... Но зараз поясню: мене приміром минулого року Зив порівнав з Мусолінім, і я сам те знаю, що я з виду подібний до Наполеона...

Дон Цов: Алеж не вілбігайте від теми.

Рович: Ага! Ресорциментo це слово... яке найдемо в словарі чужих слів а воно значить - зараз Вам поясни річ мається подібно, як з літературою, бо в нас в літературі є повний застій, а то походить від слова застоятися, ну а на стоячки писати хочай статі знас то як не вигідно!

Дон Цов: Знову плутаєте... Навпаки

Рович: Навпаки. Це так само, як моє відношення до Ундо. А УНДО, як вам може відомо є така партія. А партія це є гурт людей, але ви в тих справах не визнаєтесь, ви ляк.

Дон Цов: Я ляк? А що значить ляк? скажіть як знаєте?

Рович: То є такий, що не розуміє того, що говорить...

Дон Цов: То якраз ви! - не розумієте, що говорите і що пишете!

Рович: Не розумію, бо не маю словника чужих слів.

Дон Цов: Ви мені словарем чужих слів не тикайте, бо як вас тикну, то вас своїм публіцистичним пером знищу.

Рович: А я вас редакційними ножицями пітну на кавалки ось маєте...

Дон Цов: Ой рятуйте, розтяв мене на дві половини я гину!

Рович: Лікаря дайте! Лікаря !!! Ай яй яй яй...

Др. ЦАЙЛЯЙСЬ

Др. Цайляйсь: Тихо ша... страху нема
Я маю тут апарат Цайляся
Чи живий, чи вмердий -
Шах, мах, трах - буде цілий.

стор 16.

Юрза і Короб..

по горі

У місяць хоч світить до зір не копитам
Твоя погуби мій [illegible]
Есеній" зірочки мигають ясно.
Хто ж це знав
Дай же [illegible]
поцілував

Рович: Ой буде цілий, учитель мій
в вас ґеніяльний чародій
а я як, а я як, ~~скоріш, скоріш~~ учителя
скоріш, ~~скоріш~~ учителю вставай.

Др.Цайляйс: /зачаровує апаратом/: Ой біда не встає
і що з ним є, і що з ним є

Рович: А я як, а я як
Прийшов кому мають ~~вже~~ край.

Др. Нецайляйс: А ви знахорі, чародійники, ворожбитники і голопятники - що тут наворожили?

Рович: Учителя розтів на двоє, ой горе моє. /плаче/ ~~Ратуйте ви певно поможете.~~

~~Др. Нецайляйс: А звідки ви знаєте, що я поможу? Я українськи~~
~~Рович: ... Бо ви є наш український дядек.~~

Др.Нецайляйс: Що йому є?

Др.Цайляйс. Впав і не встає.

Др.Нецайляйс: Пощо такі дурниці казати, як я вам тут дам, то всі будете тікати / бє буком/ а! а! а!/ всі тікають, а на кінці ~~дон Цов співає~~.

~~Дон Цов~~ Нецайляс: співає: Не треба штук, не треба мук
для наших є найліпший бук
Найліпший лік для нас то бук

V ПОЕТ І ҐІМНАЗИСТКА по Юрзі

Ґімназистка: Так гарно скрізь, ах Боже!...

Поет: Коли і де?

Ґімназистка: Тепер на світі.

Поет: Вам тільки так здається: однаково ~~все~~ в зимі і в літі.

Ґімназистка: Весна... Ах, як я люблю весну. Так чудесно!

Поет: Залежить, як, коли, і з ким.

Ґімназистка: Дивіться: серпанком лягає наче дим вечірна мла, а довкола тьма і зорі там у горі тремтять так зворушливо...

Поет: Ніяке диво: на те вони і зорі, щоб тремтіли. Щож більше їм робити!

Ґімназистка: Кому?

Поет: Та зорям... Чи мають може в редакції клопоти? Чи робить їм хтось спори, так як мені мої сердешні приятелі, що пишуть критики пародії. Інакше зорям: вони щасливі, не потребують навіть і гроша по

людях позичати; можуть тремтіти, танцювати - що захочуть!

Ґімназистка: А ви танцюєте також...

Поет: Егеж. Танґо і фокстрота. До танцю в мене все охота.

Ґімназистка: Дивно! Ви такий великий фільозоф, а любите танець.

Поет: Но, так, крім поетичних і ліричних строф я студіюю Ніцшого.

Ґімназистка. Нічого не студіюєте? Ага ви вже скінчили, а я й не знала...

Поет: Ніцшого, кажу, студіюю.

Ґімназистка: А я знаю, що тільки по "не" приходить другий відмінок. Має бути нічого не студіюю а студіюю щось. Як не віриte спитай те Рудницького з "Діла".

Поет: Рудницький сидить от так зараз коло мене, але від коли написав критику на мою повість, то я не люблю з ним говорити.

Ґімназистка: А я, граматику добре знаю: я на останній конференції мала дуже добре.

Поет: То не є ніяка граматика, лиш фільозофія, а фільозофія це велика річ, незглублена як ніч, і не раджу вам углублюватись до її нутра, бо там проблем є тьма!

Ґімназистка: Що там проблеми! Граматика і математика: весна, ах весна, яка то краса. Співає:

Що там граматика, що математика,
як в серці в мене туга
хочу я кохатися, хочу цілуватися
серце проймає жага.
Що там граматика, що математика
вчитись не буду вже я,
хочу шаліти з кохання пяніти
дайте скорійш Бабія.

Поет: То я! Я пані!- той про котрого співаєте...

Ґімназистка: Ви ?!...Ох, ах, ох!/мліє/

Поет: Заспокійтесь! Сідайте поговоримо...

Ґімназистка: Я можу вийти за вас зараз заміж! і то негайно!

Поет: Ні, ви мене не зрозуміли. Подумайте - вим не знаєте, що то подружжа.

Ґімназистуа: Я все вже знаю!

Поет: То мало знаєте. А де помешкання? Найменше 200 долярів відступного!...

Ґімназистка: А не можна без відступного?

 16

Поет: Не може,тому я відразу відступаю.

Гімназистка:Ах,не відступайте,благаю.

Поет: Ну,добре...

Гімназистка: А як ви дивитесь загалом на кохання?

Поет: Так як бачите...

Гімназистка:А саме?

Поет: Поезія!мистецтво!фільософія! Кохання для кохання!Шукаю людини і настрою,..

Гімназистка:добре,але я мушу спитати мамусю.

Поет: Це зайве.На віщо - звичайна дрібниця і не годиться...

співає:

Це тка дрібниця,що краще не питати.
Звичайна небелиця і легко відгадати
кохання - що кохання,одно звичайне слово,
що декому зашкодить,а декому здорово.
Кохання ідеальне так зване плятонічне
богате на зітхання,коротке і не вічне
кохання випадкове,таємне,принадідне
найбільше приманливе,тому що є вигідне.

Гімназистка:Але у вас і голосок,як у соловейка.

Поет: А вогонь аж жаром пройма!

Гімназистка: Не знаєте,що нині грають в кіні.?

Поет: Я не музикальний,а кіна літом не люблю дуже- здоровлю,бачите не служить:краще як Руссо під небом на природі,воно тепер і за кордоном в моді.І любо душа знімається в простори,знову оживає серце хоре.Фільософія життя це існування без пуття,це тайна віч його хотіння:жить,творить,кохать,бо потім прийде отупіння.

співає:

І пупінкам весняних рож,
у друге цвисти вже не мож
як промене весняна дрож
пиши пропало!
Тому,як чуєш в серці жар,
як тужно ллється танґа чар
то користай з життя примар
бо їх так мало.

Дует:

Прогуляєм ніч до ранку
випєм щастя до останку,
а на білому світанку

Скажу словечко тобі
що до віку ти вже моя, моя, ах моя.
прогуляєм ніч до ранку
щоб забулись смутківвх дні.

ВІДОМИЙ КРИТИК

Критик: То ви лірик! Бачите я знав, що ви лірик і нащо вам писати повісти! То зараз пізнати, що ви лірик, а не епік. Не епік, не епік, не епік. Усе виходить тоді у вас бліде і хоре...

Ґімназистка: Ви чули наші розговори?

Критик: Не кажеться розговори, а "балачки". Чуєте б а л а ч к и ! З котрої ви кляси? Як називаєтесь? Балачки, а не розговори!!!

Ґімназистка: Ах змилуйтесь я вас прошу благаю!

Поет: Вибачте, але то рації не має! Чи нам не можна тут стояти і розмовляти?

Критик: Навпаки: це не мішає справі а навіть і забаві. Я лиш одну вимогу маю "балачки" а не "розговори"... Цього не подарую і запамятаю.

Поет: Це не слушно?

Критик: Як?

Поет: Не слушно!

Критик: Польонізм, польонізм! Має бути: н е с п р а в е д л и в о, н е с т і й н о.

Поет: Ви завсігди чіпаєтесь.

Критик: Як ви сказали? Завсігди чи завсіди?

Поет: Завсігди!

Критик: Завсіди.

Поет: Завсігди.

Критик: Завсіди.

Поет: Завсігди.

Критик: Завсіди. /бійка/

Критик тікає

Поет: На успокоєння нервів затанцюймо 15 фіґуру Танґа

Ґімназистка: Води, води, води ди ! Ах ратуйте!!!

/поет й ґімназистка втікають/

~~КТИТОР~~, КОРОВА і ~~ЮРЗА~~ МУРЗА.

Торба

Ктитор: ~~О що вам йде?~~ Мої поважання, пане Рудницький! Дайте най стисну вашу руку!

Критик: ~~Що значить йде, хто йде, як йде. Має бути:~~ В в чому річ! В чому річ! Були?

а як хто не вміє лупить?

вдарка

Ктитор: Ви мене не вчіть, я ще з малку говорити навчився. ~~Правда~~ ~~ж~~ ~~ра~~?

18

Юрза: Правда!

Ктитор: Навчився в малку чи не навчився?

Юрза: Навчився!

Ктитор: 20,000 накладу маю й ґазети, що мені такі учені і поети!

Критик: А я в "Ділі" як схочу знищу вас з коровами і читачами, так що н не поможуть гроші і реклями.

Ктитор: От краще зробимо пакт: я молодік від інтересу і не люблю довгих процесів. Скажу вам дві слові: замість мене вчити навчіть мою корову, а я кошти покрию і заплачу здорово.

Критик: Ви божевільні? Корову вчити мови?

Ктитор: Вибачте не знаете моєї корови. Це талан! Це не бувала штука, її в голову полізе і наука!

Критик: Сіль, ву пле месіє, сине пасе

Ктитор: Як не пасе! Пасе і молоко дає!

Критик: А чого вона так хвостом махає?

Ктитор: Літиться!

Критик: Не кажеться літиться, а літнискує, або на літниску, на пляжі. Я не можу слухати такої мови! Як кажемо: днює, ночує, зимує, то має бути і літнискує.

Ктитор: Ви не розумієте, що то значить.

Критик: Я не розумію? Я... не розум зу-мі-ю ?!

Ктитор: А не розумієте, бо то значить, якби то вам пояснити... Ну - карнавал, коров, дансінґ.

Критик: Не говоріть дурниць! Корови на дансінґ не ходять. Ви з мене не робіть варята я не позволю...

Ктитор: Що не позволите?!

Критик: Не позволю - це глупі жарти і з вами балакати не варта.

Ктитор: Мовчіть!

Критик: Не буду! Я вам покажу!

Ктитор: Ви мені? Геть з відси, геть! /бійка/ Юра! Боднарович! Тримайте мене, бо він мене забє! Корово! Дай йому добре шкалу за мене і за цю крамолу.

/корова бере на роги критика і викидає за сцену/

РЕДАКТОР Г. ЛУБЕЦЬ, КТИТОР, КОРОВА, ЮРЗА МУРЗА

Лубець: Цікава корова. Дійсно цікава.

Ктитор: Ще й як! В цілім краю йде про неї слава. А навіть на Поліссю, навіть на Волині знають вже про неї нині.

Лубець: Я бачите на корову дивлюсь своїм оком: так сказатиби краще з мистецького боку.

Юрза: Ясно! Інакше годі тут дивитись, в такій корові можна залюбитись! Це штука гарна мудра і практична - якби не її брати навіть поетично.

Ктитор: А що за хвіст, який довжесний!- і тоненькі роги... Ви здається аматор: дивіться на ноги!

Лубець: Гарні, нема що казати; колись до бестями я захоплювавсь такими ногами, а тепер...

Юрза: Так, розумію!- Мабуть надоїло! А все мода наробила -скажу в чім тут діло: як сукні прикоротили так привикли очі, що тепер хоч найгарніші дивитись не хочу.

Ктитор: А вгадайте, що за раса? Назва її "Краса", впитись можете красою більше, як в Атляса.

Лубець: А чому не у Говерлі, Фукса або Вовка - ходіть могорич запємо, щоб жила коровка.

Ктитор: До Відродження на лежу.

Лубець: Ви чи та корова?

Ктитор: Я! Вона лиш пє водицю, коб була здорова!

Лубець: Вода також не пошкодить. Дайте їй "Черчанки" буде молока давати нараз зо три збанки.

Ктитор: Ой боюся, бо чував вже, що сталось з биками: як напилися "девятки" рвались до бестями. Небезпечно! І ви не пийте; не всидите в хаті і не зможете писати політичні статі.

Лубець: І не хочу. Пощо мені! На тім загумінку ні політика ніякий робить вам нагінку, Лиш мистецтво моє діло, в чім працюю сміло, хоч признаюся вам щиро, що найдільші шанси мають в мене-циганські романси.

Юрза: Ой романси! Не згадуйте, не кажіть, бо в мене в серці дивна гніть До нині ще огонь не втих від них. ~~Якась крійливи напливає хмарка, гейби на вид за стрічкове доларка. Хотілосьби думать про літо і весну, про рай надземський і красу~~... Напишіть мені романс про мою корову, доларами плачу!

Ктитор: ~~Про Красу! Мою Красу? Прошу дуже, тут повно шанс: доларами плачу напишіть романс!~~

~~Юрза: Про Красу, про корову - романс?~~

Лубець: Добре я напишу.

~~Юрза: Ура!~~

~~Ктитор:Ну,гаразд:пишіть разом,буде приємно!~~

Лубець:Нащо писати!Я відразу заспіваю:давайте-починаєм:

співає: Казала корова прийди,прийди
казала небога щось дам,щось дам
прийшов понеділок пішла на харінок
нема,нема корови дома.

Казала корова прийди,прийди
казала небога я сира дам
прийшов у середу пішла між череду
нема,нема корови дома.

Казала корова прийди,прийди
казала небога я масла дам
прийшов у суботу не мала охоти
нема,нема корови дома.

Казала корова прийди,прийди
казала небога прийди щось дам
прийшов у неділю...
/вже була дома!.../

Всі: Ха!ха!ха!

Ктитор:Панове,ви жарти робите!Це ніжний романс!Таких поезій в мене в редакції цілі гори.

Лубець:Як ні,то ні!Я маю одного композитора,він згармонізує переробить на танго,або на фокса і піде як шлягер.Врешті ви мені не крутіть юра,бо я не ваш редактор - кажіть в чім річ і справа готова.

Ктитор:Добре,нехай буде й так.Ви маєте написати статю:але статю!Без круцьків і заковиків - просто і ясно!Так і так...з нашої скрути,з нашого духового занепаду,може нас вирятувати тільки добра молочна корова...На що я маю вам богато казати:стаття боєва,рішуча!Киньте зов:всі до коров! На молочний фронт...Покличте на допомогу своїх муз,а вдячні будемо вам і Маслосоюз!

Лубець:Не можу так з рукава писати,мусити поясненя дати...

Ктитор:Прошу...Це як бачите - корова:складається з кількох частий та буває уякої масти і всякий буває в неї ріст:тут починається - голова,а там кінчиться - хвіст.Зашшіть!

Лубець:Ні я так запамятаю,здорову память маю.

Ктитор:То добре.Слухайте далі: головою вона в перед ходить а хвостом

на всі боки водить, рогами тримає рівновагу, пащекою гасить спрагу. Та найважніше у ділі:- Ось де цей секрет про який не знає навіть поет; там джерело усіх її прикмет!...

Лубець: А я купивби, тую корову для "Неділі" вже всі гроші маю -браку мені ще 5.-зол. Позичте мені 5.-зол.

Ктитор: Нема дурних.

Лубець: Ага, отож в долішних кондиґнаціях, тіві ґотицького стилю корови є всякі надбудови як буває звичайно у всіх поверхових: барокових, рококових і ренесансових. Роги, хвіст і уха - це лише прикраса. Вже знаю! Добра була! Ходім до Атласа...

Ктитор: Ні братку, там не піду! Краще Шлісерова: вигідніше, зручніше і кухня здорова. Я тримаюсь панове тільки все одного: Свійд до свого!

Юрза: А ну гайда! В дорогу...

/Юрза і Лубінь сідають на корову Ктитор поганяє/

Хор:

Тореадори ти моя корова
тореадор, тореадор -
кобй все вона була мені здорова
корова моя
моя корова та,
корова та,
моя коровиця.

Лисаєв
спів

Пост і Павка стор 13.

Стор. 13

А К Т   III.

Дон Х У А Н і МАДОННА С І Л Ь В І Я

Дон:Реверанс,мадонно Сільвіє!Ви кудою?

Мадонна:~~Мрійи~~ О"мерсі бієн" - до зір ~~світили~~ що світятьсян на сході.

Дон:І я також.Це бачите у моді!...

Мадонна:Нові шляхи там стеляться свійно...

Дон:І любо так і мрійно.І но...

Мадонна:Що іно?...

Дон: Усе те саме!Не змінена програма...Стає аж скучно.

Мадонна:Знаю!Зміняти любите усе,тому не зручно...

Дон:Ах так! Хотівби перемін:усі зусилля мої привязувать до партії од неї досадно,стидно!Я зміни люблю - горю,займаюся полумям незбагнутим у мене зміни мусять бути! Інакше трачу це горіння - бурхливе серце кидаю ~~тавпі~~ під ноги і мій розмах - це жах!...

Мадонна:Боюся,любий дон Хуане,що з вас нічого не остане.Ще я до мети готові не дійти.

Дон:До мети,або нової зорі!...Були такі,що вже туди дійшли.Приятелі давніші мої - ви мабуть їх не знали.Людина наче той пісок у морі:як порошина - куди повіє вітер , понесе...

Мадонна:Не кожного і не все.Та бачу,що у вас якісь "вельтшмерцен", як в пережитого маркіза...

Дон:Ні,Сільвійо- скоріш грошева криза!

Мадона:Ах цитьте,не кажіть! Такий то з вас поет!...

Дон: Я в тим не криюся.Хай знає світ,це не скрет...Але послухайте - ось грають менует...Будь ласка може затанцюєм?

Мадонна:Одно мене дивує:чом саме в вас така тяга до тих звичаїв,форм аристократичних:"мадонна Сільвіє, дон Хуан" це не етично...

Дон: Я знаю і може не практично та пролетарська ця культура якась не поетична:бетон,залізо,димарі і все оті пролетарі...

Мадона:А пятилітка?

Дон: Що за неї /щастя,що ніхто не чує/ неволя, Сільвіє - жахлива клітка де люди мучаться і ніч і день / усе голодне без сподень!

Мадонна:Та прийде день...

Дон: Чи один! А тимчасом "евіва ля віта" лиш долар пан і квіта!

Мадонна:Ах цить!Досить ...Танцюємо!...

Дон:Життя це справжня маскарада! Це танок:- у невідоме скок!

донна:На кожнім кроці зрада.

:Там мадонно,Сільвіє,не врятуєшся від згуби - від вітру падають і радикальні дуби...

ЗАЛІЗЯКГАБСБУРСЬКИЙ,академик ІКРИЛО,св.ІЛАРІОН

Залізяк:Ов що за стріча,милий пане,лицарський дон Хуане! Час пятиліт ки,Дніпрельстану,бачу паням співаєте пеани...

Дон:Звідкіля взявся з вас такий моралізатор: - чи може знов,який но вий диктарор?Хто ви такий?...

Залізяк:Блудний лицар.Шукаю все пригоди...

Дон:Шкода,що вже минувся цар,булаб нагода...

Залізяк:А щож то цар? Погано може було за царату?Чи не давали людім плати?

Дон:Не більшу як тепер?

Залізяк:Тепер дають лиш вибраним панам:почесним пролетарам!

Дон: Ви до кого звертаєте це слово?

Залізяк:От так на здогад буряків...Зажартував,вибачте здорово...

Дон:Чи жарти ці ще давні ваші Петербурґські,чи вже нові цісарські і Габсбурські?Та тямте,що прийдеться ще вам здати справу -на свідка кличу Сільвію - я не позволю на таку забаву!

Залізяк:Ну щож...Підемо може на двобій? Будь ласка:я готов і Розінан до тес мій! За Сільвію за її красу я вас на шницель посічу,на штуки рознесу.

Сільвія:Одна хвилина...Вспокійтесь лицарю з над синього Дунаю,я тут рішаю:це мій коханець і його вибіраю.О ревуар! Бон суар:прощаю!.

Залізяк:Цум відерзеген у Відні на Рінґу,або в Любляні на дансінґу.
/Сільвія і дон Хуан відходять/

Залізяк:А тепер треба коняці дати відітхнути...Що правда це не кінь а так собі осел,чи мул,але шляхотна раса:на ньому у Відні їздив Габібула.І Кемаль-паша бачив його з близька,та дивувавсь, що то за конисько. Також і Людендорф,Ґальґочі,Ворошилоф - казали:от тобі кобила! А Муссоліні,мій приятель загально відомий коней аматор,аж ахнув:от такого то осла - сказав- хотівб я мати...

~ Ікрило ~

ило:Відаю вас,громадянине,Залізяку! Ви знаву тут забрили?А де взяли тієї то кобили.

Заляк:То ще маленький спадок по Габсбургах,який мені лишили...

о:Це осел?

Залк:Ні,це мабуть мул,а може й кінь....

Ікрило: Давно ви вже не були в нас.

Залізяк: Так довгий час тут не бував, занять богато мав!

Ікрило: Що? - може знов революцію робите якусь?

Залізяк: Роблю, але яку і де то сам не знаю...

Ікрило: Я навіть не питаю, лиш подивляю вас: Ех ви мистець в тім ділі!

Залізяк: Не так. Відомі всім діла мої відважні, смілі!...За Австрії колись я натрудився, богато наробився. А знаєте хто розвалив Росію?

Ікрило: Ні, не знаю.

Залізяк: То я!

Ікрило: Бодайже вас! На що її звалили! Шкода було такої сили! Але цікаво знати - як ви це зробили?

Залізяк: Звичайно, штукою... Я бачите міліонами відозви друкував і з Відня на Дунай пускав. Вони водою в діл аж на Чорне море запливали, а що липкі були то там до берегів відразу прилипали. Тоді баби, що на Україні біля прали, відозви підіймали, по селах роздавали і села повставали...

Ікрило: Ґеніяльна штука! От що значить революційний досвід і наука. Де то нам! Стара в нас буржуазна школа - кожна думка наша квола! Ну, ну і що далі?

Залізяк: А далі як народ начитався тих проклямацій не треба було більше аґітацій: в памятнім 1917 році бухнула революція усюда, аж задивувався світ і люди.

Ікрило: Ви ґеніяльний! Ґеніяльний! Революція бухнула...

Залізяк. І бухнула! Що бухнула то бухнула! Але то не кінець: ~~цяхххх~~ Я ще втяв одну штуку, та не вдалася, бо Німцям буда не на руку.

Ікридо: Кажіть, кажіть - страшенно я цікавий знати...

Залізяк: Раз вийшов я над море...Ну скажім, - над море з хати аж дивлюсь підводні лодки! - Лежать собі при березі як пацюки. Я негайно плян вже склав, - щоб чим борший залізти в середину і по під море за годину заплисти аж на Крим, як в дим. А там в ночі, як Москалі не будуть знати на беріг вилізти і повстання почати. Та не вдалося!...

Ікрило: Сталося щось? Певно Франц Йосиф цісар не зподився, або підводний човен розмочився?...

Залізяк: Та де там! Підводні човна ідеальні, вони тим славні, що непромакальні, та вийшла інша перешкода.

 25

Ікрило:Дощ або непогода...

Залізяк:І то ні.Але на лихо Німці якраз тоді під Скаґераком з Анґлій цями бій мали лодки потребували тай забрали...

Ікрило:А вам за те десь медаль дали?

Залізяк:Не дали але обіцяли...

Ікрило:Шкода! Може придатись і годі відрікатись! А деж тепер зміряєте, бо бачую осел стоїть на поготівлі...

Залізяк:Осел?...Як смієте таке казати його повагу зневажати!Це не осел,а жеребець! Іще який:мудрець! - такого в нас і не знайдете нехай сховаються ~~[illegible]~~ всі посли учені і поети!

Ікрило:О,це вже за богато!Рахуйтесь зі словами,як не рахуєтеся з нами Дурак осел ваш ординарний!

Залізяк:Як посміли таке говорити?! За кару мусите його - академіком зробити!

Ікрило: Академіком?...Осла,з клапцястими ухами?...Скандал!Я більше не говорю з вами!

Залізяк:Громадянине!Це не шутки,я роблю вас уважним тутки:кажіть так чи ні!

Ікрило:Ні,ні,ні,ні!

Залізяк:То побачимо! /виходить на хвилину залишаючи осла/

Ікрило:Ой,ой,ой!

Св. І Л Я Р І О Н

Іларіон:А ви чого такі сумні достойний господине?

Ікрило:Жура така,що мало не загину:отсей вічний революціонер і май дрівець завзятий каже мені осла академіком номінувати...

Іларіон:Ов плохое діло!Цеж сором щой казати...

/З а л і з я к в х о д и т ь з р е в о л ь в е р о м в большевицькій шапці/

Залізяк:А тепер кажіть:так чи ні?Як ні,то попращайте світ.Лиш без ніяких балачок:ще слухаю момент,один часок!

Ікрило:Ну а ви:як думаєте,любезний Іларіоне?

Іларіон:Та що тут думати.Як така вийшла пропозиція,то зайва всяка опозиція!

Ікрило:Певно,певно.Хто це тут сумнів може мати,щоб титулу йому не дати!Великі поклав кандидат заслуги для пролетаріяту;чи можна з ким його рівняти?Чи не носив на собі тягарів?Чи не зносив найбільших трудів?Словом, - правдивий трудовик,~~це знать~~

26

це знають всюди. Осел...та що осел: - мул...а не осел....У праці ~~він~~ закасує він усіх працівників із міст та сел.

Іларіон: Правильно! правильно? правильно?

Ікрило: ~~Хоч~~ впертий він і в голові має деякі блуди...Та хто ж нас без гріха? що правда Що голова, ми диплом дамо за труди! Належиться йому всі признаємо однозгідно.

Іларіон: Не силувано і свобідно!..

Ікрило: /до осла/: Тож прийміть сердечні ґратуляції: вийшли чесно і по бідно... ~~Тож~~ притім позвольте, достойний кандидати отсе відзначення з почестю вам надати.

Іларіон: Дати, дати, дати...

Ікрило: Тож починаєм!

Іларіон: Починаєм...

Ікрило: Ви, чи я?

Іларіон: Обидва...

„Нос ректор ет деканус - факультатіс, пролетаріятіс - вос, ослум, сев мулам, академіце проптер туа діліґен ція ет інтеліґенція, пав пертатіс кавза, номінамус...

I Х о р: співає :"Ґ а в д е а м у с "

Ікрило: Слава! слава! слава!

Іларіон: Слава! слава! сла-а-а-а-ава!

Ікрило:
Іларіон: співають: А славу має власть
як обіцяє, що дасть:
байдуже яка вона
аби лише була.

Так марш вперед тікаймо геть
червоні гусари на ковбасу
і на ікру не крутім ґітари...

/І к р и л о і З а л і з я в і д ї ж д я т ь на о с л і/

Іларіон: А мене залишаєте?

Ікрило: За кару, щоб кожного року не міняв фронту на всі боки.

Залізяк: Сідайх на корову, і в слушний час догониш нас!

/В і д ї х а л и/

Іларіон: Хай їдуть в свою путь, а я скористаю з доброї нагоди і речу словесо до вас, це вам не зашкодить.

Ґ а с п а д е! Честь бельшає мнї прежала здесь, сице

 27

и нарецаємо тутки до вас глаголати із вертепной будки. Попал я в оную ненароком, аки в консулат совітський перед роком. Но как покорное теля, що дві корови ссе, так до святої Москви і св. Юра тягнет мене все. Собственно говоря я пришедл сови здесь в цілях наукових, а не політичних, як бивають розмови. Услиша іменно, що Юрва Мурза іміст короку, я пришедл персонально її у музей забрати, щоб усім показати: смотріте людіє! Ето, собственно говоря ест художественная корова, породистая і здорова. Она даже ґазету читаєт, молоко дайот і румиґаєт. Ізвестно мене цікавлять справи, що касаються не только семинарії, але й ветеринарії. Музей нам, як може чули, видав тоже одную кніґу ветеринарскую, а згодом видаст і кухарскую. Всьо бачите бить мусить в широком масштабі - что полагається мущині, а что полагається бабі. Тоже орієнтація політичная мусить бить практичная: через Харков до Москви, а з Москви до Львова - ето значить проґрама мудра і здорова. Київ тоже хороший, мать городов руських смачная там ікра, красиві закуски. Всьо ето разом собравши до купи - орієнтація моя до.... свіданія.

співає:

Ой дана, дана, дана, да
апострофа імія я
апострофа, апостра,
ой дана, дана да.

/х о р с п і в а є рефрен/

ҐАЛІЦКАЯ МАТІЦА.

Матіца: Ох, ох, ужас? Ужас! Ето ви ґалубчик, мой прекрасний? Ґде я не била - шукала вас за что би не било і вас не било! Не било ні каким каком!

Іларіон: Що ви добродійко? Звідкіля це ви сюди забрили! Що вас принесло, чи кінь ворон, чи весло?

Матіца: Не разґаварівать? Слушать і не разсуждать! Не панімаю. Вопще не панімаю: что вам нужно?

Іларіон: Питаю, хто ви і чого ви? Питаю хіба людською мовою - по українськи!

Матіца: Вот какой мой ґалубчик: любезной какой!... Спрашуваєт кто я: неужелі не понялі? Я ґаліцкая матіца! До вайни ви меня зналі і уважалі...

Дицикевич: Що? Вам не подобалось!

Назар: Не подобалось! Ви для мене ніякий католик!

Децик: А хто? Ви католик що навіть „Алилуя" не вмієте заспівати?

Назар: А ви... вмієте?

Децик: Вмію.

Назар: Ану, заспівайте як вмієте... Прошу!

Децик: Думаєте що не заспіваю. Прошу дуже!

Співає

Назарук: Також то „Алилуя" таке то, „Бог предвічний"; послухайте: Я вам заспіваю!...

(співає)

Дец.: Або то алилуя". Таке то радикальний гимн.

Назар: Привичка, бачите, привичка...

Дец.: Ну, так привичка: Старі гріхи. Але мовчи вово буде. Ми пам'ятаємо, наколотимо і други

Назар: Аби найвищий інтерес Мишков. Я бувший радикал, а ви бувший уніат: а тут і там програма однака: від монархізму до, ~~анарх~~ комунізму і анархізму! Дай Боже здоровля.

Дицикевич: Бувай ми здорова моя Україно навіть з України виїде колись Кліма.

Іларіон:Будь ласка,вибачте і не хвилюйтесь дуже,бо це здоровлю не служить.Признаю:я до війни обстоював "Йор" і Йори" і був есдеком завзятим,але потім прийшлось орієнтацію змінити і нової шукати. От і був я деякий час християнським суспільником,опісля став самостійником,а тепер пішов за гаслом політичним і зробився католиком комуністичним.Всяко буває та хто впрям має цей новик шлях заєдно шукає,бо може стати тоді мужем знатним,а навіть академіком платним...

Матіця:Какой ви там академійк!Старічок,вот что! Дедушка!...Помню до вайни:вот маладец билі! Хорошенькой такой что - ех! - прялесть!... Я влюблена била у вас Іларіон   Очень любленa і на воспоминаніе нашей любви етой в музей передаю вам - "Йор" і "Йори".

Іларіон:Дайте вам поцілую з восторгом! Очень рад! Благодарю! не какда не забуду і всеґда вспамну.

Дует: Ударіл час,пора розстаться
бить может должно на всеґда
но как не плакать,не терзатса
Бог вість увідімса какда...

Матіца:Мілінькой мой! Ґалубчик! Как странно-ужас!

Іларіон:Не безпокойтес! Не безпокойтес любезная:всьо будьот харашо. Пропало "Йор" і"Йори",але место таво імеем апостроф.Ура?Ура!Ура

Іларіон співає:
Ой дана,дана,да
апострофа іміл я
апострофа апостра,
ой дана,дана,да.

Матіця співає:
Апострофа іміла я
ой дана,дана,да
ой дана,дана да
апострофа апостра.

Іларіон співає:
І найбольшой філософ
знаєт что то апостроф
ой дана,дана да
апострофа апостра.

/ х о р : р е ф р е н/

НАЗАР РУК ЦИКЕВИЧ

Назар:Рук:
Ой зійшла зоря та новая
та над Станиславовом стала
аж тут зібрались всі ~~Катсоюзники~~ Д.Цикевичі
як та чорная хмара

Цикевич:А хто ви є?

Назар: Я Назар Рук з Уканапа.

Цикевич:Хто такий? Канапа?!

Назар: Не канапа, а Уканапа!Це назва партії:Укр.Кат.[illegible] Партія мала називатись УКП,але я боявся,бо сказалиб,що це большевики. А ви хто такий?

Цикевич:Я Д.Цикевич.

Назар: З Катсоюзу?Апаґе сатанас!Ахпаґа Апаґе!!!

/~~відходить~~/

Пішов мій гладкий ворог!

РЕДАКТОР ДРИНКИН З БУКОМ І Д.ЦИКЕВИЧ

Цикевич: А тепер на закінчення програми, відбудуться, шановні панове і дами - змагання: біг до мети політиків, послів, докторів, редакторів та інших бахорів. Нагород не будемо давати, бо ~~правду сказати~~ - нема їх де ~~взяти, бо~~ вже стільки що було ~~ще~~ спритніші ~~дістали~~ забрали, а посад ~~загалом буде~~ і так замало. Та всеж таки, щоби щось дати за труд і гонення - я ~~вл~~ власноручно дам благословення...

Дринкин: О, то за мало! Хтож за це буде вганяти? Нині усе реально треба брати!

Цикевич: ~~То не є етика христіянська, а якась поганська. -А ви христіянин?~~ Ви можне з Діла?

Дринкин: Та ~~ніоп~~ k... З Діла і Мети

Цикевич: ~~А в церкві буваєте~~? А яка є різниця між Ділом і Метою?

Дринкин: Діло не знає яка його мета, а мета не знає, які її діла.

Цикевич: Прекрасно! А Ви в церкві буваєте

Дринкин: ~~Ні, лиш в кіні і театрі буваю~~, бо безплатну карту маю... Ні лиш в кіні і театрі буваю,

Цикевич: А отченаш знаєте?

Дринкин: Не знаю, але мій брат добру память має, то я його спитаю.

Цикевич: А як так - то будете в нас одним ~~із~~ перших ідеольоґів, закасуєте ~~те~~ навіть таких як я теольоґів! Так починаєм ревію! Ви їдіть в перед, а я за вами, бо ви обізнані найкраще зі всякими стежками.

Дринкин: А ви підете?

Цикевич: За когож ви мене маєте хібаж не знаєте, що я тепер український ~~Ґенді~~: "Пастир добрий душу свою полагаєт за Овци: а їже ність пастир, емуже не суть овци своя - видит волка грядуща і оставляєт овци і бігаєт...."

Дринкин: Благословіть на нову путь.

Цикевич: Іди в мир і не согрішай!

/ Д р и н к и н б є в б у б е н і відходить.
Ц и к е в и ч в і д б и р а є дефіляду./

В о з ь н и й:

Ви все ідете до мети і не можете дійти!

Б а б а:

Ми жінки в політиці осторожні. Не йдемо до вашої мети, ~~тахмих~~ тому, що за побожні.

А Ґ Р О Н О М:

Тепер не годен господарювати краще аґрономам політикувати.

Л у щ и н с ь к и й:

Погано в нас тепер в Просвіті. Біда в зимі біда і в літі.

Ц и к е в и ч:

Потіштеся, що кріза в цілім світі!

Луцький

Я майстер на всі руки тиму поїздь без муки. Співаю тенором, диригую сопілковим хором і через кооперацію ратую націю — зробивши злагоду та добро народу

Бабій

Я Бабій і люблю дуже зачес — на платню і на подруге.

О л у ц ь к и й:

Ноя, ~~кріза така~~, кріза така - це чує моя кооперація!

Ц и к е в и ч:

І політика...

О л у ц ь к и й:

Но я, тра ля ля ля, траляляля, політика траляляля.

С л о н і в:

Ми радикали в політиці слоні: трохи жовтоблакитні, а трохи червоні.

П е л е н к а:

Чує, віють такі вітри, що провід у нас візьмуть фрайтри!

ЦИКЕВИЧ: Протестую!!

ПЕЛЕНКА: Мовчати! Долів! Встати і далі стояти!...

Дон Ц о в:

Я не фашіст, а так собі сам: ні тут, ні там ні сям...

С т у д е н т:

~~Нещасна ми порода! Одним не догода другим невигода!~~ Скажу вам у секреті: ми револ... а ... ті

Р о в и ч:

Когож до мене можна прирівняти? Не мене роблять вже навіть атентати.

Ц а й л я й с:

До мене приятелі ставляться ворожо. Та я знаю, що як хто вмерти має, то йому і Цайляйс не поможе.

Н е ц а й л я й с:

Уважайте, щоб на будуче зі мною не мали ніяких перепалок, бо я тепер у Львові український Маршалок.

~~П о е т:~~ Бабій

В поезії ~~вальор~~ вагу мають не ~~лише~~ так гроші, ~~ані~~ як дівчата ~~наймолодші~~ але молодші.

Ґ і м н а з и с т к а:

Хто зрозуміє нас і весняний настрій, лише один Бабій!

~~К т и т о р:~~ Юрза

Секрет поводження не в тім, щоб ми коровою захоплювались до безтями, а в тім, щоб не були ~~же~~ биками...

~~Ю р з а:~~

~~Я кажу те, що сказав уже Ктитор, мій учитель великий, лише додам одно: тримайте за зубами язики!~~

Л у б е ц ь:

В життю зазнав я дость муки, тож скажу вам тут для науки: мистець ~~хай малює і~~ хай не політикує, а політик нехай не береться до штуки.

Д о н Х у а н:

Дон Хуан і Сільвія

...кевич: А ви у двійку?...

Дон: Хуан: Воно більше надійно. Я навіть і журнал редаґую фамілійно.

Залізяк:

Може у вас там яке місце ще найдеться, бо мені знову мабуть орієнтацію змінити прийдеться...

Ікрило:

Я, як бувший теольоґ і колишній християнський суспільник міг би бути вам спільник. Та не знаю чи ваш центр сильний і чи харч у вас обильний.

Іларіон:

Пайдьом, ґаліцкая Матіца! Кінчаймо той вертеп поетицький. Най живе Сталін і Шептицький!

Критик:

А я вам скажу: цей вертеп не гарний і ви всі видали гроші за дармо. А на добавок ще препогана мова, так що найкраще в ній говорили осел і корова!

На тім кінець —

До побачення людоньки у черзі

Заяць зі шкіри

не може заступити бо
тато мав його бити в шкіру

Руді: Є вірші за 50 зл. Є за 20
Є і за 5. Але я би вам того
за 5 не радив

Які одяги тепер наймодніші — питаю кравця
— Заплачені — каже він

*

— Які то не дискретні питання
— Такі що на них не мож відповісти
— Значить, нам професор дуже часто
такі ставить

Коцюбинській [illegible]

(Але треба зачинати, бо
Час, то гроші!
Час маю, але гроші не маю
ані я ані ви!

Необзначний вік у установ
тих 70 літ між 28 і 30 р. [illegible]

— Ви не витягнете до мене
руки
— Ні. Скоріше ви копита
витягнете!

Православні єпископи

Де дорогого — шукайте
Доброго і дорогого. Цей не знає
[illegible] хто чого [illegible]
Мені говор не платять

За богато [illegible] а за мало
працюєте

— Що подешевіло
— Платні в урядовцях.

[illegible]

[illegible marginal notes]